

برنامه‌ریزی و طراحی محیطی امنیت در محیط‌زیست شهری

تهیه و تنظیم:

معاونت آموزشی

پژوهشکده مدیریت شهری و روستایی

سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

برنامه‌ریزی و طراحی محیطی امنیت در محیط زیست شهری

نویسنده:

اسماعیل صالحی

سری منابع آموزشی شهرداری‌ها

سرشناسه: صالحی، اسماعیل، ۱۳۴۷ -

عنوان و نام پدیدآور: برنامه‌ریزی و طراحی محیطی امنیت در محیط سبز شهری / اسماعیل صالحی: [برای]
پژوهشکده فرهنگ و هنر، جهاد دانشگاهی و شهرداری کرمان و سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور.

مشخصات نشر: تهران: سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری: د، ۱۷۱ ص. مصور، جدول، نمودار.

فروست: سری منابع آموزشی شهرداریها.

شابک: ۷-۸۶-۸۴۶۶-۹۶۴-۹۷۸

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۵۵ - ۱۶۲.

موضوع: پیشگیری از جرم در طراحی معماری
موضوع: فضاهای عمومی -- طرح و ساختمان

موضوع: فضاهای عمومی -- طرح و ساختمان

شناسه افزوده: سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور

شناسه افزوده: جهاد دانشگاهی، پژوهشکده فرهنگ و هنر

رده بندی کنگره: ۴۱۳۹۰ ب۲ص / HV۷۴۳۱

رده بندی دیویی: ۳۶۴/۴۹

شماره کتابشناسی ملی: ۲۳۶۸۷۸۳

عنوان: برنامه‌ریزی و طراحی محیطی امنیت در محیط زیست شهری

ناشر: انتشارات سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور

تهیه و تنظیم: معاونت آموزشی پژوهشکده مدیریت شهری و روستایی

مجری: استانداری هرمزگان - شهرداری کرمان - پژوهشکده فرهنگ، هنر و معماری جهاد دانشگاهی

مدیر پروژه: مهدی رضائی سردره، حسین رجب صالحی

ناظر پروژه: ابوالفضل فانی، جواد نیکنام

نویسنده: اسماعیل صالحی

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه
نوبت چاپ: اول

تاریخ چاپ: بهار ۱۳۹۰
قیمت: ۴۴۰۰۰ ریال

شابک: ۷-۸۶-۸۴۶۶-۹۶۴-۹۷۸

نظارت چاپ: عقیق ۴-۳-۸۸۹۳۲۴۰۳

حق چاپ و نشر برای انتشارات سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور محفوظ است

پیشگفتار

گسترش شهرنشینی و مسائل و مشکلات خاص زندگی شهری، بیش از پیش ضرورت توجه همه جانبه به راهبردهای سودمند برای بهینه سازی زندگی ساکنان شهرها را لازم ساخته است. در میان عوامل تاثیرگذار در شهرها مانند محیط زیست شهری، حمل و نقل شهری، ایمنی شهری و برنامه ریزی شهری، یک عامل بسیار مهم که تاثیر فزاینده و تعیین کننده ای بر دیگر عوامل سازنده زندگی شهری دارد، مدیریت شهری است. هر فعالیت اجتماعی بدون وجود مدیریت سازمان یافته که اهداف و ابزارهای رسیدن به آنها را مشخص کند و فعالیتها را هماهنگ سازد - از هم می پاشد و به بی نظمی می گراید. شهرها نیز که پیچیده ترین و متنوع ترین جلوه های زندگی اجتماعی بشری را در خود دارند بدون وجود نظام مدیریت شهری که ضمن انجام برنامه ریزی های لازم برای رشد و توسعه آینده شهر به مقابله با مسائل و مشکلات کنونی آنها بپردازد بی سامان می گردند.

در نظریه های جدید مدیریت، به بالاترین سازمان از نظر کیفیت، سازمان متعالی می گویند. یک سازمان زمانی متعالی است که تمام اعضا به ماهیت ذاتی و درونی روابط خود اهمیت دهند، بدین معنا که هر فردی برای کارایی بیشتر از هیچ کوششی دریغ نرزد. بر خلاف یک رابطه متقابل خشک و رسمی که در آن طرفین به چگونگی تقسیم منافع علاقمندی نشان می دهند، اعضا یک سازمان متعالی و برتر بیشتر مایل اند بدانند چگونه هر یک از آنان می توانند نفع بیشتری به سازمان ارائه دهند، افزون بر این، تمامی اعضا سازمان به این موضوع علاقمندند که چگونه می توانند برای افراد خارج از سازمان نیز مثر ثمر باشند. نظام مدیریت شهری نیز می باید به جایگاه متعالی خود برای خدمات رسانی بهتر به منظور رضایتمندی هر چه بیشتر شهروندان کشور دست یابد. مهمترین راه برای رسیدن به این هدف برای نظام مدیریت شهری دست یابی به جریان دانش و اطلاعات بهتر در جهت اخذ تصمیم مناسب و کاهش خطاها در تصمیم گیری و اجرا می باشد. داشتن دانش و اطلاعات از عدم قطعیت در روند تصمیم گیری ها می کاهد. مهمترین ابزار دست یابی به اطلاعات در جهان امروز متون نوشتاری یا الکترونیکی می باشد که اگر حاصل تلفیق علم و عمل باشند تاثیر گذاری آن به مراتب بر مخاطبین بیشتر خواهد بود. به منظور انتشار دست آوردهای جدید علمی و عملی در زمینه های مختلف مدیریت شهری پژوهشگر مدبریت شهری و روستایی سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور با همکاری دفتر امور شهری و شوراهای استانداری هرمزگان اقدام به انتشار کتب آموزشی ای با عناوین زیر نموده است تا گامی هر چند

کوچک در ارتقاء سطح علمی شهرداری ها کشور برداشته شده باشد .

- ۱- اصول برنامه ریزی فضای سبز شهری .
- ۲- اصول و مبانی برنامه ریزی فرهنگی .
- ۳- ارزیابی و مکانیابی دفن بهداشتی مواد زاید جامد شهری .
- ۴- شیوه نامه های امور مالی و معاملات شهرداری ها .
- ۵- آشنایی با محدوده های شهری .
- ۶- آشنایی با طرح های توسعه شهری در ایران (ساختاری راهبردی) .
- ۷- فضاهای باز شهری .
- ۸- مدیریت طرح های عمرانی در شهرداری ها .
- ۹- راهبردهای توسعه شهری .
- ۱۰- نحوه طراحی پارکینگ های خیابانی در گره های شهری .
- ۱۱- برنامه ریزی و طراحی محیطی امنیت در محیط زیست شهری .
- ۱۲- آشنایی با درآمد و روش های افزایش آن در شهرداری ها .

کتاب حاضر با عنوان برنامه ریزی و طراحی محیطی امنیت در محیط زیست شهری یکی از کتب این مجموعه می باشد که در پنج فصل تهیه گردیده فصول این کتاب عبارتند از: فصل اول: کلیات مفهوم، فصل دوم: زمینه های نظری کاهش شرایط جرم خیزی فضاهای شهری از طریق برنامه ریزی و طراحی محیطی، فصل سوم: اصول برنامه ریزی و طراحی محیطی در پیشگیری از جرم، فصل چهارم: معرفی ابزارهای تحقیق میدانی برنامه ریزی و طراحی محیطی امنیت و فصل پنجم: نقش مدیریت شهری در برنامه ریزی و طراحی محیطی امن . در پایان از همکاری صمیمانه آقایان مهدی رضائی سردره معاون امور عمرانی استانداری هرمزگان، حسین رجب صلاحی معاون آموزشی پژوهشکده مدیریت شهری و روستایی سازمان شهرداری ها و دهیاری کشور و ابوالفضل فانی مدیرکل دفتر امور شهری و شوراهای استانداری هرمزگان که در تهیه، تدوین و نشر این کتاب تلاش فراوانی نمودند نهایت تقدیر و تشکر به عمل می آید .

حسین هاشمی
استاندار هرمزگان

محمد رضا بمانیان
رئیس پژوهشکده مدیریت شهری و روستایی
سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار.....	أ
فصل اول: کلیات مفهوم.....	۱
اهداف	۲
۱-۱. مقدمه	۳
۱-۲. کلیات مفهومی امنیت	۶
۱-۲-۱. تعریف امنیت	۷
۱-۲-۲. ابعاد امنیت	۸
۱-۳. کلیات مفهومی جرم	۹
۱-۳-۱. تعریف جرم	۹
۱-۳-۲. دلایل وقوع جرم	۱۰
۱-۴. پیش‌گیری از جرم	۱۱
۱-۵. پیشگیری از جرم و برنامه ریزی و طراحی محیطی	۱۳
خلاصه	۱۴
خودآزمایی	۱۵
فصل دوم: زمینه‌های نظری کاهش شرایط جرم خیزی فضاهای شهری از طریق برنامه‌ریزی و طراحی محیطی.....	۱۵
اهداف	۱۸
۱-۲. نظریاتی در باب جرم شناسی شهری و محیطی	۱۹
۱-۱-۲. مکتب اکولوژی شهری	۱۹
۲-۱-۲. مکتب آسیب شناسی شهری	۲۰
۳-۱-۲. نظریه چشمان خیابان جین جیکوبز	۲۰
۲-۲. تعریف و مفاهیم رویکرد CPTED	۲۲
۳-۲. بررسی اجمالی اهم نظریات رویکرد پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی CPTED	۲۵

۳۲.....	۴-۲. راهبردهای جلوگیری از جرایم از طریق طراحی محیطی (CPTED).....
۳۳.....	خلاصه.....
۳۵.....	خود آزمایی.....
۳۲.....	فصل سوم: اصول برنامه‌ریزی و طراحی محیطی در پیگیری از جرم.....
۳۸.....	اهداف.....
۳۹.....	مقدمه.....
۳۹.....	۱-۳. اصول اساسی رویکرد cpted بر اساس دیدگاه‌ها و تجربیات جهانی.....
۴۰.....	۱-۱-۳. اصول اساسی رویکرد CPTED.....
۴۸.....	۲-۳. اصول برنامه‌ریزی و طراحی محیطی ایجاد امنیت فضاهای شهری.....
۶۱.....	۳-۳. تبیین تفصیلی اصول استنتاج شده در ایران.....
۷۹.....	خلاصه.....
۸۰.....	خود آزمایی.....
۷۵.....	فصل چهارم: معرفی ابزارهای تحقیق میدانی (برنامه‌ریزی و طراحی محیطی امنیت.....
۸۳.....	اهداف.....
۸۴.....	۱-۴. مقدمه.....
۸۴.....	۲-۴. نقش پژوهش.....
۸۸.....	۳-۴. ابزارهای پژوهشی بررسی وجود نقش عوامل محیطی در جرم‌خیزی فضاهای عمومی شهرها.....
۹۲.....	۳-۴. چک لیست جامع کارشناسی بررسی وجود نقشی عوامل محیطی در جرم‌خیزی فضاهای شهری.....
۱۲۰.....	خلاصه.....
۱۲۱.....	خود آزمایی.....
۱۱۳.....	فصل پنجم: نقش مدیریت شهری.....
۱۲۴.....	اهداف.....
۱۲۵.....	۱-۵. مقدمه.....
۱۲۵.....	۱-۵. نقش مدیریت محلی از دیدگاه بانک جهانی.....

۱۲۶	CPTED و طراحی اجتماع محلی
۱۲۸	۳-۵. نقش مدیریت شهری در ایران
	۴-۵. اقدامات پیشنهادی جهت لحاظ در برنامه‌های ساماندهی محیطی فضاهای شهری شهرهای ایران به منظور پیش‌گیری از جرایم
۱۳۲	۱۳۲
۱۶۴	خلاصه
۱۶۵	خودآزمایی
۱۶۶	منابع و مراجع
۱۷۴	پیوست: سند برنامه ریزی امنیت در شهر آدلاید

فهرست اشکال

عنوان	صفحه
شکل شماره ۱-۳: اندازه فضا و تقسیمات فضایی	۶۲
شکل شماره ۲-۳: بالا بردن کاربری مختط برای دستیابی به فعالیت ۲۴ ساعته	۶۳
شکل شماره ۳-۳: تاکتیک- اختلاط کاربری تجاری ومسکونی	۶۳
شکل شماره ۴-۳: نقطه دید و نواحی غیرقابل رویت	۶۴
شکل شماره ۵-۳: نقش پنجره در نظارتجماعی	۶۵
شکل شماره ۶-۳: تامین نمودن قابلیت دید ازخیابان به همه ورودیهاو دیگر فضاهای عمومی	۶۵
شکل شماره ۷-۳: پارک اتومبیلها در طول بلوکها	۶۶
شکل شماره ۸-۳: ایجاد محوطه هایی برای پارکینگ، و دید بهتر	۶۶
شکل شماره ۹-۳: خطوط دید از بین درختان	۶۷
شکل شماره ۱۰-۳: فاصله درختان درامتداد خیابان	۶۷
شکل شماره ۱۱-۳: اطلاعات محیطی و مسیریابی	۶۸
شکل شماره ۱۲-۳: فضای کاشت بین ورودیها ارتباط برقرار کرده ومالکیت فضا را بیان مینماید	۶۸
شکل شماره ۱۳-۳: راهکارهای طراحی در راستای تسهیل عبور و مرور برای عابرین پیاده و افزایش چشمان ناظر خیابان	۶۹
شکل شماره ۱۴-۳: روشناییها نباید بوسیله درختان وسایبان مسدود شوند	۷۰
موقعیت قرارگیری روشنایی درطول خیابان نیز اهمیت دارد	۷۰
شکل شماره ۱۵-۳: روشنایی اضافی باید در فواصل مناسبی درلبه خیابان قرار گیرند	۷۱
روشنایی خیابان، افزایش دهنده نظارت درشب است	۷۱
شکل شماره ۱۶-۳: نقش روشنایی در نمایانی خطوط دید	۷۱
استراتژی روشنایی باید شامل: روشنایی خیابان، روشنایی پیاده وروشنایی ورودیهاست	۷۱
شکل شماره ۱۷-۳: فضای روشنایی	۷۲

شکل شماره ۳-۱۸: دروازه ها، نرده‌ها و... در راستای مشخص کردن فضاهای عمومی از نیمه عمومی،	۷۳
شکل شماره ۳-۱۹: نرده‌ها	۷۴
شکل شماره ۳-۲۰: دروازه‌ها	۷۴
شکل شماره ۳-۲۱: نرده های کوتاه	۷۴
شکل شماره ۳-۲۲: پرکردن بلوک های خالی و تقویت لبه خیابان	۷۵
شکل شماره ۳-۲۳: وجود ۳ بلوک خالی در لبه خیابان	۷۶
شکل شماره ۳-۲۴: جانمایی زمین بازی کودکان	۷۶
شکل شماره ۳-۲۵: دستفروشان و دورگردان به عنوان چشم فعال ناظر بر خیابان	۷۷
شکل شماره ۳-۲۶: نمونه هایی از گاری‌ها و غرفه های سیار دستفروشان	۷۷
شکل شماره ۳-۲۷: کاربری اراضی	۷۸

فهرست تصاویر

عنوان	صفحه
تصویر شماره ۳-۱: فضای عمومی و خصوصی نامشخص	۴۳
تصویر شماره ۳-۲: فضای عمومی تعریف نشده	۴۳
تصویر ۳-۳: طراحی منظرو دیوارهای کوتاه و تعریف قلمروگرایی	۴۴
تصویر شماره ۳-۴: دیوارهای بلند و فرصت نظارت ساکنین	۴۸
تصویر شماره ۳-۵: فرصت نظارت ساکنین به فعالیت‌های کوچه ها	۴۸
تصویر شماره ۳-۶: طراحی واحدهای مسکونی ردیفی و فرصت‌های نظارتی	۴۹
تصویر شماره ۳-۷: طراحی ضعیف، دسترسی‌های نامتعارف را بوجود خواهد آورد	۵۰
تصویر شماره ۳-۸: نرده های شفاف، کنترل دسترسی را فراهم می نمایند	۵۱

فهرست نمودارها و جداول

عنوان	صفحه
نمودار شماره ۳-۱: اصول پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی	۴۱
نمودار شماره ۴-۱: نقش و جایگاه پژوهش	۸۵
نمودار شماره ۴-۲: پژوهش و تحقیق حرکت منطقی از "مسئله" و "سوال" به نقطه "راه حل" و "پاسخ"	۸۵
نمودار شماره ۱-۵: فرایند برنامه‌ریزی	۱۴۹
جدول شماره ۳-۱: مقایسه ویژگی‌های فضاهای شهر امن و جرم‌خیز بر حسب اصول	۵۶

فصل اول

کلیات مفاهیم

اهداف

هدف از مطالعه این فصل، آشنایی با مطالب زیر می باشد:

۱. تبیین مفهوم امنیت و جرم
۲. تبیین اهمیت امنیت در شهر و نقش برنامه‌ریزی شهری
۳. تبیین نظری پیشگیری از جرم و نقش عوامل محیطی

۱-۱. مقدمه

احساس امنیت در فضاهای شهری یکی از مهم‌ترین شاخص‌های کیفیت فضا محسوب می‌شود و به رغم اینکه مساله امنیت در هر جامعه یک مقوله پیچیده و دارای ابعاد متنوع و متعدد اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است، درتأمین این نیاز نمی‌بایست از نقش و تاثیر عوامل محیطی غافل شد (صالحی، ۱۳۸۷). اهمیت این موضوع به اندازه‌ای است که در طبقه بندی نیازها که توسط مازلو به انجام رسیده است، امنیت پس از نیازهای فیزیولوژیک (آب، غذا و....) به عنوان دومین طبقه از مهم‌ترین و بنیادی‌ترین نیازها معرفی شده است (Walmsley, D, 1990:59). در همین راستا، سازمان ملل برای جلب توجه همه افکار علمی، سیاسی، عمومی و اجرایی شعار روز جهانی اسکان بشر را در سال ۲۰۰۷ در همین ارتباط (A safe city is a just city) برگزید (<http://www.unhabitat.org>).

به عبارت دیگر نیاز به امنیت، همواره از بنیادی‌ترین نیازهای بشر و مساله وقوع جرم از مهم‌ترین مسایل جامعه بشری به شمار رفته است. حال آن که شرایط تأمین و برطرف کردن این مساله با رشد و گسترش جوامع، امروزه پیچیده‌تر هم شده است. بررسی‌های آماری جرایم موید آن است که در گذشته و نیز در جوامع ساده روستایی معاصر، به لحاظ وجود روابط چهره به چهره و نیز حاکم بودن نظارت‌های اجتماعی خودجوش، احساس امنیت بیشتری وجود داشته و دارد. ولی در جوامع شهری بزرگ، به لحاظ عدم وجود نظارت‌های اجتماعی کارا، احساس نا امنی یکی از مهم‌ترین مسایل شهری محسوب می‌شود.

با این شرایط به نظر می‌رسد؛ اکتفا و بسنده کردن به ابزارهای کنترل رسمی و عامل، از جمله پلیس و دستگاه قضایی برای مقابله با این شرایط و آشفتگی‌های

اجتماعی (Anomy)، وافی به مقصود نخواهد بود. به عبارت ساده، برای ایجاد احساس امنیت شهری، گماردن مأموران پلیس به عدد جمعیت ساکن نه امکان‌پذیر و نه منطقی است. از این روست که جامعه‌شناسان و متخصصان تعلیم و تربیت بر راه حل پیشگیری اجتماعی اشاره می‌کنند. امروزه با گسترش شهرنشینی و افزایش رفتارهای ناهنجار شهری بویژه جرایم، موضوع پیشگیری محیطی از طریق برنامه‌ریزی و طراحی محیطی، همین طور توجه ویژه مدیریت شهری به این موضوع، اهمیت زیادی یافته است.

مسأله مورد نظر این مطلب، برخی از ویژگی‌های محیطی شهر است که از آن طریق حتی شرایط اجتماعی نیز تحت الشعاع قرار می‌گیرند و به دلایل متعدد، مکان را مستعد جرم خیزی می‌کنند. درواقع چون وقوع هر نوع جرم مستلزم مکان و نیازمند یک بستر محیطی مساعد است، ویژگی برخی از محیط‌های شهری، آن مکان‌ها را به مکان‌ها و فضاهای جرم‌خیز تبدیل می‌کنند. بدین ترتیب علاوه بر کنترل محسوس (از طریق به کار گماردن مأمورین انتظامی) و نیز پیشگیری اجتماعی (از طریق کنترل رفتارهای اجتماعی افراد از بدو تولد و ارائه آموزش‌های لازم)، صاحب‌نظران علوم محیطی روش‌های غیرمستقیم تری را نیز مورد توجه قرار می‌دهند. برای این منظور به شرایط محیطی مساعد در جرم خیزی توجه می‌شود تا از طریق اتخاذ تمهیدات فضایی و کالبدی (دفاع غیر عامل یا کنترل غیر محسوس) مناسب، آن شرایط را با افزایش امکان نظارت اجتماعی تا حد امکان تضعیف و یا از بین برد.

براین اساس، مدیریت شهری از طریق بکار بستن برنامه‌ریزی و طراحی محیطی و با شناخت ویژگی‌های مؤثر مکانی و شرایط محیطی، در کنار سایر اقدامات دیگر می‌توانند از وقوع رفتارهای ناهنجار، جرم و جنایت در مکان‌های شهری پیش‌گیری نمایند، به نحوی که،

افراد خلافکار، فرصت اجرای رفتارهای مجرمانه و جنایتکارانه را در مکان‌ها و فضاهای شهری بسیار کمتر یابند(صالحی، ۱۳۸۳).

اهمیت این موضوع با توجه بیشتر به بحران شهرنشینی در ایران محسوس‌تر خواهد بود. در واقع به نظر می‌رسد، جامعه شهری ما و نیز نظام اجتماعی و نظام شهرسازی اخذ شده از آن، همینطور نظام مدیریت شهری، هنوز از دست نامرئی شهرسازی (برنامه‌ریزی و طراحی فضایی، کالبدی و محیطی) در پیشگیری از جرایم شهری غافل مانده است. اغتشاش فضایی و کالبدی حاکم بر سیمای شهری اغلب شهرهای کشور بویژه شهرهای بزرگ و نظام توسعه شهری، حاکی از این است که، فاقد نظریه جامعی در ساماندهی محیطی فضاهای شهری برای این منظور هستیم. حال آن که روانشناسان و صاحب‌نظران علوم محیطی در تحقیقات و پژوهش‌های علمی خود اثر تظاهرات ناهنجار شکلی را بر ایجاد الگوهای رفتاری ناهنجار به اثبات رسانده‌اند(صالحی، ۱۳۸۸).

در این چارچوب با توجه به نقش عوامل محیطی در بروز جرایم و براساس استراتژی جلوگیری از جرم مکان-محور، رویکرد جلوگیری از جرم از طریق برنامه‌ریزی و طراحی محیطی^۱، به عنوان تئوری مستقلی پدیدار شده و امروزه بعنوان رویکردی در حال توسعه و در حال اجرا در مقیاس جهانی شناخته می‌شود(cizneros,1995).

بنابراین این مقوله (باتوجه به نقش بسیار مهم امنیت در سرزندگی شهری) می‌بایست مورد توجه ویژه مدیریت شهری قرار گیرد، به نحوی که احساس امنیت شهروندان بویژه در فضاهای شهری تامین گردد.

البته نمی‌توان از این نکته غافل شد که عوامل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی شاید نقش موثرتری در ارتقای امنیت شهری، پیشگیری از جرم و ناهنجاری‌ها و کجروی‌های اجتماعی

¹. Crime Prevention Thru Environmental Design (CPTED)

داشته باشد، ولی نمی‌توان از نقش عوامل محیطی در کنار عوامل مذکور غافل شد. در واقع با توجه به مطالعات صورت گرفته، عوامل اجتماعی-اقتصادی و فرهنگی مانند فقر، بیکاری، ناهماهنگی اجتماعی، میزان بالای جمعیت جوان، افراد را مستعد و در معرض جرم و ناهنجاری رفتاری قرار می‌دهد. ولی نکته مورد نظر این کتاب اینست که، هرچند که این عوامل بصورت بالقوه زمینه‌ساز ناهنجاری اجتماعی تلقی می‌شوند، ولی عوامل محیطی دیگر مانند طرح و کالبد فیزیکی فضاها، نقش بسیار مهمی در استعداد بروز جرایم در مکان‌ها و یا پیشگیری از وقوع آن دارد.

یکی از رویکردهای مطرح شده در زمینه جلوگیری از جرم مکان-محور، "رویکرد پیشگیری از طریق طراحی محیطی می‌باشد. رویکردهای جدید طراحی محیطی، بر این است که از طریق ساختار کالبدی شهر و طراحی محیط‌های مصنوع، از ارتکاب جرایم جلوگیری نماید. این امر از طریق کاهش پتانسیل طبیعی و کالبدی مناطق شهری در جرم‌خیزی یا کاهش امکان‌دهی به وقوع جرم ممکن می‌شود. با تکیه بر دانش و مطالعاتی که اخیراً در زمینه جلوگیری از جرم از طریق طراحی محیطی صورت پذیرفته، جلوگیری از جرم از طریق طراحی محیطی در کاهش جرم و نیز ترس از جرم در جامعه موثر می‌باشند.

در اینجا بحث کلیات مفهومی موضوع را با تبیین مفهوم امنیت آغاز می‌کنیم.

۱-۲. کلیات مفهومی امنیت

با وجود آن که "امنیت" یکی از مفاهیم و واژه‌های مهم در همه ادوار تاریخی و همه مکان‌ها محسوب می‌شود، ولی همانند معنای ذاتیش هیچ‌گاه از تعریف و تبیین بیشتر آن بی‌نیاز نخواهیم بود.

۱-۲-۱. تعریف امنیت

مفهوم امنیت را می‌توان دارای قدمتی طولانی‌تر از مفهوم اجتماع و جامعه دریافت. تاکنون در زمینه امنیت، تعاریف گسترده‌ای ارائه گردیده است. تعاریف لغوی مختلفی که از حالات و موقعیت‌های ذهنی (احساس امنیت) تا موقعیت‌های عینی و بیرونی (موقعیت ایمن) در نوسان است. "امنیت" واژه‌ای عربی از ریشه امن است. در فرهنگ آکسفورد، واژه Security به «در حفظ بودن، فراغت از خطر یا اضطراب و تشویش» معنی شده است (Oxford, 1999, p371) و در برخی از متون، بین واژه امنیت Security و ایمنی Safety تفاوت قایل شده‌اند. Security «رهایی یا حفاظت از خطر نگرانی، اقدامات پیشگیری برای تضمین امنیت از یک کشور، شخص، مقوله‌های ارزشی» و Safety «وضعیت در امان بودن، وضعیت بی‌خطر بودن و توانایی برای حفظ سلامتی» معنی شده است (همان، ۱۳۹۰). در فرهنگ فارسی عمید، "امنیت" دارای معانی در امان بودن، آسودگی، آسایش و ایمنی است (عمید، ۱۳۶۹، ۲۳۴). فرهنگ لاروس، امنیت را چنین تعریف می‌کند: اعتماد، آرامش روحی و روانی است. تفکری که براساس آن خطر، ترس، وحشت و خسران بی معنی می‌شود و معادل فقدان مخاطرات است (sumpf, 1973:222).

امنیت، «بی‌خوفی و امن، جای امن، ایمن شدن، در امان بودن» معنی شده است (دهخدا، ۱۳۴۲، ۱۲۳). فرهنگ معین نیز امنیت را این چنین تعریف می‌نماید. ایمن شدن، درمان بودن، نداشتن بیم و بی‌بیمی (معین، ۱۳۵۱:۱۳۷۸).

"احساس امنیت" نیز از قرارگرفتن انسان در شرایط محیطی به مثابه نوعی "ادراک روانی" حاصل می‌شود که از یک ساختار شهری و فرهنگی خاص، با ساختار فرهنگی و اجتماعی دیگر متمایز می‌گردد. بر این اساس شکل‌گیری احساس امنیت از لحاظ روانشناختی، وابسته به شرایط محیط شهری، کنشها و حوادث آن از یکسو و از سوی دیگر

نوع برداشت و سطوح ادراکی در آن ساختار فرهنگی است. همین دو اصل آن را از شهری به شهری و از ملیتی تا ملیتی دیگر، متفاوت می‌کند (امیدوار، ۱۳۷۹: ۸۱).

۱-۲-۲. ابعاد امنیت

به طور کلی دو بعد عینی و ذهنی برای امنیت وجود دارد. بعد عینی، آن است که با عوامل عینی، محیطی و رفتاری ارزیابی می‌شود و بعد ذهنی بر اساس احساس امنیت از جمع درک می‌شود. هر دو بعد می‌توانند بر یکدیگر تاثیر بگذارند (اثر مثبت و یا منفی). بنابراین لازم است که این دو بعد مورد توجه قرار داده شوند تا امنیت جمع ارتقا یابد (Brownlow, 2005:587).

بعد ذهنی امنیت، به احساس یک جامعه از امنیت باز می‌گردد و در واقع کاهش وقایع نامناسب لزوماً منجر به افزایش نسبی احساس امنیت نخواهد بود. به عنوان مثال ممکن است برای کاهش مشکلات موجود در یک پارک، شب‌ها درب آن بسته شود و یا برای محافظت از زندگی شهروندان در یک واحد همسایگی در اطراف آن، دیوارهایی ایجاد شود تا دسترسی به آن محدود گردد و یا از سیستم‌های آژیر در محل‌هایی استفاده شود. اما آیا می‌توان به بهانه تدابیر امنیتی، احساس امنیت را افزایش داد؟ در واقع این گونه ابزارها هیچ‌گونه راه حل بلند مدتی را ارائه نمی‌کند و تنها یک راه حل موقتی و زود گذر است و مجرمان نیز تدریجاً راه‌های جدیدتری پیدا خواهند کرد (Ibid).

امنیت میان جامعه نیز در سطوح مختلف مطرح است. از فرد تا خانواده، روستا، شهر، سطح ملی و بالاخره نظام جهانی. موضوع امنیت در هر سطح به طرق مختلف مدنظر قرار می‌گیرد.

- امنیت فردی و امنیت خانواده

- امنیت روستایی و امنیت شهری

- امنیت ملی و امنیت جهانی

اما از میان موارد مذکور، توجه به امنیت شهری برای ایجاد ارتباطات اجتماعی و ارائه خدمات عمومی و همچنین ایجاد شهری سالم و امن، همواره مورد توجه برنامه‌ریزان شهری بوده است. امنیت شهری یعنی داشتن آرامش، اطمینان خاطر و عدم وجود هراس شهروندان از هرگونه خطر و تهدید علیه شهروندان، شهر، فضاهای شهری، کالبد و زیر ساخت‌های شهری و سایر عناصری است که در زندگی شهری احساس ناامنی را در شهروندان موجب می‌گردد (رضوان به نقل از: صدیق سروستانی، ۱۳۸۴: ۵۵).

۱-۳. کلیات مفهومی جرم

مفهوم "جرم" پس از طرح مسئله بسیار مهمی به نام "امنیت" مطرح می‌شود و تعریف و تبیین آن و همچنین بررسی دلایل وقوع آن ضرورت می‌یابد.

۱-۳-۱. تعریف جرم

تاکنون تعاریف گوناگونی از جرم ارائه شده است. اندیشمندان حوزه‌های مختلف علوم، تعریف مختلفی از آن بیان کرده اند، همچنین تعریف آن مانند برخی از اصطلاحات دیگر از ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی و قانونی جوامع تاثیر پذیرفته و از این روست که تعریف‌های متفاوتی به خود گرفته است. در اینجا به تعریف ارائه شده توسط حقوق‌دانان، جامعه شناسان و جرم شناسان اکتفا می‌کنیم:

از نظر حقوق دانان، جرم: «هرگونه عملی برخلاف تکالیف فرد نسبت به جامعه است که ارتکاب آن مستلزم عقوبت و مجازات باشد» (آقایی، ۱۳۸۲: ۸۶).

در حقوق کیفری ایران «هر فعل یا ترک فعلی که در قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد، جرم محسوب می شود.» (دانش، ۱۳۷۴: ۴۵).

از نظر جامعه شناسان بر طبق نظر دورکیم، جرم پدیده طبیعی اجتماعی است و از نظام، فرهنگ و تمدن هر اجتماع ناشی می شود. برخی دیگر جرم را عملی توصیف می کنند که در رابطه با رفتارهای عادی اعضاء گروه اجتماع، تقصیر و خطا محسوب شده و رفتار ناهنجار باشد. جرم شناسان، ناسازگاری افراد را در اجتماع، عمل ضد اجتماعی و جرم می نامند و برخی دیگر عقیده دارند که تعدی و تجاوز به شرایط زندگی، عمل ضد اجتماعی می باشد. (همان، ۴۶).

۱-۳-۲. دلایل وقوع جرم

دلایل وقوع آنومی و بالاخص جرم، بسیار زیاد و پیچیده‌اند. به طور خلاصه یک جرم، زمانی به وقوع می پیوندد که وجود یک انگیزه تحریک آمیز و یک مجرم دارای زمینه قبلی، زمینه وقوع جرم را فراهم نماید. زمینه وقوع، در واقع دربردارنده یک هدف مناسب در یک زمان و محیط دلخواه، در غیاب افرادی که ممکن است از جرم جلوگیری کنند و در حضور افرادی که وقوع جرم را تسهیل می کنند. به مجموعه این شرایط پیوستگی فرصت ارتکاب جرم گفته می شود (L.Davies,2000:10). براین اساس دلایل وقوع جرم، تحت تاثیر شرایط ذیل می باشند و این شرایط نیز به نوبه خود، تحت تاثیر عوامل موثر در پیدایش آنومی تشدید یا تضعیف می شوند (L.Davies,2000).

- وقوع جرم تحت تاثیر شرایط و اوضاع زندگی (برای مثال اعتیاد به مواد مخدر، محرومیت‌های اجتماعی، تضاد، بی‌کاری، محلات فقیرنشین و کمبود امکان تفریحی)
- دیدگاه مجرمان نسبت به عمل مجرمانه که به آن به صورت خطر و پاداش (Risk Reward) نگاه می‌کنند.
- امکان حضور مجرم در موقعیت جرم.
- حضور اهداف مجرمین (Targets) (مانند افراد، اموال و امثالهم) که آسیب پذیر، جذاب و محرک هستند.
- یک هدف محصور (مانند ساختمان‌ها، اتومبیل‌ها، کارخانه‌ها، انبارها و...) که حاوی اموال با ارزش یا افراد آسیب پذیر است.
- یک محیط وسیع (مانند مراکز شهری، املاک مسکونی) که به طور عادی جذاب و مولد جرم نیستند، اما حضور عوامل پیش‌گیری کننده از جرم در آنها کمتر از عوامل تسهیل کننده است.
- عدم حضور عوامل پیش‌گیری کننده از جرم (ساکنین، کارمندان، عابرین پلیس و یا نیروهای امنیتی که آماده نظارت و دخالت هستند).
- حضور عوامل تسهیل کننده جرم و تخلف (به طور مثال ساکنین که توجه و یا محافظت نامناسب از اشیاء قابل سرقت دارند).
- متخلفانی که آگاهی برای اجتناب از جرم و تخلف ندارند.
- مجرمانی که وسیله ارتکاب جرم را در اختیار دارند (مانند سارقان مسلح).

۴-۱. پیش‌گیری از جرم

آقای گسن جرم شناس فرانسوی، "پیشگیری" را چنین تعریف می‌کند: «پیش‌گیری شامل مجموع تدابیر سیاست جنایی- به استثناء تدابیر نظام کیفری- می‌شود که غایت انحصاری یا لاقط جزئی آن، تحدید امکان وقوع مجموع اقدام‌های مجرمانه از طریق غیر ممکن کردن، دشوارتر کردن یا کمتر محتمل کردن آنها است.» (نجفی ابرند آبادی، ۱۳۸۰: ۱۷).

در تعریف دیگری "پیش‌گیری از جرم" توسط اشنایدروکیتچن چنین تبیین می‌شود: یک الگویی از نگرش‌ها و رفتارها که به کاهش تهدیدات و افزایش احساس ایمنی و همچنین امنیت توجه دارد، به طور مثبت به کیفیت زندگی تاثیر گذاشته و به توسعه محیط‌هایی که جرم نتواند رشد و نمو نماید، کمک می‌کند (Shneider and Ted Kitchen, 2002:5).

۱-۵. پیشگیری از جرم و برنامه ریزی و طراحی محیطی

نیاز به امنیت، همواره از بنیادی‌ترین نیازهای بشر و مسأله وقوع جرم از مهم‌ترین مسایل جامعه بشری به شمار رفته است. حال آن که امروزه شرایط تأمین و برطرف کردن این مساله با رشد و گسترش جوامع، پیچیده‌تر هم شده است. بررسی‌های آماری جرایم موید آن است که در گذشته و نیز در جوامع ساده روستایی معاصر، به لحاظ وجود روابط چهره به چهره و نیز حاکم بودن نظارت‌های اجتماعی خودجوش، احساس امنیت بیشتری وجود داشته و دارد، ولی در جوامع شهری بزرگ، به لحاظ عدم وجود نظارت‌های اجتماعی کارا، احساس ناامنی یکی از مهم‌ترین مسایل شهری محسوب می‌شود.

با این شرایط به نظر می‌رسد؛ بسنده کردن به ابزارهای کنترل رسمی، از جمله پلیس و دستگاه قضایی برای پیشگیری از جرم، وافی به مقصود نخواهد بود. به عبارت ساده، برای ایجاد احساس امنیت شهری و پیشگیری از جرم، گماردن مأموران پلیس به عدد جمعیت ساکن نه امکان‌پذیر و نه منطقی است. از این روست که جامعه‌شناسان و متخصصان تعلیم و تربیت بر راه حل پیشگیری اجتماعی اشاره می‌کنند. امروزه با گسترش شهرنشینی و افزایش رفتارهای ناهنجار شهری بویژه جرایم، موضوع پیشگیری محیطی از طریق برنامه‌ریزی و طراحی محیطی، اهمیت زیادی یافته است. علوم محیطی و شهرسازی با شناخت ویژگی‌های مؤثر مکانی و شرایط محیطی، در کنار سایر اقدامات دیگر می‌توانند از وقوع رفتارهای ناهنجار، جرم و جنایت در مکان‌های شهری پیشگیری نمایند، به نحوی که، فرد خلاف‌کار فرصت اجرای رفتارهای مجرمانه و جنایتکارانه را در مکان‌ها و فضاهای شهری کمتر یابد (صالحی، ۱۳۸۸).

جرم وترس از آن به عنوان یکی از تهدیدات علیه ساکنان شهر مطرح است و میزان رشد ناامنی در سراسر جهان، مساله پیش گیری از جرایم و کنترل آن را در سرلوحه برنامه های بین المللی قرار داده است. دسترسی به هدف اصلی برنامه ریزی شهری در جامعه، که همان تامین آسایش، رفاه، پاسخ گویی به خواست ها و نیازهای حیاتی گروه های مختلف می باشد، ارتباط تفکیک ناپذیری با هدف پیش گیری از جرم دارد که همان کاهش میزان وقوع جرم و افزایش میزان امنیت در جامعه است. در پروژه های کاربردی که تحت عنوان خشونت شهری و سیاست های امنیت در دو شهر بارسلونا و بوگاتا برای امن کردن فضای شهری انجام و در آن محور کار بر پیشگیری از جرم بنا شده است، سه رکن اصلی برای پیش گیری از جرم بیان می کند که عبارتند از:

۱- اجرای قانون

۲- شناسایی گروه های در معرض خطر

۳- برنامه ریزی و مدیریت فیزیکی (Petrella, 2004).

آنچه به طور مستقیم با برنامه ریزی شهری ارتباط پیدا می کند زیر عنوان "برنامه ریزی و مدیریت فیزیکی" از جمله بهبود روشنایی خیابان، احیای فضای عمومی و باغ ها، طراحی خیابان ها، ساختمان ها، پارک ها و غیره به منظور کاهش فرصت های جرم می باشد که در حقیقت در بحث حاضر نیز، این بعد از پیشگیری از جرم مورد بحث قرار می گیرد.

خلاصه

احساس امنیت در فضاهای شهری یکی از مهم ترین شاخص های کیفیت فضا محسوب می شود و به رغم اینکه مساله امنیت در هر جامعه یک مقوله پیچیده و دارای ابعاد متنوع

و متعدد اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است، ولی درتأمین این نیاز نمی‌بایست از نقش و تاثیر عوامل محیطی غافل شد.

با این شرایط به نظر می‌رسد؛ بسنده کردن به ابزارهای کنترل رسمی، از جمله پلیس و دستگاه قضایی برای پیشگیری از جرم، وافی به مقصود نخواهد بود. به عبارت ساده، برای ایجاد احساس امنیت شهری و پیشگیری از جرم، گماردن مأموران پلیس به عدد جمعیت ساکن نه امکان‌پذیر و نه منطقی است

علوم محیطی و شهرسازی با شناخت ویژگی‌های مؤثر مکانی و شرایط محیطی، در کنار سایر اقدامات دیگر می‌توانند از وقوع رفتارهای ناهنجار، جرم و جنایت در مکان‌های شهری پیشگیری نمایند، به نحوی که فرد خلافکار، فرصت اجرای رفتارهای مجرمانه و جنایتکارانه را در مکان‌ها و فضاهای شهری بسیار کمتر بیابد.

مدیریت شهری نیز از طریق بکار بستن برنامه‌ریزی و طراحی محیطی و با شناخت ویژگی‌های مؤثر مکانی و شرایط محیطی، در کنار سایر اقدامات دیگر می‌توانند از وقوع رفتارهای ناهنجار، جرم و جنایت در مکان‌های شهری پیش‌گیری نمایند.

خودآزمایی

۱. امنیت را تعریف کنید؟
۲. ابعاد مختلف امنیت چیست؟ جرم و دلایل وقوع جرم چیست؟
۳. پیش‌گیری از جرم را تعریف کنید؟
۴. نقش برنامه‌ریزی و طراحی محیطی در پیش‌گیری از جرم را تعیین کنید؟

فصل دوم

**زمینه‌های نظری کاهش شرایط جرم
خیزی فضاهای شهری از طریق
برنامه‌ریزی و طراحی محیطی**

اهداف

- هدف از مطالعه این فصل، آشنایی با مطالب زیر می باشد:
۱. معرفی مبانی نظری پیشگیری از جرم در محیط های شهری
 ۲. بررسی اجمالی نظریات مطرح جهانی
 ۳. آشنایی با تعریف و مفاهیم رویکرد CPTED
 ۴. بررسی نظریات گوناگون رویکرد پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی CPTED

تبیین نظری کاهش شرایط جرم خیزی از طریق برنامه ریزی و مدیریت فیزیکی را می‌توان اجمالاً با تبیین نظری جرم شناسی شهری و محیطی سپس مکتب اکولوژی شهری آغاز نمود.

۱-۲. نظریاتی در باب جرم شناسی شهری و محیطی

پیشینه و زمینه نظری مباحث جرم شناسی شهری را باید حداقل از مکتب جامعه شناسی شیکاگو و مطالعات اولیه اکولوژی شهری مورد بررسی قرارداد. اواسط قرن نوزدهم نقشه برداری از توزیع و آمارگیری جرم آغاز شد. گرلند (۱۹۹۷) در قرن ۱۹ مطالعات بلندمدت و پیوسته ای را از مکان‌های پرخطر ثبت نمود.

۱-۱-۲. مکتب اکولوژی شهری

اکولوژی شهری برای اولین بار در سال ۱۹۱۶ در زمینه بررسی‌های شهری بوجود آمد و طی دهه ۱۹۲۰ مطالعات اکولوژی اجتماعی شهرها به شدت از مکتب جامعه شناسی شیکاگو تأثیر پذیرفت.

علم اکولوژی شهری را "رابرت پارک" بنیان نهاد. وی کوشید تا مفاهیم زیست شناختی علم اکولوژی را در مطالعات شهری مورد استفاده قرار دهد. در تعریف اکولوژی شهری (انسانی)، آن را علم شناسایی روابط متقابل میان انسان و محیط ذکر کرده‌اند (شکویی، ۱۳۶۹: ۱۳۱).

"پارک" در اثر معروف خود، توصیه‌هایی برای تحقیق در مورد رفتار انسانی در محیط شهر؛ شهر را به مثابه آزمایشگاهی جهت بررسی رفتارهای انسانی مطرح کرد. بعدها در چارچوب این موضوع، در جامعه شناسی شهری و سپس در جرم شناسی از مکتبی به نام مکتب اکولوژی

شهری نام برده می‌شود. این مکتب روی رفتار انسان در محیط‌های شهری تمرکز می‌نماید (صالحی، ۱۳۸۷: ۱۳۰).

مفاهیم زیست‌شناختی همچون عامل رقابت، تسلط، انطباق، توالی و تسلسل و اصلاح بقای اصلی در بررسی نابرابری‌های اجتماعی شهر برای درک انطباق جمعی و ناآگاهانه جمعیت‌های انسانی در محیط شهر اقتباسی از این مکتب است (Catton, 1993).
ارنقاط قوت دیدگاه اکولوژیک، توجه به مشخصات کالبدی برخی مناطق شهر در بروز کجروی‌های اجتماعی است. لذا خصوصیات کالبدی، اجتماعی-اقتصادی حاکم بر نواحی خاص شهر در بروز کجروی‌های اجتماعی مورد بررسی قرار می‌گیرد (کلانتوری، ۱۳۸۰: ۷۶-۷۵). این دیدگاه مشخصاً به بررسی پدیده‌های اجتماعی نظیر جرم و جنایت و امراض روانی در شهرها و در ارتباط با بخش‌های مختلف شهر و ترسیم نقشه‌های مربوط به آن اختصاص یافت که طی آن درپاره‌ای مناطق داخلی شهرها و یا محلات شهری به عنوان حوزه‌های جرم و جنایت و حوزه امراض روانی معرفی گردیدند (همان منبع).

۲-۱-۲. مکتب آسیب‌شناسی شهری

در سال ۱۹۶۵ مکتب اکولوژی تطبیقی و آسیب‌شناسی شهری را «اف، ال، سوتیزر» برای آگاهی از ساخت اکولوژیکی شهرها مطرح کرد و مراد از آن به کارگیری مفاهیمی است که به شناخت زندگی مردم در محلات مختلف شهری کمک می‌نماید. بر این اساس آسیب‌شناسی شهری پیدایش، کیفیت، پراکندگی جرایم، امراض، ناآرامی‌های شهری را در شهرهای مختلف جهان مورد بررسی قرار داد (صالحی، ۱۳۸۷: ۱۳۲).

۲-۱-۳. نظریه چشمان خیابان جین جیکوبز

جین جیکوبز با طرح نظریاتش در کتاب خود تحت عنوان "مرگ وزندگی شهرهای بزرگ آمریکایی"، تاثیری بسیار چشم‌گیر در نظریات جرم‌شناسی شهری ایفا کرد. در نظریه او، شرط یک همسایگی موفق آن بود که یک شخص باید در خیابان و در بین غریبه‌ها، احساس ایمنی و امنیت شخصی کند. وی این‌طور عنوان می‌کرد که علاوه بر تلاش پلیس، امنیت عمومی در شهر، حاصل یک شبکه پیچیده از معیارها و کنترل‌های اختیاری درباره پیاده‌روها و کاربری‌های مجاور می‌باشد.

در این نظریه عنوان شده که خیابان‌های یک شهر باید قسمت اعظم نظارت و کنترل بر غریبه‌ها را انجام دهد، چرا که خیابان محلی است که غریبه‌ها در آن آمد و شد می‌کنند. وظیفه خیابان‌ها صرفاً دفاع از شهر در برابر غریبه‌های یغماگر نمی‌باشد، بلکه باید از غریبه‌های محترم و طرفدار آرامشی که آن خیابان‌ها راجهت تضمین امنیت خود انتخاب می‌کند، نیز حمایت کند (Carmona & others, 2003: 120-123).

از نظر او هم‌چنین لازم است که خیابان‌ها تمایزی صریح بین فضای عمومی و فضای خصوصی ایجاد کند و پیاده‌روها می‌بایست به نحو مطلوبی برای استفاده بیشتر و بهتر مردم آماده شوند. بنابراین لازم است که خیابان در طول پیاده‌روهایش جذابیت داشته و برخی از مکان‌های عمومی آن در شامگاهان و شبانگاهان نیز باز باشند. از این‌رو، فروشگاه‌ها، نوبانه‌فروشی‌ها و غذاخوری‌ها در تامین امنیت پیاده‌رو سهمی واقعی خواهند داشت (شوای، ۱۳۸۴: ۳۶۸). از ابتکارات جدید در این راستا، توسعه فعالیت‌های خیابانی بوسیله ایجاد تسهیلات خاص برای واحدهای مسکونی، تحت عنوان واحدهای خرده‌فروشی است (Wekerle & Whiteman, 1995; Office of Deputy Prime Minister, 2004).

جیکوبز در نظریه خود منطقه بندی شهر را از دیدگاه امنیتی و انسانی برای شهرها فاجعه- بار می خواند (شوای، ۱۳۷۵ : ۳۷۶). او مطرح نمود که منطقه بندی سیستماتیک نواحی برای استفاده های خاص، میزان پتانسیل چشمان خیابان را کاهش می دهد (جیکوبز، ۱۹۶۱).

۲-۲. تعریف و مفاهیم رویکرد CPTED

در این پارچوب با توجه به نقش عوامل محیطی در بروز جرایم و براساس استراتژی جلوگیری از جرم مکان- محور، رویکرد جلوگیری از جرم از طریق طراحی محیطی^۱ CPTED، به عنوان تئوری مستقلی پدیدار شده و امروزه بعنوان رویکردی در حال توسعه و در حال اجرا در مقیاس جهانی شناخته می شود (Cizneros, 1995).

این نوع رویکرد جدید محیطی جرم، بر این مدار است که بتوان از طریق ساختار کالبدی شهری و طراحی محیط های مصنوع از ارتکاب جرایم جلوگیری نمود. این امر از طریق کاهش پتانسیل طبیعی و کالبدی مناطق شهری در جرم خیزی یا کاهش امکان دهی به وقوع جرم ممکن می شود (محمودی نژاد و تقوایی، ۱۳۸۶ : ۹۰).

در واقع، از آن جاکه هر مکان شهری محل رفتارهای ویژه شهروندان است و از سویی دیگر تنها محیط هایی جرم خیز محسوب می شوند که تحت نظارت عمومی نیستند یا پتانسیل بالقوه ای برای ارتکاب جرم داشته باشند، می توان از طریق طراحی محیط کالبدی شهری یا معماری ساختمان از ارتکاب جرایم شهری جلوگیری به عمل آورد (همان منبع، ۹۱). رویکرد محیطی را می توان رویکردی هدفمند در جهت طراحی کارآمد و

^۱. Crime Prevention Thru Environmental Design (CPTED)

هوشمندانه مولفه‌های محیطی با بکارگیری بهینه محیط مصنوع در کاهش جرایم دانست که به طور موثری در افزایش سرمایه اجتماعی، بهبود کیفیت زندگی و افزایش میزان رضایت شهروندی و بهبود رفاه اجتماعی جامعه، تاثیرگذار است (Groland, 2000). هم‌چنین براین موضوع اتفاق نظر جمعی وجود دارد که این رویکرد در دو بعد کاهش حقیقی جرایم در محیط های شهری از یکسو و افزایش احساس ایمنی و امنیت فضایی در آنها می‌تواند موثر واقع شود (همان منبع).

به‌طور کلی استراتژی‌های جلوگیری از جرم از طریق طراحی محیطی، بر روی سایت جرم، جنبه‌های مکانی یک هدف و موقعیت ویژه جرم تاکید دارد.

بر اساس استراتژی جلوگیری از جرم مکان-محور، جلوگیری از جرم از طریق طراحی محیطی (CPTED)، بعنوان تئوری مستقلی پدیدار شده و امروزه به‌عنوان رویکردی در حال توسعه و در حال اجرا در مقیاس جهانی شناخته می‌شود (Cisneros, 1995).

علاوه بر آن، مفاهیم اساسی آن از قبیل قلمروگرایی، نظارت، نگهداری، کنترل دسترسی، حمایت از فعالیت و مستحکم سازی هدف، به سرعت گسترش یافته است.

ارزیابی اثرات ابعاد مختلف رویکرد جلوگیری از جرم مکان محور، کاری است بس دشوار، به طوری که شنایدر و کیتچن (۲۰۰۲، ۵۸) آنرا به دشواری‌هایی یافتن از تارهای عنکبوت تمثیل نموده‌اند.

به طور کلی، رویکرد CPTED را می‌توان طراحی کارآمد و به کارگیری بهینه کلیه عناصر موجود در محیط مصنوع به منظور کاهش جرایم شهری دانست که به طور مستقیم و غیرمستقیم در ارتقاء کیفیت زندگی و افزایش رضایت‌مندی شهروندی و بهبود رفاه و سرمایه اجتماعی تاثیر بسزایی دارد (Crow, 2000).

برنامه ریزی و طراحی محیطی امنیت در ...

مرکز بین المللی جرایم (NICP,2006) آنرا طراحی و استفاده مناسب از محیط ساخته شده برای کاهش یا جلوگیری از جرایم و بهسازی کیفیت زندگی می داند.

انجمن بین المللی CPTED (ICA, 2005) نیز آنرا استفاده هوشمندانه از فضای ساخته شده در جلوگیری از جرایم در فرایند طراحی و برنامه ریزی محیط مصنوع تعریف می کند (Cozens,2001).

۲-۳. بررسی اجمالی اهم نظریات رویکرد پیشگیری از جرم از طریق

طراحی محیطی CPTED

در چارچوب مجموعه نظریه های CPTED تلاش زیادی برای فهم رابطه مکان و جرم به عمل آمده است. اندیشه‌های جفری و جیکوبز در شکل گیری و توسعه آن نقش بنیادی داشته است. CPTED یک پیشنهاد روش شناسی طراحی است که براساس آن با به کارگیری طراحی مناسب و هدفمند محیط انسان ساخت، معماران و شهرسازان می‌توانند مجال ترس از جرم و تبه‌کاری را کاهش داده و کیفیت زندگی را بهبود بخشند (Atlas, 1999:11). در واقع، هدف نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی، مشخص کردن شرایط کالبدی و محیط اجتماعی است که امکان و یا تسریع در ارتکاب جرم را فراهم می‌کند. همچنین هدف آن تغییر شرایط برای جلوگیری از اتفاق جرم است. از این جهت که هدف آن پیشگیری از ارتکاب عمل مجرمانه است. CPTED به طور معنی داری از استراتژی‌هایی که توسط پلیس، دادگاه و نظام تربیتی دستگاه های قضایی به کار گرفته می‌شود، متفاوت است. تعدادی از تغییرات و اصلاحات در اساس CPTED عرضه شده است. عموماً CPTED بر روی زمینه‌هایی که در آن جرم اتفاق می‌افتد و تکنیک‌هایی که آسیب پذیری محیط را کاهش دهند، تاکید می‌کند. زیرا براساس نظریه ترکیب، محیط کالبدی هم می‌تواند به ارتکاب جرم کمک کند و هم می‌تواند مانع از وقوع آن شود.

برطبق نظر "هاگ"، CPTED نظریه ای است برای طراحی یا مدیریت و یا دستکاری سریع محیطی که در آن جرم‌ها به طریق سیستمی و به روش ثابت رخ می‌دهند. در حالی که CPTED عموماً درگیر تغییر محیط به گونه‌ای که امکان عمل مجرمانه کاهش یابد است. هدف آن پیامدهایی چون کاهش ترس از جرم (افزایش احساس امنیت)، افزایش

کیفیت زیبایی محیط، افزایش حس وفاداری به قانون در بین شهروندان، به ویژه کاهش رغبت محیط برای حمایت از اعمال مجرمانه است. (Robinson, 1996:12)

براساس این دیدگاه، این سئوالات مطرح است که هدف یا مفهوم فضای شهری چیست؟ آیا این فضاها هریک به منظور حمایت از رفتارهای تعیین شده، مقصود نظری باشند؟ راه‌های اجتماعی، فرهنگی، قانونی و روانشناسی که فضا را تعریف می‌کند، چه چیزهایی هستند؟

در این چارچوب طرح‌های تخصصی CPTED، از سه استراتژی اساسی استفاده می‌کنند، کنترل دسترسی طبیعی، نظارت طبیعی و تقویت منطقه‌ای. (Atlas, 1999:11)

CPTED می‌تواند بر روی خطرناکی از جرم و حس فردی آن تاثیر بگذارد. نظریه CPTED موجب تغییر محیط کالبدی با هدف مبارزه با جرم شد و ارتباط شهروندان با این مسئله را افزایش داد و از پلیس محوری کاست.

الیزابت وود از برجسته‌ترین اشخاصی بود که از اهمیت عینیت بخشیدن به نظریه طراحی کالبدی در اجتماع دفاع می‌کرد. یکی از اهداف او بهبود نمای ساختمان‌ها در نظر ساکنین بود. هم‌چنین فضاهایی ایجاد کرد که ساکنین در آن به دورهم جمع شوند. نتیجه این گردهمایی، افزایش امکان نظارت بر ساکنین بود. عقیده وود در مورد کنترل اجتماعی محیط مسکونی مبتنی بر حضور و نظارت توسط خود ساکنین بود، مناطقی که از دید پنهان مانده‌اند و صریحاً هیچ کنترلی در آنها موثر نیست. وود، همانند جیکوب، عقیده داشت که بعضی از انواع طراحی‌ها سبب از بین رفتن کنترل اجتماعی می‌شود که توسط ساکنین صورت می‌گیرد (Robinson, 1996:14).

از دیگر نظریه پردازان، می‌توان از اسکلامو آنجل که همواره تاکید بر "اهمیت محیط کالبدی" برای پیشگیری از جرم داشت، نام برد. آنجل بر آن بود که با مشخص کردن حدود

مالکیت، کاهش و یا افزایش دسترسی به محل و انجام اقداماتی در خصوص نظارت و مراقبت شهروندان و پلیس که از طریق محیط کالبدی صورت گیرد، در کاهش جرایم تاثیر مستقیم اعمال نمود (بنیاد امانی، ۱۳۷۷ : ۴۴).

"آنجل" با کتاب "تضعیف جرم توسط طراحی شهری" خاطر نشان کرد که چگونه شهروندان می‌توانند در جلوگیری از وقوع جرم نقش فعالی را ایفا کنند، او بیان کرد که استفاده بسیار زیاد از یک قسمت شهر، توسط مردم موجب افزایش تعداد ناظران و شاهدان می‌شود. همچنین تراکم پایین کاربری‌های یک منطقه و محیط سبب کاهش تعداد قربانیان بالقوه ناشی از ارتکاب جرم می‌شود که هر دو عامل فوق می‌توانند منجر به ایجاد مانع برای ارتکاب جرم شوند. ولی از طرف دیگر، در مناطق مزبور، به سبب عدم وجود شاهدان کافی، امکان وقوع جرم افزایش می‌یابد. (Robinson: 1996:15).

نظریه فضای قابل دفاع اسکارنیومن نیز یک نظریه مهم است. تمام آثار قبلی، به ویژه آثار جیکوبز، در اثر اسکارنیومن در سال ۱۹۷۲ تحت عنوان " فضای قابل دفاع" به اوج خود رسیدند. نیومن برخلاف جیکوب از توصیف و تجزیه و تحلیل کمی رابطه میان اشکال خاص طراحی و جرم، گامی فراتر نهاد و پیشنهادهای ارزشمندی را در زمینه جزئیات طراحی محیط به منظور ایجاد فضای قابل دفاع از طریق افزایش نظارت و مراقبت و کاهش تعداد راه‌های فرار مجرمین ارائه نمود. جیکوب بر مراقبت به معنای عام آن تاکید داشت، در حالی که نیومن عقایدش را درباره مراقبت و کاربرد محیط و حمایت از محیط کالبدی بر سلسله مراتبی که در بردارنده چهار منطقه که حدود آنها به وسیله حصارهایی تعیین شده است بنا نهاد:

- فضای عمومی

- فضای نیمه عمومی

- فضای نیمه خصوصی

- فضای خصوصی (بنام و ویولیس ؛ ۱۳۷۱ : ۴۴).

طبق نظریات نیومن باز داشتن از ارتکاب جرم و کاهش جرایم یعنی:

- توانمندی طراحی کالبدی در ایجاد یک « قلمرو حس مالکیت » در فرد (تقویت گزینه طبیعی مالکیت و قلمرو)؛

- توانمندی طراحی کالبدی محیط در ایجاد موقعیت نظارت و مراقبت شهروندان ؛

- قادر بودن طراحی کالبدی در آگاهی دادن به جدایی حریم های عمومی از خصوصی و نیمه عمومی و نیمه خصوصی؛

- توانمندی طراحی کالبدی محیط در تشویق شهروندان به حضور در فضاهای عمومی و حفظ آزادی رفت و آمد به مکان های عمومی و حفظ اموال شخصی ؛

- توانمندی طراحی کالبدی به سخت کردن اهداف مجرمانه و منصرف شدن آنها از ارتکاب جرم؛

- توانمندی طراحی کالبدی به ترغیب حس مسئولیت پذیری شهروندان نسبت به فضاهای عمومی (حشمتی، ۱۳۸۲ : ۴۴).

این اصول بعدها توسط دیگران برای پوشش زیرمقوله‌ها و مفاهیم مرتبط تکمیل شد که به‌طور اصولی بر روی "قلمرو"، "نظارت"، "تعریف مرز" و "کنترل دستی" به عنوان اصول اساسی فضای قابل دفاع تمرکز کردند (Schneider and Ted Kitchen, 2002, p92).

نیومن (1972) "فضای قابل دفاع" را این گونه تعریف می‌کند:

"فضای قابل دفاع"، واژه ای برای سلسله‌ای از نظام های فضایی شامل، موانع واقعی و نمادین، حوزه های نفوذ تعریف شده و امکان مراقبت بیشتر است که به همراه هم یک

محیط را به کنترل ساکنین در می آورد. فضای قابل دفاع در یک محیط مسکونی به گونه‌ای سامان داده می شود که امنیت خانواده ها، همسایگان و دوستان را تأمین کند.

بنابراین فضای قابل دفاع، فضایی است که تشخیص و کنترل فعالیت ها را برای ساکنین آسان می سازد (لنگ، ۱۳۸۱ : ۱۷۴).

نیومن برای توجیه این که در ساختار بعضی از محیط ها، بافت اجتماعی بهتر از دیگر محیطها جلوه می کند، مدارک آماری قابل توجهی را ارائه کرده است. این داده‌ها و اطلاعات از مصاحبه با ساکنین مناطق مسکونی و مدیران مجموعه ها، اطلاعات ثبت شده انواع جرم و جنایت در سازمان مسکن نیویورک و الگوهای مختلف طراحی مجموعه های مسکونی به دست آمده اند. از مطالعه رابطه ویژگی های طراحی و آمار جرم و جنایت، این نتیجه به دست آمده است که بعضی از طرحها به طور نسبی زمینه بهتری را برای وقوع اعمال جنایی ایجاد می کنند. نیومن چهار ویژگی را در طراحی محیط تشخیص داده است که به همراه هم یا به تنهایی می توانند فضا را قابل دفاع سازند. از جمله:

- تعریف روشنی از سلسله مراتب قلمرو، از عمومی تا نیمه عمومی، نیمه خصوصی تا خصوصی

- قرار دادن درها و پنجره ها برای ایجاد امکان مراقبت طبیعی از ورودیها و محوطه های باز

- استفاده از فرمها و مصالح ساختمانی مناسب برای جمعیت های آسیب

- مکان یابی مجموعه های مسکونی در مناطق «سازگار با محیط اطراف» که در آن ساکنین احساس تهدید نکنند (همان منبع: ۱۷۴).

این نظریات با کارهای خانم آلیس کولمن دنبال شد. وی نیز استدلال کرد که طرح های مسکونی عمومی مرتفع، مسائل اجتماعی زیادی به دنبال دارد و البته باید خاطر نشان سازیم که اغلب این طرح های مسکونی در طی دهه ۱۹۶۰ ساخته شد که مسکن عمومی در مقیاس

انبوه و کلان تولید می‌شد. "کولمن" استدلال کرد که این نوع مسکن اکنون با رفتارهای ناشایست زیادی از قبیل دیوارنویسی، ریختن آشغال و فضولات و کثافات همراه است. وی به طور مشخص طرح این نوع مکان را در ایجاد این چنین مسائل اجتماعی موثر می‌داند. وی مانند نیومن معتقد است که جرم و بزهکاری و غیره در مناطقی رخ می‌دهد که ساکنان آن نمی‌توانند بررفت و آمدهای مسکونی خود نظارت و اشراف داشته باشند. کولمن اعتقاد یافت، کودکانی که در این نوع محیط‌ها بزرگ می‌شوند، دائماً دچار اختلال روانی هستند. به طور خلاصه، هم نیومن و هم کولمن طرفدار این عقیده بودند که بلوک‌های آپارتمانی مسکونی و مرتفع بخش عمومی، مکان نامناسبی برای زندگی هستند. نه فقط این ساختمان‌ها عموماً همراه با جرم بزهکاری، فقر و شرایط مسکونی نامطلوب می‌باشند، بلکه همچنین دیده شده است که آنها مناطق پشت صحنه خوبی برای روی آوردن به خلافکاری و سایر خشونت‌ها می‌باشند (دیکنز، ۱۳۷۷ : ۲۱۷).

در سال ۱۹۸۲ ویلسون و کلینگ نظریه "پنجره‌های شکسته" را ارائه نمودند. براساس این نظریه بین فضاهای شهر خشن و به هم ریخته با افزایش جرم رابطه وجود دارد. طبق این نظریه وجود نشانه‌هایی از عدم وجود کنترل و نظارت اجتماعی بر محیط، نظیر پنجره‌های شکسته یک ساختمان، وجود آشغال و... به مثابه چراغ سبزی برای مجرمین است (کلانتري، ۱۳۸۲ : ۸۲).

در سال ۱۹۸۹، نیز نظریه ای تحت عنوان نظریه "نقاط جرم‌خیز" محیط‌های مجرمانه^۱ مطرح شد که بر پایه نوعی علت شناسی مکانی جرم استوار گردید. طبق این نظریه برخی محدوده‌ها یا نقاط خاصی از شهر به دلیل وجود برخی عناصر کالبدی، اجتماعی، اقتصادی دارای فراوانی زیادی از جرم می‌باشند، گروه‌های شهری (پایانه‌ها و

^۱. Hot Spots

ایستگاه های حمل و نقل شهری)، برخی گذرها و حواشی شهر دارای این خصیصه هستند(صالحی، ۱۳۸۷: ۱۴۶).

فرایند بررسی و تعیین حدود مکان‌های جرم خیز با استفاده از نرم افزارهای اختصاصی و به کمک سیستم اطلاعات جغرافیایی صورت می‌گیرد (کلانتری ؛ ۱۳۸۲ : ۸۵). نقاط جرم خیز که در همه جای دنیا وجود دارد، محلی برای تجمع گانگسترها، گدایان، ولگردان، باجگیران و..... است. یعنی محلی برای تجمع کسانی است که جرم برای آنان یک فعالیت عادی، مستمر و حرفه ای است. مطابق این نظریه بزه دیدگی افراد به علت وقوع جرم براساس میزان قرار گرفتن آنها در موقعیت‌های پرخطری که مجرمین بالقوه در آنها حضور دارند، متفاوت است. نظریه نقاط جرم خیز، روی جرم شناسی مکان متمرکز می شود که در آن نقاط می توان انتظار داشت که اشخاص با درصد احتمال بالایی از جرایم مواجه هستند. این مکان‌ها فرصت های زیادی را برای وقوع جرم ایجاد می‌کنند (موسی زاده، ۱۳۸۱: ۱۷۶).

در واقع مکان‌های جرم خیز، بیانگر یک مکان با میزان بالای جرم است. محدوده این مکان بخشی از شهر یک محله کوچک و یا چند خیابان مجاور یکدیگر و حتی ممکن است یک خانه یا مجتمع مسکونی باشد. معمولاً این مکان‌ها را با تعداد جرایم زیاد در حداقل یک دوره زمانی یکساله قابل پیش بینی می‌دانند (پیشین : ۷).

نوع دیگری از پیشگیری اولین بار توسط "کلارک" انگلیسی (۱۹۹۲) معرفی گردید، مبنی براین که جرم را می توان با وضعیت وقوع جرم مرتبط دانست. از این رو جرم را می توان از طریق طراحی و اصلاح محیط کالبدی تعدیل کرد. برطبق نظر کلارک، اقدامات موقعیتی با استفاده از چهار استراتژی فراگیر در کاهش ایجاد فرصت‌ها، زمینه‌های فیزیکی، اجتماعی و روانشناسانه جرم را با مهارت اداره می کنند.

- افزایش تلاش قابل ملاحظه در برابر جرم

- افزایش خطر قابل درک در برابر جرم

- کاهش کسب منفعت بر اثر جرم

- برطرف نمودن دستاویزهای اعمال جرم. (Carmona & others, 2003:120)

کلاک در نظریه خود پیش‌گیری از جرم را نیز به شرح ذیل تعریف کرد :

پیش‌گیری از موقعیت‌های جرم با هدف نابود کردن فرصت‌های جنایی ایجاد می‌شود و آن شامل ابزاری جهت کاهش فرصت ارتکاب جرم است که به سوی بعضی از اشکال حاد جرم هدایت شده است. این امر نیازمند مدیریت، طراحی یا دست‌کاری محیط برای ایجاد یک سیستم روشن‌مند است، به گونه‌ای که تلاش و خطر ارتکاب جرم را افزایش و مزایایی را که در نظر مجرمین جلوه می‌نماید، کاهش دهد. این روش توسط تئوری‌های متعددی که با مسئله جرم مرتبط هستند پیش‌تیبانی می‌شود که شامل فعالیت منظم و چشم‌انداز فرصت‌ها می‌گردد (Robinsin, 1996).

۲-۴. راهبردهای جلوگیری از جرایم از طریق طراحی محیطی (CPTED)

برای کاهش و جلوگیری از جرایم شهری از طریق طراحی محیطی، نظریه پردازان به راهبردهای مختلفی اشاره کردند (NICP, 2005). این راهبردها را می‌توان چنین بیان نمود:

(۱) تعریف فضاهای کنترل شده در ساختار شهری؛

(۲) افزایش نظارت طبیعی در معابر و فضاهای شهری؛

(۳) تعریف مشخص فضاهای عمومی، نیمه عمومی و خصوصی؛

(۴) ایجاد و یا امکان‌دهی به رفتارهای امن در مناطق نا امن شهر؛

(۵) جلوگیری از مکان‌های نا امن در مناطق امن شهری.

بانک جهانی در راستای تحقق جلوگیری از جرایم از طریق طراحی محیطی برای دولت ای محلی، وظایفی را بر شمرده است که بر این اساس، این امور تنها از طریق نظارت ارگانهای مسئول شهری با همکاری تمامی ساکنین محلی ممکن می‌شود. نگاه راهبردی در این نکته وجود دارد که تلاش شود با توانمندسازی شهروندان محلی یا از طریق ظرفیت سازی محلی (نظیر CBO؛ NGO) از طریق شهرسازی مشارکتی به این اهداف نایل شد.

بدون تردید هرگونه بهبود در ساختار شهری تنها با نگاه به محلات شهری بعنوان بخش‌هایی توانمند در تحقق به اهداف افزایش کیفیت زندگی ممکن می‌شود. می‌توان به برخی نقش‌های شهرداری در این راستا اشاره نمود:

- ۱) نظارت و کنترل و هدایت و هماهنگی
- ۲) مشارکت سازی و بهره‌گیری از توانمندی محله‌ای
- ۳) تهیه نقشه و شناسایی دقیق مناطق شهری خاصه جرم خیز
- ۴) حمایت مالی و تعیین استراتژی‌های راهبردی

خلاصه

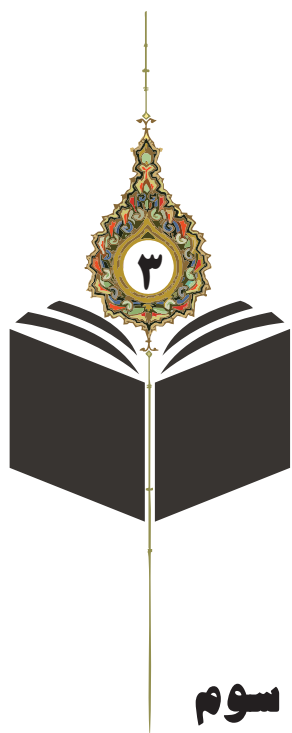
پیشینه و زمینه نظری مباحث جرم‌شناسی شهری را باید حداقل از مکتب جامعه‌شناسی شیکاگو و مطالعات اولیه اکولوژی شهری مورد بررسی قرارداد. علاوه بر این جین جیکوبز نیز با طرح نظریاتش در کتاب خود تحت عنوان "مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکایی"، تأثیری بسیار چشمگیر در نظریات جرم‌شناسی شهری ایفا کرد. در نظریه او، شرط یک همسایگی موفق آن بود که یک شخص باید در خیابان و در بین غریبه‌ها، احساس ایمنی و امنیت شخصی کند.

در این چارچوب با توجه به نقش عوامل محیطی در بروز جرایم و براساس استراتژی جلوگیری از جرم مکان-محور، رویکرد جلوگیری از جرم از طریق طراحی محیطی¹ توأم با نظریات مختلفی که مانند هاگ، وود، آنجل، نیومن و.. مطرح ساخته‌اند، به عنوان تئوری مستقلی پدیدار شده و امروزه بعنوان رویکردی در حال توسعه و در حال اجرا در مقیاس جهانی شناخته می‌شود. این نوع رویکرد جدید محیطی جرم براین مدار است که بتوان از طریق ساختار کالبدی شهری و طراحی محیط‌های مصنوع از ارتکاب جرایم جلوگیری نمود. این امر از طریق کاهش پتانسیل طبیعی و کالبدی مناطق شهری در جرم خیزی یا کاهش امکان دهی به وقوع جرم ممکن می‌شود.

¹. Crime Prevention Thru Environmental Design (CPTED)

خود آزمایی

۱. نظریه جین جیکوبز را تبیین کنید؟
۲. منظور از cpted چیست؟
۳. نظریه اسکار نیومن را تبیین کنید؟
۴. راهبردهای جلوگیری از جرایم از طریق cpted را تبیین کنید؟

فصل سوم

اصول برنامه‌ریزی و

طراحی محیطی در

پیشگیری از جرم

اهداف

هدف از مطالعه این فصل، آشنایی با مطالب زیر می باشد:

۱. آشنایی با اصول اساسی cpted
۲. معرفی اصول استنتاج شده برنامه ریزی و طراحی محیطی (در پیشگیری از جرم) در شهرهای ایران)
۳. تبیین عینی تر اصول معرفی شده از طریق تبیین تفصیلی تر و بیان تصویری

مقدمه

اصول برنامه ریزی و طراحی محیطی در پیش گیری در این فصل در قالب دو بخش ارائه می شود:

- اصول اساسی رویکرد cpted بر اساس دیدگاهها و تجربیات جهانی
- اصول برنامه ریزی و طراحی استنتاج شده در ایران

۳-۱. اصول اساسی رویکرد cpted بر اساس دیدگاهها و تجربیات جهانی

اساسی ترین اصول "پیش گیری جرم از طریق طراحی محیطی" را می توان در اصطلاح OTREF (Opportunity, Target, Risk, Effort) خلاصه نمود. یعنی ارتکاب جرم تابعی از هدف، خطر، تلاش و سود است. مجرمین پیش گیری جرم از طریق طراحی محیطی تحت تأثیر بهای اعمال مجرمانه و منافع آن قرار دارند. وقتی که خطر ارتکاب جرم گاهی از منافع متصوره بیشتر باشد، جرم کاهش خواهد یافت. کوتاه سخن این که یک محیط امن، محیطی است که هدفهای سهل کمتری در آنجا وجود داشته باشد، مجرمین تصور نمایند که خطر دستگیر شدنشان زیاد است، برای موفقیت در ارتکاب جرم به تلاش قابل ملاحظه ای نیاز است و منافع و سود حاصل از اعمال مجرمانه به حداقل تقلیل یافته است. بنا به گفته کلارک و کورنیش (Otfref, ۱۹۸۶) موجب شد فرضیه مجرم منطقی پدید آید. به این معنی که آنها منافع حاصله از جرم را با مشکلات و سختی های ارتکاب آن و خطر دستگیری شان می سنجند. به نظر تایلور و هارل (۱۹۹۶) مجرمین برای اتخاذ تصمیم در خصوص ارتکاب یا عدم ارتکاب یک جرم در یک محل خاص عوامل زیر را در نظر می گیرند:

۱. سهولت ورود به محل ارتکاب جرم چقدر است؟

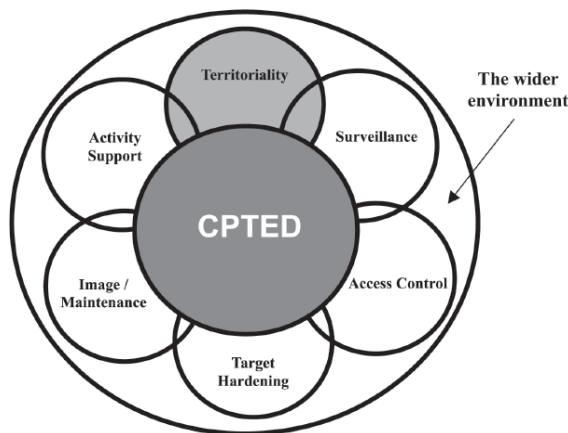
۲. هدف های مورد نظر چه اندازه آسیب پذیر، جذاب و در معرض دید قرار دارند؟
 ۳. احتمال دیده شدن چقدر است؟
 ۴. آیا احتمال دارد، در صورت دیده شدن، افراد حاضر در محل بر علیه او واکنشی نشان بدهند؟
 ۵. آیا برای فرار از محل ارتکاب جرم راه های مناسب و قابل دسترس وجود دارد؟
- لوریجیو و ویولیس به نقل از کوشموک و وایت مور (۱۹۸۸) اظهار می کند، هدف غایی پیشگیری جرم از طریق طراحی محیطی کاهش وقوع جرم و ترس از جرم و بهبود کیفیت زندگی افراد ساکن در یک محله است (کراو ۱۹۹۱). اما این هدف، نقطه پایانی این نظریه نیست. برای این که "پیشگیری جرم از طریق طراحی محیطی" بتواند کارآیی واقعی خودش را داشته باشد باید نهادینه شود و بصورت فرآیندی دائمی برای حمایت از وضعیت های محیطی و اجتماعی مطلوب درآید (لوریجیو ویولیس، ۱۳۷۹: ۵۰). جفری در اصل عبارت "ممانعت از جرم از طریق طراحی محیطی" (CPTED) را ابداع کرد. او همچنین چندین کتاب مؤثر در زمینه جرم و عوامل مثل طراحی، روانشناسی، فیزیولوژیکی و زیستی نوشت. اگرچه او اخیرا اظهار داشت، که ابتکار CPTED مدرن اساس کار نیومن است تا کار خودش. به طور کلی فضای قابل دفاع نیومن باعث ترفیع پذیرش عمومی این ایده شد که طراحی معماری و محیطی می تواند بر بزهکاری تاثیرگذار (Cozens, 2002:131)

۳-۱-۱. اصول اساسی رویکرد CPTED

نیومن (1973) و موفات (1983)، شش خصوصیت اصلی را به مفاهیم اولیه cpted پیشنهاد دادند که در این اینجا به عنوان مفاهیم اصلی این رویکرد مورد بررسی قرار می گیرند. همچنین در هر مورد به پیشینه ای از نظریات و تحقیقات صورت پذیرفته اشاره شده است که

میزان تاثیرات آنها را بر کاهش جرم نشان می دهد. این اصول شامل قلمروگرایی، نظارت، کنترل دسترسی، حمایت از فعالیت، خوانایی / مدیریت، مستحکم سازی هدف می باشد.

در نمودار زیر مفهوم cpted به عنوان "پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی" در قالب یک محیط وسیع تر (The wider environment) در مرکز اصول؛ قلمروگرایی (Territoriality)، نظارت (Surveillance)، کنترل دسترسی (Access Control)، حمایت از فعالیت (Activity Support)، خوانایی محیط - مدیریت (Image Maintenance)، مستحکم سازی هدف (Target Hardening) قرار گرفته است.

Source: Adapted from Moffat (1983, p. 23)

نمودار شماره ۳-۱: اصول "پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی" (cpted)

۱. قلمروگرایی

از میان اصول اساسی، رویکرد CPTED "قلمرو" مفهومی رابه ذهن متبادرمی کند که فضاهای خصوصی را از فضاهای عمومی جدا کرده و براساس مالکیت خصوصی شکل می گیرد (Gronland, B, 2000). این مفهوم از طریق تقویت احساس و روحیه مالکیت

در محیط های ساخته شده و مصنوعی ممکن می شود که به ایده چتر (umbrella concept) موسوم است (Wekerle, 1995).

هم چنین مفهوم قلمروگرایی می تواند به عنوان حس مالکیتی که استفاده از فضای اجتماعی راحت تحت تأثیر قرار می دهد، تلقی شود (Cozens, 2003). در راهبردهای CPTED تعیین قلمرو حاکمیت، یک نقش محوری دارد. مردم با احساس مالکیتی که نسبت به اموال و املاک خود دارند از آن محافظت می کنند (البته نسبت به حریم مالکیت دیگران نیز احترام قائلند). قراردادن دیوار، حصار، نرده، تابلو و علائم هشدار، حریم های فیزیکی مناسبی هستند که حدود مالکیت و در نتیجه حدود دسترسی را مشخص می کند. لذا با تعیین مالکیت های شخصی می توان موانعی بر سر راه دسترسی مجرمین و متجاوزین ایجاد کرد (کلانتری، ۱۳۸۰).

هم چنین در تحقیقات صورت پذیرفته نیز، افزایش میزان قلمرو با کاهش میزان جرم ثبت شده و ترس از جرم مرتبط بوده است (Taylo et all; 1985; Brown, 2001; Rateliffe, 2003). در حقیقت وقتی که ما محله زندگی را متعلق به خود می دانیم و در قبال خیابان ها، ساختمان ها و همسایگی ها، مسئولیت داریم، تلاش های مثبت پلیس و دیگر سازمان ها را تقویت می کنیم. در این صورت جامعه ما امن تر خواهد بود؛ زیرا فضاها تحت مراقبت نگهداری شده و کمتر جرم خیز هستند (vogel, 1993).

تمرکز همسایگی اطراف یک محله جدید، فراهم آوردن هویت قلمرویی از طریق علایم و نشانه های جدید، ایجاد فضاهای سبز و جداسازی از طریق کاشت درختچه ها بین خانه های مسکونی راهی برای جداسازی فضای عمومی و نیمه خصوصی می باشد (zelinka & Brennan, 2001).

تصویر شماره ۱-۳: فضای عمومی و خصوصی نامشخص (Zelinka & Brennan, 2001)

تصویر شماره ۲-۳: فضای عمومی تعریف نشده (Zelinka & Brennan, 2001)

تصویر ۳-۳: طراحی منظرو دیوارهای کوتاه به تعریف قلمروگرایی کمک می نمایند.

۲. نظارت (surveillance)

یکی دیگر از اصول اساسی رویکرد CPTED نظارت است. طراحی فیزیکی، ظرفیت توسعه فرصت‌های نظارت طبیعی یا غیررسمی را برای ساکنان دارا می‌باشد (Painter&Tilley, 1999). بر این اساس اگر مجرمان احساس نمایند که بوسیله مردم دیگر مشاهده می‌شوند، امکان انجام جرم توسط آنها کاهش می‌یابد. انواع مختلفی از نظارت شامل نظارت طبیعی (فرصت‌های خود- نظارتی ساکنان که بوسیله پنجره‌ها تجهیز شده)، رسمی یا سازمان یافته (مانند گشت‌های پلیس) و استراتژی‌های نظارت مکانیکی (روشنایی خیابان و دوربین‌های مداربسته) تشخیص داده شده اند (cozens, 2008).

الف - نظارت غیررسمی / طبیعی

نظارت طبیعی به معنای توانمندسازی محیط شهری از طریق در معرض دید قرار گرفتن و آسانی نظارت است که امکان نظارت بر مناطق شهری را به وسیله شهروندان یا ارگان‌های انتظامی فراهم می‌کند. براین اساس این امکان فراهم می‌شود که مناطق شهری در معرض

دید عمومی قرارگیرند و از ایجاد مناطق غیرقابل نظارت و به اصطلاح "مناطق کور" جلوگیری به عمل آورده شود (Landsman, 2000).

دربازنگری مطالعات مربوط به سرقت مسکون، سورنسن (۲۰۰۳) مشاهده کرد که چگونه سارقین از اهداف مجرمانه که به آسانی به وسیله همسایگان یا عابرین دیده می‌شوند، دوری می‌نمایند. هم‌چنین دارایی‌هایی با میزان پایین روشنایی در شب، فنس‌ها/دیوارهای بلند، یا درختان و درختچه‌های انبوه، می‌تواند فرصت‌های پنهانی را برای سارقین فراهم نماید، هنگامی که آن‌ها به نقاط دسترسی مانند پنجره‌ها و دیوارها نزدیک می‌شوند. (Weisel, 2002)

ب- نظارت رسمی

نظارت رسمی یا سازماندهی شده به وسیلهٔ دینفعان محلی (نگهبانان مغازه، گروه‌های امنیتی) فراهم می‌شود. چهارمطالعهٔ افزایش نگهداری رسمی در پارکینگ‌ها و گاراژها، کاهش جرم مرتبط با ماشین‌ها را نشان داد (Poyner, 91; loycockowd Austin, 92, Poyner 94, Baruan et all, 96). درصنعت خرده‌فروشی نیز، در مغازه‌هایی که دو کارمند به جای یک کارمند حضور دارند، سرقت‌های کمتری در تعدادی از مطالعات گزارش شد (Hunter & yeffay, 1992).

درویکتور یا استرالیا، دستگاه‌های امنیتی (گاردهای امنیتی، دوربین‌ها) سرقت‌های بانک را کاهش دادند (Clarke, 1991). البته، با تمام اهمیت و نقشی که نظارت رسمی می‌تواند ایفا نماید، گشت زنی بوسیلهٔ گاردهای امنیتی شناخته شده به‌عنوان فرشتگان نگهبان در ایستگاه‌های راه‌آهن، جرم رادر آمریکا کاهش ندادند (Kenny, 1986). در متروهای

زیرزمینی لندن در انگلستان نیز، وضع به همین شکل بوده است.
(Webb & Laycock, 1992).

ج- نظارت مکانیکی (CCTV) (دوربین مداربسته)

به‌طور کلی از یاد عامه پسند و روزافزون تکنولوژی دوربین‌های مداربسته نمونه‌ای از طراحی بدون جرم بوسیله بهبود نظارت رسمی است که به هر حال تاکنون اثرات مؤثر آنها به اثبات نرسیده است. ارزش‌گذاری اثرات دوربین‌های مداربسته، مورد ابهام بوده و با وجود رشد سریع در توسعه این دوربین‌ها، به خصوص در شهرهای بریتانیا، شواهد و مستندات کمی در زمینه مؤثر بودن دوربین‌های مداربسته وجود دارد (Armitage, 2002).

پوینر Poyner (1988)، اثرات نصب دوربین‌های مداربسته روی دیوارها را بررسی نموده و کاهش وندالیسم را در اتوبوس‌های مشخصی مشاهده نموده است که در مورد گذرها نیز صدق می‌کند.

Webb و Laycock (1992)، دریافتند که نصب دوربین‌های مداربسته در ایستگاه‌های زیرزمینی لندن، سرقت‌ها را در مقایسه با استفاده از نیروهای انسانی (گروه‌های کنترل) کاهش دادند و به‌طور مشابهی دوربین‌های مداربسته در پارکینگ نیز میزان جرم را در رابطه با ماشین‌کاهش دادند (Poyner, 1991; Tiley, 93). خلاصه مطالعات، بیان می‌دارد که دوربین‌های مداربسته تأثیری شدید روی جرم نداشته و بیشترین تأثیر روی جرم‌های وسیله نقلیه و در پارک‌های ماشین صورت گرفته است. (Welsh & Farrington, 2002)

ج- نظارت مکانیکی (روشنایی)

بعد از تاریکی فرصت‌های نظارت به وسیله شرایط روشنایی تحت تأثیر قرار گرفته و تحقیقات بیشتری روی این موضوع، انجام شده‌اند (Cozen et al, 2003). در آمریکا در سال ۱۹۶۰، بیشتر شهرها برنامه عمده روشنایی خیابان‌ها را برای کاهش جرم آغاز نموده و نتایج جدیدی را به دست آوردند که این بهبودها، کاهش قابل توجهی را در جرم ثبت شده، ایجاد نمود (Berla, 1995; Wheeler, 1967; Wright et al, 1974; Tyrpak, 1975; HarHey, 1974).

در انگلستان، مطالعات روشنایی در هامراسمیت فولهام و شمال غربی انگلستان، کاهش جرم و بی نظمی را گزارش دادند (Painter, 1991). بیشتر مطالعات و تحقیقات آزمایش شده اخیر در مورد روشنایی و جرم در انگلستان و آمریکا صورت گرفته است. یک بررسی سیستماتیک در ارزیابی طراحی روشنایی ضعیف در انگلستان و آمریکا، نشان داد که بهبود روشنایی خیابان، به میزان ۷ درصد جرم ثبت شده را در ۸ مطالعه آمریکایی و به میزان ۳۰ درصد در ۵ مطالعه در انگلستان، کاهش داده است (Farrington & Welsh, 2002).

به طور خلاصه، نظارت طبیعی (فرصت‌های خود نظارتی ساکنین که بوسیله پنجره‌ها تجهیز شدند)، نظارت رسمی (گشت‌های پلیس) و استراتژی‌های نظارت مکانیکی (روشنایی خیابان و دوربین‌های مدار بسته)، در کاهش جرم و ترس از جرم مؤثر می باشند. (Cozen, 2005).

از جمله استراتژی‌های رویکرد CPTED در زمینه نظارت را می‌توان بدین صورت عنوان

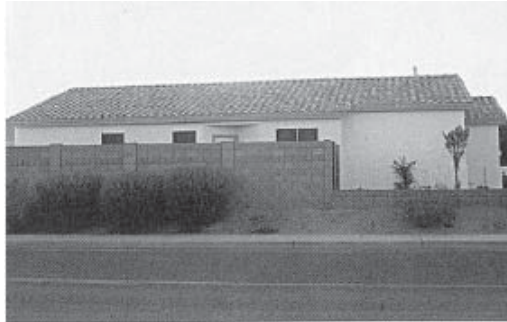
نمود:

* توسعه چشم‌های عمومی بوسیله افزودن یک پارک مرکزی و پارک‌های جیبی (کوچک مقیاس)

* طراحی منظر هماهنگ برای بهبود دید بصری به محیط

* مدیریت پارکینگ‌ها و عقب نشینی ساختمان‌ها برای فراهم آوردن امنیت بیشتر

※ به کارگیری پنجره‌های وسیع در مغازه‌های تجاری

تصویر شماره ۳-۴: دیوارهای بلند فرصت نظارت ساکنین به فعالیت‌های خیابان کاهش می دهند.
(Zelinka & Brennan, 2001)

تصویر شماره ۳-۵: فرصتی برای نظارت ساکنین به فعالیت‌های کوچه‌ها وجود ندارد
(Zelinka & Brennan, 2001)

تصویر شماره ۳-۶: طراحی واحدهای مسکونی ردیفی، فرصت‌های نظارتی بر کوچه را ایجاد می‌نماید
(Zelinka & Brennan, 2001)

۳- کنترل دسترسی

کنترل دسترسی در بیان ساده یعنی تعیین مرز و حدود مالکیت فضاهای خصوصی و نیمه خصوصی از فضاهای عمومی و فلسفه آن محدود کردن استفاده افراد اجتماع از فضاهای غیر عمومی است. این محدودیت‌ها می‌تواند سمبولیک (مثل نرده و یا دیوار کوتاه یا مناظر و بوته و نوع پوشش کف) یا واقعی باشند. مثل دیوارها و حصارهای بلند و... (حشمتی، ۱۳۸۲ : ۵۵). کنترل دسترسی می‌تواند شامل انواع غیر رسمی / طبیعی (تعریف مکانی)، رسمی / سازماندهی شده (پرسنل امنیتی) و استراتژی‌های مکانیکی (قفل‌ها) باشد.

(Schneider and Pearcey, 1996)

تحقیق ECK (1997) نشان داد که نواحی با دسترس غیر قابل کنترل نسبت به نواحی با طرح بندی خیابان با دسترسی محدود، جرم بیشتری دارند. (White, 90; Beavon et al, 1994) در شینگاگو (PoPKin, 95)، ورودی‌های زیرزمینی منتهی به مجموعه‌های خانه‌های عمومی در لابی‌های جدیدی بوسیله نصب ردیاب فلزی و قراردادن نگهبان تجهیز شدند که بیشتر ساکنین کاهش معنی داری رادرتیراندازی، جنایت و اعتیاد گزارش دادند.

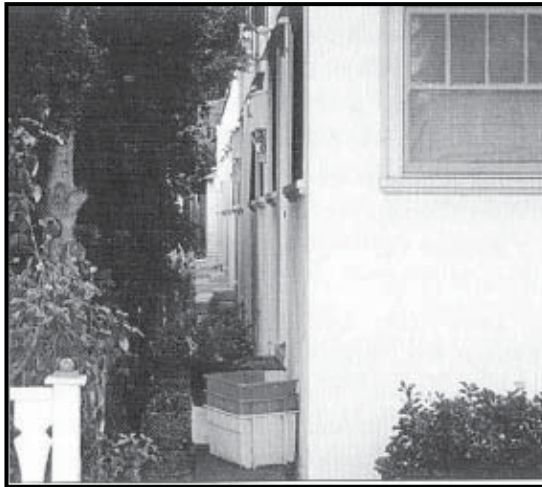
کرو در سال ۱۹۹۱ مطالعه‌ای انجام داد و به این نتیجه رسید که می‌توان با بن بست کردن خیابان‌ها و کوچه‌های مسکونی، احتمال این که ساکنان، بتوانند غریبه‌ها را شناسایی کرده و به خاطر بسپارند و رفتار آنها را مورد توجه قرار دهند، افزایش داد (Atlas, 1994: 1-2). گاردین با تحقیقات خود در سال ۱۹۷۸ ثابت کرد که شریان‌های اصلی و خیابان‌هایی که در محله‌های مسکونی وجود دارند، فعالیت‌های مجرمانه را ترغیب می‌نمایند. بنابراین با

برنامه‌ریزی و طراحی محیطی امنیت در ...

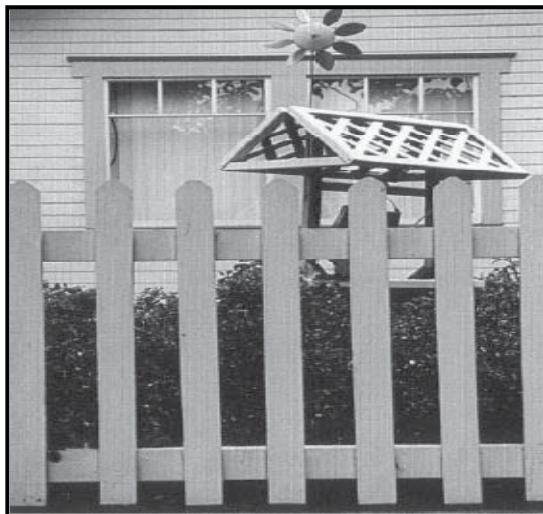
طراحی شهری خیابان‌ها و شریان‌های اصلی که پذیرای تعداد زیادی از افراد غیرساکن هستند، می‌توان امنیت و آرامش محله را حفظ کرد (حشمتی، ۱۳۸۲ : ۵۵).

راهکارهای رویکرد CPTED در زمینه بهبود دسترسی بادر نظر گرفتن ملاحظات امنیتی:

- فراهم آوردن منظر مناسب و روشنایی و عابر پیاده بین نواحی مسکونی و تجاری
- بکارگیری سیستم خیابان دایره ای برای آسان سازی نظارت ترافیک مسکونی
- اضافه کردن نرده‌ها.... و روشنایی مناسب برای نواحی تجاری
- آگاهی دادن به عموم از مکان قرارگیری ورودی‌ها و خروجی‌ها
- استفاده از زیرساخت‌های شهری مانند پوشش کف و جداره و محوطه سازی
- نورپردازی عمومی مطلوب و کافی بردروازه ها و ورودی و سیستم دسترسی

تصویر شماره ۳-۷: طراحی ضعیف، دسترسی‌های نامتعارف را بوجود خواهد آورد
(Zelinka and Brennan, 2001)

تصویر شماره ۳-۸: نرده های شفاف، کنترل دسترسی را فراهم می نمایند
(Zelinka and Brennan, 2001).

۴- حمایت از فعالیت

به منظور فراهم و ایجاد کردن برخی فعالیت‌های اجتماعی در مناطق شهر است، تاعلاوه براشتغال زایی و ایجاد تسهیلات رفاهی بتوان میزان نظارت انسانی را بر مناطق افزایش داد (www.ncpc.org).

به‌طور کلی، فعالیت‌های امن، جاذب شهروندان عادی بوده که حضور مجرمان را در محیط کم‌رنگ می‌نمایند. این رویکرد، به‌طور واضحی، عناصری از قلمروگرایی، کنترل دسترسی ونظارت را شامل می شود (Crow, 2000).

اگرچه افزایش تعداد افراد پیاده، ممکن است "چشمان خیابان" را افزایش دهد و به‌طور بالقوه‌ای تعدادی از جرم‌ها را کاهش دهد، ولی این رویکرد می‌تواند بعضی از اهداف را برای جرم (قبیل جیب بری) تشویق نموده و افزایش دهد. (Cozen, 2008).

به نظر سورنسن (۲۰۰۳:۴)، افزایش فعالیت‌ها و به تبع آن افزایش ترافیک پیاده‌زاهراً باعث افزایش ریسک جرم (ازنقطه نظرانتخاب هدف مجرمانه) و کاهش ریسک جرم (ازنقطه نظر نظارت طبیعی) می‌شود که این بستگی به میزان ترافیک سرتاسری یا ترافیک محلی دارد. افزایش فعالیت‌های سطح خیابان بوسیله فراهم نمودن تدارکات برای واحدهای مسکونی تحت عنوان واحدهای خرده‌فروشی، ایده‌های جدیدی در این راستا، برای کاهش جرم است. (Wekerle & Whitzman, 1995; Office of the Deputy prime Minister, 2004).

۵- خوانایی محیط - مدیریت و نگهداری

معنی‌داری شرایط فیزیکی و خوانایی محیط و اثر آن بر روی جرم و ترس از جرم، همیشه مورد بحث بوده است (Lynch, 1960). نمادها و علائم و یا به عبارت دیگر نشانه‌ها از دید صاحب‌نظران سیمای شهری از عوامل مهم تشخیص قسمت‌های مختلف شهر هستند و بدین ترتیب افراد به خصوص افراد غربیه به محیط تازه واردین از طریق برقراری ارتباط با آنها احساس امنیت می‌کنند و مسیر خود را می‌یابند (لینچ، ۱۳۷۲: ۹۲).

بنابراین، تصویری نیکو از محیط، به شخص نوعی احساس امنیت می‌دهد که وی می‌تواند رابطه‌ای موزون بین خود و جهان خارج بوجود آورد و این درست برخلاف احساس ترسی است که بر شخص مستولی می‌شود، زمانی که راه و جهت خود را گم کرده باشد (بحرینی، ۱۳۷۷).

با مدیریت و نگهداری مناسب از مبلمان شهری و تابلوها و علائم شهری و چراغ‌های روشنایی می‌توان علاوه بر بهینه‌سازی هزینه‌های شهری، از بالا رفتن پتانسیل مناطق در جرم خیزی، کاست (Cozens, 2001). در این روش تلاش می‌شود قلمروها، نظارت طبیعی و دسترسی‌ها مورد حمایت قرار گیرد.

در رابطه با مدیریت، ECK (۷:۹۷-۱۰) بیان نمود که بهبود مدیریت املاک استیجاری می‌تواند جرایم مرتبط با اعتیاد را به میزان قابل توجهی کاهش دهد. در متروی نیویورک، نیز برنامه دقیقی برای بهبود مدیریت، برچیدن و ندالیسم از همه ایستگاه‌ها به کار گرفته شد (Sloan-Howitt & Kelling, 1990). ویلسون و کیلینگ در تئوری پنجره‌های شکسته، بر روی اهمیت اساسی مدیریت و نگهداری محیط بعنوان شاخص فیزیکی مراحل بهم پیوستگی اجتماعی و کنترل اجتماعی غیررسمی تاکید داشتند. نتیجه این‌که، بیشتر تحقیقات بیان می‌دارند که مدیریت و نگهداری از محیط شهری، به طور معنی‌داری در کاهش جرم، مؤثر خواهد بود. (Ross & Yang, 2000, Kraut, 1999, Wilson & Kelling, 1982, Cozens 2000)

۶- مستحکم سازی هدف

مستحکم سازی هدف، کار مجرمان را برای انجام جرم مشکل نموده و رویکردی رایج و با پیشینه طولانی برای جلوگیری از جرم می‌باشد (Cozens, 2005). این امر می‌تواند از طریق استراتژی‌های طراحی سایت و اقدامات بازرسی و کنترل دسترسی رسمی، پیاده شود (موسسه ملی جلوگیری از جرایم، ۱۹۹۱: ۳۰).

۲ استراتژی اصلی، برای مستحکم سازی هدف وجود دارد:

(۱) متمرکز شده بر روی بهبود سخت افزار برای ممانعت از دسترسی غیرقانونی

(۲) استفاده از عناصر و سخت افزار برای جلوگیری از ندالیسم

برخی روش‌های آن نیز عبارتند از:

بهبود کیفیت قفل‌ها، لولاها و درها و پنجره‌ها و یا استفاده کافی از زرده‌ها...، علایم

هشدار دهنده CCTV (دوربین مدار بسته) و شیشه پنجره‌ها (Cozens, 2005).

برنامه ریزی و طراحی محیطی امنیت در ...

هم چنین این موضوع نیز مطرح شده که مستحکم سازی هدف بعضی مواقع، موجب تحریک مجرمان بالقوه شده و آنها را متوجه حضور عنصر با ارزش حفاظت شده ای در محیط می نماید (Harries, 1980:100).

به طور کلی استفاده زیاد از سخت افزارها و تکنولوژی امنیتی، بدون وجود نظارت طبیعی خوب، ناکافی به نظر می رسد و مستحکم سازی هدف در کنار کنترل دسترسی و نظارت عملکرد بهتری خواهد داشت (Poyner, 1994:32).

۳-۲. اصول برنامه ریزی و طراحی محیطی ایجاد امنیت فضاهای شهری (استنتاج شده در ایران - دکتر صالحی)

اصول برنامه ریزی و طراحی محیطی، ایجاد امنیت فضاهای شهری و یا بهسازی و ساماندهی فضاهای شهری با هدف کاهش شرایط جرم خیزی است که براساس مبانی نظری و بررسی تجربیات جهانی در قالب پروژه مطالعاتی " تدوین ضوابط ایمن سازی فضاهای شهری به لحاظ ایمنی شهروندان و پیشگیری از جرائم " در مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی معماری و شهرسازی ایران و توسط نگارنده استنتاج شده و قابلیت استناد و بکارگیری در همه شهرها را دارد. مولفه های تشکیل دهنده آن عبارتند از (صالحی، ۱۳۸۵):

الف. مقیاس

تبیین فضای بیکران و خالی، اضطراب آور و مقیاس انسانی و راحت، آرامش بخش است.

ب. ازدحام

تبیین تراکم و فشردگی زیاد جمعیت (ازدحام) امکان برخورد فیزیکی و آسیب پذیری را افزایش می دهد.

ج. فرم فضا (قابلیت نمایانی فرم)

تبیین: نمایانی فضا کیفیتی است که در آن نه تنها اشیاء و فعالیت‌ها قابل رؤیت‌اند، بلکه به شدت و به وضوح تمام خود را به تمام حواس آدمی عرضه می‌کنند.

د. آلودگی نمادی (بررسی خلاء اطلاعات و یا وجود اطلاعات محیطی گمراه کننده)

تبیین: تصویری نیکو از محیط، به شخص نوعی احساس امنیت می‌دهد و غالباً افرادی که به دلایل مختلف در شهر احساس گم‌گشتگی می‌کنند و در تشخیص موقعیت و مسیر خود با مشکل مواجه می‌شوند، از نظر بزهکاران به عنوان طعمه‌های خوبی محسوب می‌شوند.

ه. آلودگی دیداری

تبیین: اغتشاش بصری در شکل شهر می‌تواند، از طریق احساسی و ادراکی بر روی رفتارهای اجتماعی انعکاس یافته و اغتشاش رفتاری را در فضای شهری توجیه نماید (عامل افزایش خشونت‌های شهری، ...).

و. نور

تبیین: فراوانی وقوع جرایم در تاریکی و روشنایی (شب و روز) تفاوت معنا داری دارد.

ز. آلودگی محیطی

تبیین: عدم رعایت پاکیزگی و نظافت در فضای شهری، اولین نماد هنجارشکن محسوب شده و نشانه عدم وجود کنترل فردی و جمعی در آنجا محسوب می‌شود.

ح. آلودگی صوتی

تبیین: هر نوع عمل مجرمانه برای این‌که به راحتی از سوی مجرمین و خلافکاران به وقوع بپیوندد، علاوه بر مخفی ماندن از دید عمومی، می‌بایست صدای ناشی از آن عمل مجرمانه نیز مخفی باقی بماند (و یا صدای کمک‌خواهی قربانی به گوش سایرین نرسد).

ط. کنترل نفوذپذیری

برنامه‌ریزی و طراحی محیطی امنیت در ...

تیبین: کنترل نفوذ پذیری فیزیکی و دیداری، روشنی و وضوح سازمان فضایی و مرز قلمروهای خصوصی، نیمه‌خصوصی (نیمه عمومی) و عمومی

ی. دسترسی به خدمات حمل و نقل عمومی

کیفیت دسترسی به خدمات حمل و نقل عمومی برای جابجایی مطمئن عموم مردم از مهم‌ترین ساز و کارهای شهر امن. ..

ک. کیفیت کلی سکونت در محلات مجاور فضا

تیبین: رابطه کیفیت سکونت و آنومی، اجتماعی (بزه کاری و ناهنجاری)

ل. کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین

تیبین: اثر کیفیت توزیع و ترکیب فعالیت‌ها بر کیفیت زندگی و بر رفتارهای نا بهنجار و امنیت اجتماعی. ...

جدول شماره ۳-۱، برحسب اصول فوق، به مقایسه ویژگی‌های کلی فضاهای شهری امن و ناامن می‌پردازد.

جدول شماره ۳-۱: مقایسه ویژگی‌های فضاهای شهری امن و جرم‌خیز برحسب اصول (صالحی، ۱۳۸۳)

شاخص‌ها	فضاهای شهری جرم‌خیز	فضاهای شهری امن‌تر
مقیاس و اندازه	حد و مرز برخی از فضاهای مورد مطالعه نسبتاً بزرگ و در یک مورد بی‌کران و یا غیر قابل احساس به نظر می‌رسید. در بقیه موارد ویژگی غیر عادی از این نظر به چشم نمی‌خورد.	حد و مرز فضاها کاملاً قابل ادراک و از هر نقطه‌ای قابل مشاهده می‌باشند و به عبارتی از مقیاس انسانی برخوردارند.
اطلاعات محیطی	- برای اینکه شخص بتواند تصویر و اطلاعات صحیحی از مکان برای احساس امنیت خود بیابد، عناصر راهنمایی کنند. نظیر: نقشه موقعیت مکان، و مراکز ارائه اطلاعات وجود ندارد. - تابلوهای راهنما و تابلوهای مشخص‌کننده نام خیابان‌ها و معابر در برخی از نقاط و مکان‌ها از وضعیت مطلوب و	در برخی از این فضای مهم و اصلی، کیوسک‌هایی از سوی شهرداری با تابلوی «از من پرس» ایجاد شده که وظیفه ارائه اطلاعات و راهنمایی افراد غریبه را بر عهده دارد. - تابلوهای معرفی‌کننده مسیرها و نام

فضاهای شهری امن تر	فضاهای شهری جرم خیز	شاخص‌ها
<p>مکان‌ها تقریباً از وضعیت مناسب‌تری برخوردار است.</p> <p>- باجه‌های تلفن عمومی بصورت متناسبی در فضاهای اصلی و فرعی توزیع شده است.</p> <p>- آثار وندالیسم به نظر می‌رسد حتی در صورت ایجاد سریعاً توسط دستگاه‌های مجری و ناظر بر طرف می‌شود.</p>	<p>کافی برخوردار نمی‌باشد.</p> <p>- باجه‌های تلفن عمومی صرفاً در فضاهای اصلی قرار دارد.</p> <p>- در علائم و اطلاعات محیطی و نیز باجه‌های تلفن عمومی آثار زیادی از وندالیسم مشاهده می‌شود.</p>	
<p>- نمادهای آلودگی دیداری به مراتب کمتر مشاهده می‌شود به نحوی که حاکی از وجود یک نظارت فعال و پویا بر مکانهاست:</p> <p>- ساختمان‌های متروک و با پنجره شکسته به چشم نمی‌خورد</p> <p>- نمای ظاهری ساختمان‌ها تمیز و تقریباً مرتب به نظر می‌رسد.</p> <p>- تقریباً هماهنگی مطلوب‌تری در ریمت‌ها و عناصر کالبدی ساختمان‌ها به چشم می‌خورد.</p> <p>- در احجام ساختمانی هماهنگی و یکپارچگی چندانی مشاهده نمی‌شود (این وضع عمومی حاکم بر شهر تهران است)</p> <p>- تفکیک مسیرهای پیاده از سواره بصورت کامل صورت گرفته است.</p> <p>- به نظر می‌رسد آثار دیوار نویسی وندالیسمی در محیط سریعاً پاک می‌شود.</p> <p>- وضعیت مطلوب کف سازی</p> <p>- وضعیت نسبتاً مطلوب مبلمان شهری</p> <p>- استفاده مطلوب تر از رنگ</p>	<p>- نمادهایی از آلودگی دیداری به شرح ذیل در اغلب فضاها وجود دارد که حاکی از عدم نظارت بر مکان و اغتشاش بصری است:</p> <p>- وجود ساختمانهایی با پنجره شکسته و متروک</p> <p>- وجود ساختمانهایی با ظاهر و نمای کثیف و مخدوش</p> <p>- وجود تابلوهای کثیف و شکسته</p> <p>- عدم هماهنگی و ریمت‌ها و عناصر کالبدی</p> <p>- عدم هماهنگی و یکپارچگی احجام ساختمانی</p> <p>- عدم هماهنگی و نظم ترافیک و عبور عابرین پیاده و سواره (اختلاط مسیر عابرین پیاده و سواره در برخی از نقاط و مسیرها)</p> <p>- وفور آثار دیوار نویسی ناهنجار (وندالیسمی) قدیمی و جدید</p> <p>- وضعیت کف سازی فضا نامطلوب</p> <p>- وضعیت مبلمان شهری در فضا نامطلوب</p> <p>- عدم هماهنگی در استفاده از رنگ و استفاده از رنگ‌های متنوع</p>	<p>آلودگی دیداری</p>
<p>- در فرم کالبدی اغلب فضاهای امن بررسی شده هیچگونه شکاف و ویژگی کالبدی بارزی که قابلیت نمایانی فرم را کاهش دهد به نحوی که یک مهاجم بتواند در آن جا مخفی شود، وجود نداشت. در معدود موارد مشاهده شده نیز به دلیل وجود سایر</p>	<p>- در فرم کالبدی فضاهای جرم خیز مورد بررسی به وفور کنج‌های دور از میدان دید، فضای U و L شکل در بدنه، و حتی در برخی از فضاها اختلاف سطح افقی در کف و محوطه‌های فضای اصلی و یا جانبی وجود داشت به نحوی که مانع از دید شده و قابلیت نمایانی فرم کالبدی را کاهش می‌داد.</p>	<p>قابلیت نمایانی فرم کالبدی فضا</p>

فضاهای شهری امن تر	فضاهای شهری جرم خیز	شاخص ها
<p>شرایط تأمین کننده مانند پنجره های مشرف به فضا و .. حس عدم امنیت در آن نقاط ایجاد نمی شد.</p> <p>- به طور کلی فرم کالبدی این فضاها در نقاط اصلی و فرعی یا از طریق اشراف واحدهای تجاری همجوار و یا از طریق بالکن ها و پنجره های مسکونی واحدهای اداری مشرف به آن از قابلیت نمایانی مطلوبی برخوردار بودند.</p> <p>- در فضاهای شهری به نظر می رسد بصورت طراحی شده از گیاهان در طراحی منظر فضا استفاده شده است علاوه بر این حفظ و نگه داری آنها نیز از شرایط نسبتاً مطلوبی برخوردار بود. به نحوی که بسیار کمتر مواردی از عدم قابلیت نمایانی فضا به دلیل فرم، ارتفاع و تراکم گیاهان در این فضاها به چشم می خورد.</p> <p>- در مقایسه در فضاهای شهری امن بررسی شده خیلی کمتر مواردی از پل ها، تونل ها و ایستگاههای اتوبوس با فرم کالبدی نامطلوب (با قابلیت نمایانی کم) مشاهده می شود.</p>	<p>- در برخی نقاط و یا معابر اصلی یا فرعی منتهی به فضای اصلی نمای جانبی ساختمان ها در امتداد مسیر قرار گرفته (ونه نمای اصلی) لذا در این نقاط و مکان ها کمترین میزان تعبیه پنجره و بالکن که قابلیت نمایانی فرم را افزایش می دهد به چشم می خورد.</p> <p>- در بسیاری از نقاط فضاهای شهری جرم خیز فرم و حجم برخی از عناصر غیر کالبدی (مانند درخت و بوته ها، ..) به نحوی بود که مانع از قابل رؤیت شدن بخش هایی از فضای پشت آنها می شد. برخی از این بوته ها (از نوع شمشاد) به دلیل عدم حفظ و نگهداری مطلوب از جمله عدم وجین و اصلاح به موقع ارتفاع آنها تا حتی بیش از ارتفاع یک انسان معمولی شده بود.</p> <p>- در برخی از فضاها، تونلهای عبوری پلهای هوایی و ایستگاه های اتوبوس موجود به دلیل ویژگی فرم کالبدی و یا تعبیه تابلوهای تبلیغاتی (به خصوص در پلهای هوایی عابر پیاده) قابلیت نمایانی فرم کاهش پیدا کرده است.</p> <p>(به عنوان نمونه در اغلب پلهای هوایی به دلیل فرم کالبدی و تابلوهای تبلیغاتی نصب شده عابران در سطح زمین نمی توانند به خوبی افرادی را که از روی پل عبور می کنند را مشاهده نمایند)</p>	
<p>- وضعیت کلی روشنایی در اغلب نقاط مطلوب بوده به نحوی که عمدتاً می توان چهره یک فرد را از فاصله متری در شبها تشخیص داد.</p> <p>- نگهداری سیستم روشنایی فضاها نسبتاً مطلوب بوده به نحوی که لامپهای سوخته و شکسته بسیار کمتر مشاهده شده و کیفیت پخش نور نیز از وضعیت مطلوب تری برخوردار بوده به صورتی که گوشه های تاریک در مسیر عابران به ندرت بوجود آمده است.</p>	<p>- شبها تقریباً وضعیت کلی روشنایی در اغلب فضاها به لحاظ اینکه میزان نور در فضاهای اصلی و جانبی از نظر کیفیت یکنواخت نبوده و کمتر می توان چهره یک فرد را حتی از فاصله متری نیز تشخیص داد، مطلوب نیست.</p> <p>- در سیستم روشنایی فضاها، لامپهای سوخته و شکسته مشاهده می شود و گوشه های تاریک در مسیر عابران وجود دارد.</p>	<p>وضعیت روشنایی</p>

شاخص‌ها	فضاهای شهری جرم خیز	فضاهای شهری امن تر
آلودگی صوتی	<p>عموماً آلودگی صوتی وجود دارد</p> <p>در تعدادی از فضاهای جرم خیز میزان آلودگی صوتی در برخی از نقاط بسیار زیاد (بیشتر از ۷۵ دسی بل) محسوس بوده و در برخی دیگر به رغم اینکه وضعیت آلودگی عموماً کمتر از ۷۵ دسی بل بوده ولی بعضاً نوسانات شدید آلودگی صوتی ناشی از عبور قطار و یا فعالیت‌هایی وجود دارد.</p>	<p>عموماً آلودگی صوتی کمتری وجود دارد به نحوی که راحتی بتوان صدای کمک‌خواهی احتمالی افراد را تشخیص داد. همچنین اساساً از نوسانات شدید آلودگی صوتی (ناشی از عبور قطار، فرود هواپیما و یا فعالیتهای صنعتی و...) در این فضاها خبری نیست.</p>
آلودگی محیطی	<p>از نظر آلودگی محیطی فضاهای جرم خیز اغلب به صورت زیر توصیف شده اند:</p> <ul style="list-style-type: none"> - زباله رها شده در سطح فضا نسبتاً زیاد و مشهود است. - زباله‌های ریخته شده سریعاً جمع‌آوری نمی‌گردد. - در معابر ظروف آشغال‌کافی و یا مناسب وجود ندارد. - فاضلاب بعضاً در کانال‌های روباز با ظاهر غیر بهداشتی در جریان است. 	<p>در مقایسه فضاهای نسبتاً امن تر در جریان مشاهده مستقیم به صورت زیر توصیف شده اند:</p> <ul style="list-style-type: none"> - زباله رها شده در سطح فضا نسبتاً کم و نامشهود است - شواهد امر حاکی است آشغال‌های ریخته شده سریعاً جمع‌آوری می‌شود (حاکی از وجود نظارت‌های رسمی و غیر رسمی) - در معابر ظروف آشغال‌کافی و مناسب وجود دارد. - وضعیت فاضلاب با ظاهر نسبتاً بهداشتی و غالباً نامشهود.
کیفیت کلی سکونت	<p>سطح کیفیت توسعه شهری محلات مجاور فضای شهری از سطح متوسط کیفیت توسعه شهری همان شهر پائین تر است.</p> <ul style="list-style-type: none"> - تراکم جمعیت در برخی مناطق به بیش از ۳۰۰ نفر در هکتار هم می‌رسد. - در میان ساختمان‌های مسکونی، به وفور ساختمان‌های مسکونی با کیفیت تخریبی و یا متروک به چشم می‌خورد. - بافت مسکونی اغلب محلات مانع از فراهم شدن موقعیتهایی برای بازی کودکان نزدیک محل سکونت فراهم می‌سازد. 	<p>سطح کیفیت توسعه شهری محلات مجاور فضای شهری حداقل در سطح متوسط کیفیت توسعه شهری همان شهر قرار دارد.</p> <ul style="list-style-type: none"> - تراکم جمعیت بین ۱۰۰ تا ۲۰۰ نفر در هکتار است - در میان ساختمان‌های مسکونی بسیار به ندرت به ساختمانهایی با کیفیت تخریبی و یا متروک به چشم می‌خورد. - بافت مسکونی اغلب محلات و یا مجتمع‌های مسکونی شرایط لازم را برای بازی کودکان نزدیک محل سکونتشان فراهم ساخته است.

فضاهای شهری امن تر	فضاهای شهری جرم خیز	شاخص ها
<p>- کاربری های تفریحی ورزشی و گذران اوقات فراغت برای جوانان در حد نسبتاً مطلوبی است.</p> <p>- در ترکیب کاربریها و فعالیت ها، تقریباً همه مکان ها را از حیثیت نوع کاربری فعلی و نوع فعالیتی که در حال حاضر در آن جریان دارد را می توان تشخیص داد.</p>	<p>- کاربری های تفریحی ورزشی و گذران اوقات فراغت برای جوانان در حد ناچیز است.</p> <p>- در ترکیب کاربریها و فعالیت ها، مکانهایی وجود دارد که نمی توان کاربری فعلی آن و نوع فعالیت هایی که در آن جریان دارد را تشخیص داد.</p>	<p>کیفیت فعالیتها و کاربری زمین</p>
<p>نفوذ پذیری میان قلمروهای عمومی، نیمه عمومی و خصوصی نسبتاً وضعیت متمایز تری دارد. بعضاً در برخی محلات از طریق عناصر فیزیکی و یا عامل انسانی کنترل می شود.</p> <p>- بسیار کمتر از مواردی از امکان نفوذ وسائط نقلیه به حریم عابرین مشاهده می شود.</p> <p>- غالباً ترافیک عبوری در محلات مشاهده نمی شود. و سازمان های فضایی بافت امکان نفوذپذیری اتومبیلیهای ساکنین را به پارکینگ های ساختمانهای مسکونی فراهم می نماید.</p> <p>- نفوذپذیری به ساختمانهای مسکونی از طریق پشت ساختمان ها و یا پشت بامهای ساختمانهای مجاور کمتر امکان پذیر است.</p> <p>- در طراحی ساختمان های بلند کم و بیش مسئله اشراق و نفوذپذیری وجود دارد ولی نه به شدت محلات دیگر.</p>	<p>- میان قلمروها در فضاها به جز قلمرو فضاها کاملاً خصوصی نسبتاً تفکیک درستی صورت نگرفته است.</p> <p>- موتور سیکلت ها و حتی وسائی نقلیه به حریم عابرین پیاده نفوذ می کنند.</p> <p>- ترافیک عبوری در محلات مجاور فضا به دلیل سازمان فضایی و بافت امکان نفوذپذیری اتومبیلیهای ساکنین به پارکینگ های خصوصی را فراهم نمی کند.</p> <p>- نفوذ پذیری به ساختمان های مسکونی از طریق دسترسی به پشت ساختمان ها و یا پشت بام به دلیل نوع بافت و قطعهمبندی بعضاً وجود دارد.</p> <p>- بدلیل رایج شدن افزایش تراکم های ساختمانی در بافت های تنگ شهری، مسئله اشراق و نفوذپذیری بصری نیز وجود دارد.</p>	<p>کنترل نفوذ پذیری</p>
<p>- ویژگی های فضاها و جریان فعالیت ها به گونه ای هستند که در آنها همواره رعایت فاصله شخصی بین افراد امکان پذیر است و نیز جریان مستمری از حداقل حضور مردم و یا نظارت غیر رسمی آنها در طی روزهای مختلف (تعطیل و غیر تعطیل) و ساعات مختلف (روز و شب) در فضا احساس می شود.</p>	<p>- برخی از فضاها، تراکم و فشردگی زیاد جمعیت (ازدحام) در برخی از نقاط فضا و یا در برخی از زمان ها به گونه ای تبدیل می شود که امکان رعایت فاصله شخصی (حداقل ۴۵ سانتی متر) بوجود نمی آید.</p> <p>- از طرف دیگر در برخی دیگر از فضاها و یا بعضاً در همان فضاهای پر ازدحام، در برخی از ساعات و یا روزها، فضا تا پیش از حد خلوت بودن و حتی خالی از جمعیت بودن نیز می رسد به نحوی عدم نظارت بالقوه و بالفعل بر فضا در آن زمان کاملاً حس می شود.</p>	<p>میزان حضور مردم در فضا</p>

شاخص‌ها	فضاهای شهری جرم خیز	فضاهای شهری امن تر
دسترسی به خدمات حمل و نقل عمومی	- وسائط نقلیه رسمی (اتومبیل‌های شخصی، و موتورسیکلتها..) به نحو گسترده ای اقدام به جابجایی مسافر می کنند. - خدمات حمل و نقل عمومی از کارایی مطلوبی برخوردار نیست.	خدمات نسبتاً متنوعی از حمل و نقل عمومی برای جابجایی مطمئن عموم وجود دارد. دسترسی سالمندان، کودکان و زنان به خدمات حمل و نقل عمومی نسبتاً راحتتر فراهم است.

۳-۳. تبیین تفصیلی اصول استنتاج شده در ایران

از طریق مطالعه موردی، مشاهده مستقیم و تجزیه و تحلیل مطالعات میدانی (با کاربرد ابزار پرسشنامه و چکلیست) در فضاهای جرم خیز، وجود رابطه‌ای "احتمالی" و "امکانی" میان ویژگی‌های محیطی مکان‌ای شهری و وقوع جرایم تأیید گردید. به نحوی که در این نقاط به دلیل حاکم بودن شرایط مناسب و مستعد، احتمال و امکان وقوع جرایم و ناهنجاری‌های اجتماعی نسبت به سایر نقاط بیشتر می‌گردد. براین اساس حضور شهروندان نیز در این قبیل مناطق با ترس و عدم احساس امنیت بیشتری همراه خواهد بود.

براین اساس، اصول کلی برنامه‌ریزی و طراحی محیطی بهسازی و ساماندهی فضاهای شهری با هدف کاهش شرایط جرم خیزی استنتاج، جمع‌بندی و معرفی شدند. در این قسمت، تبیین^۱ تفصیلی‌تر این اصول مذکور توأم با تصاویر^۲ براساس همان یافته‌های مطالعات میدانی (فضاهای جرم خیز) حاصل از چک لیست، به شرح زیر ارائه می‌شوند:

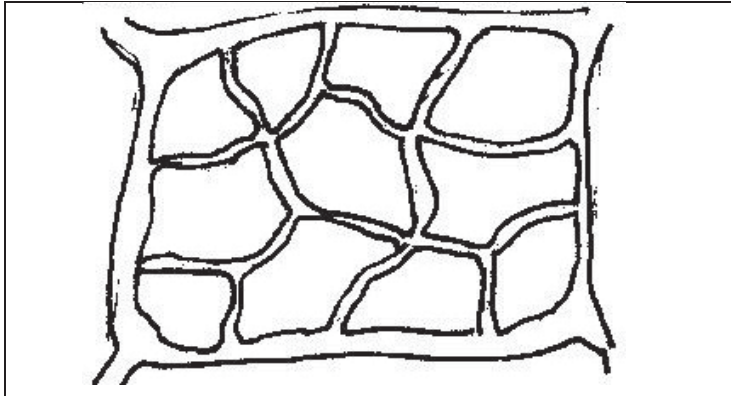
^۱. نتایج مطالعه حاضر در قالب پیش نویس مصوبه شورایی معماری و شهرسازی تحت عنوان "مقررات ساماندهی فضاهای شهری به منظور کاهش جرم" از سوی مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی معماری و شهرسازی به آن شورا پیشنهاد شده است.

^۲. در تهیه تصاویر این بخش از راهنمایی‌ها و مساعدت‌های دکتر شهزاد فریادی، همچنین:

PROTECTING THE NEIGHBORHOOD SAFETY THROUGH DESIGN by Corie Elizabeth Baker (Thesis submitted to the faculty of the Graduate School of the

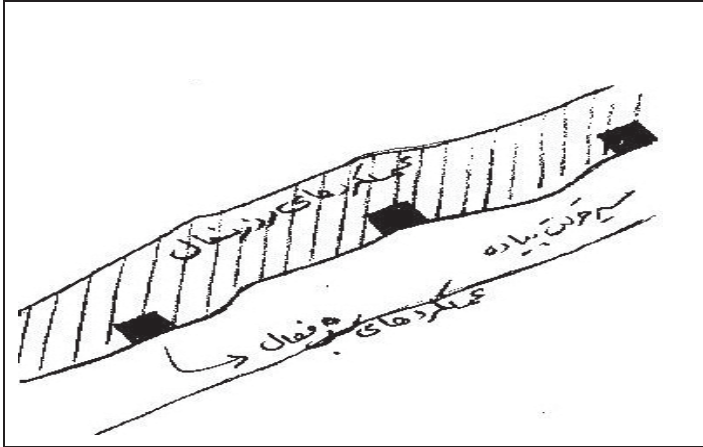
برنامه‌ریزی و طراحی محیطی امنیت در ...

۱- هر چه مقیاس اندازه فضا (اعم از پارک، میدان و...)، و اندازه تقسیمات فضائی انسانی‌تر باشد. به نحوی که حد و مرز آن قابل احساس و ادراک گردد و نیز فضاهای فرعی و پرت کمتری در اطراف وجود داشته باشد، فضا از طرف شهروندان، امن‌تر احساس می‌شود.

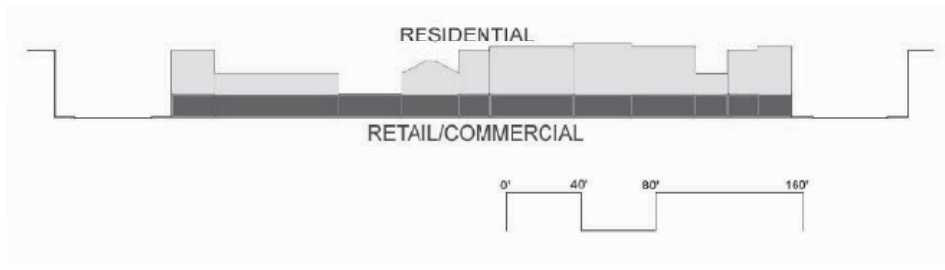
شکل شماره ۳-۱: اندازه فضا و تقسیمات فضایی

۲- هرچه جریان فعالیت‌ها در فضا در طول همه اوقات روز حتی ایام تعطیل (باعملکردهای روز فعال) و اوقات شب (باعملکردهای شب فعال) نیز مستمرتر گردد، به نحوی که مانع از خالی شدن (متروک شدن موقتی) گردد. آن فضا از احساس امنیت بیشتری برخوردار می‌شود.

شکل شماره ۳-۲: بالا بردن کاربری مختط برای دستیابی به فعالیت ۲۴ ساعته

مردم وقتی شاهد حضور دیگر شهروندان خود در شهر هستند احساس ایمنی بیشتری دارند. یکی از فاکتورها برای دستیابی به فعالیت مستمر و پایدار در طول روز، فراهم نمودن ترکیبی از کاربری‌ها در امتداد خیابان می‌باشد.

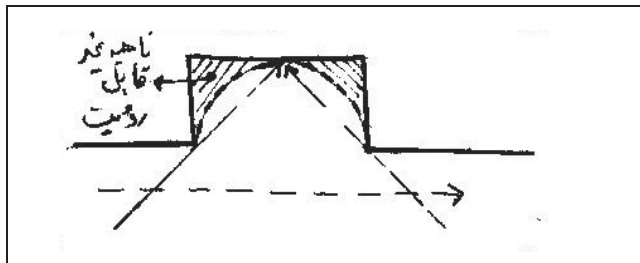

شکل شماره ۳-۳: تاکتیک - اختلاط کاربری تجاری و مسکونی

تأسیسات تجاری و نیز ساختمان‌های مسکونی برای برطرف نمودن نیازهای ساکنین در طول خیابان واقع شده‌اند. واحدهای مسکونی در بالای واحدهای تجاری در طبقات دوم و سوم جای دارند.

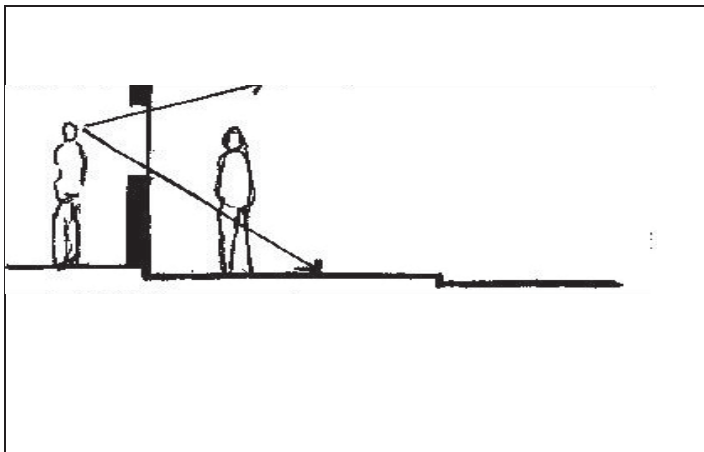
برنامه ریزی و طراحی محیطی امنیت در ...

۳- هر چه شکاف و محل های غیر قابل رویت؛ که امکان مخفی شدن در آنها وجود دارد، در فرم کالبدی فضا کمتر شود و هر چه موانع کاهش دهنده دید در سطح فضا کمتر شود، به نحوی که قابلیت رویت فضا بیشتر گردد و یا هر چه کاربرد عناصر غیر کالبدی اعم از درخت و پوشش گیاهی در سطح محوطه سامان یافته تر و طراحی شده تر شود و تحت نظارت و نگه داری بهتری قرار گیرد، فضا از ضریب امنیت بیشتری برخوردار خواهد شد. در این صورت امکان اجرای اعمال مجرمانه اعم از دزدی و تعرض به شهروندان کاهش می یابد.

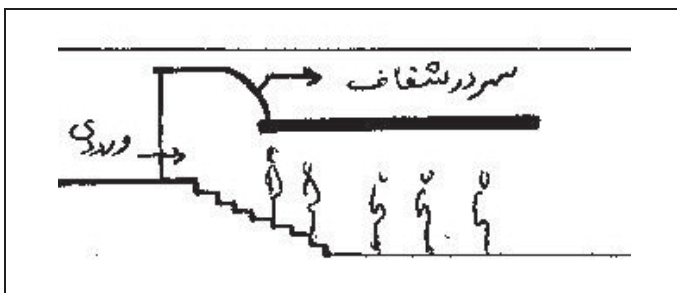
شکل شماره ۳-۴: نقطه دید و نواحی غیر قابل رویت

۴- هر چه معماری ساختمان های مجاور از حیث کاربرد پنجره و بالکن اصلی و جانبی بهتر و کامل تر شود، به نحوی که اشرف ساختمان ها از آن طریق بر فضای مجاور بهتر و کامل تر گردد و امکان نظارت غیر رسمی را بر فضا فراهم سازد، فضا از احساس امنیت بیشتری برخوردار می شود.

شکل شماره ۳-۵: نقش پنجره در نظارت اجتماعی

۵- هر چه در فرم کالبدی ورودی‌های مراکز عمومی، پل‌های هوایی، گذرگاه عابر پیاده، ایستگاه‌های اتوبوس، قابلیت‌های نمایانی (شفافیت) بیشتری وجود داشته باشد و از عناصر محدود کننده دید (نظیر بیلبردهای تبلیغاتی و...) کمتر استفاده شده باشد و هرچه زوایای پنهان و مکان‌های گیر افتادن افراد در گذرگاه‌ها کمتر باشد و هرچه عابران بهتر بتوانند جوانب مختلف فضا را رویت نمایند، احساس امنیت بیشتری برای عابران و استفاده‌کنندگان ایجاد می‌شود.

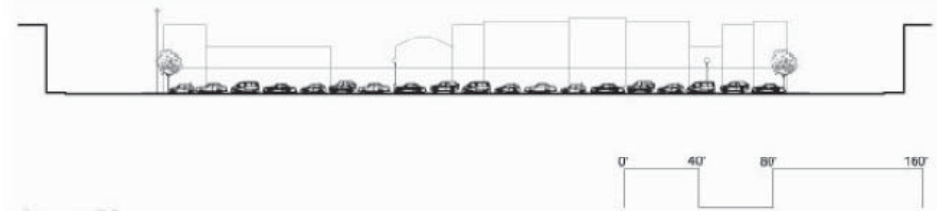

شکل شماره ۳-۶: تأمین نمودن قابلیت دید از خیابان به همه ورودی‌ها و دیگر فضاهای عمومی

برای بیشتر گشتی‌های امنیتی پلیس، این نکته حائز اهمیت می‌باشد که آنها براحتی بتوانند فضای مقابل فروشگاه‌ها و ورودی‌ها، پل‌ها، مسیرهای فرعی و اصلی را مشاهده نمایند.

برنامه‌ریزی و طراحی محیطی امنیت در ...

همچنین این شفافیت این اجازه را به فروشندگان خواهد داد که اتفاقات روی داده در خیابان را مشاهده نمایند.

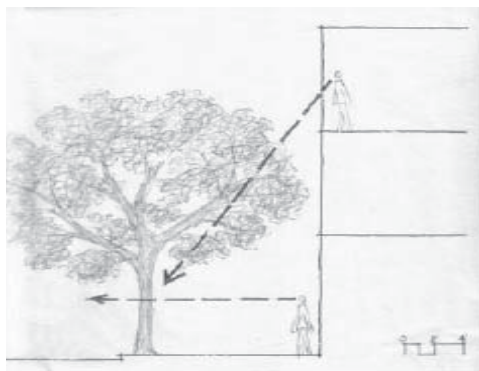

شکل شماره ۳-۷: پارک اتومبیل‌ها در طول بلوک‌ها، دید به فروشگاه‌ها را از خیابان دشوار ساخته است.

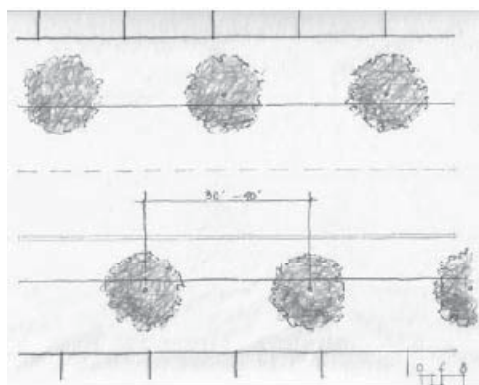

شکل شماره ۳-۸: ایجاد محوطه‌هایی برای پارکینگ، ورودیهایی را برای دید بهتر فراهم می‌نماید.

درختان خیابان، سایه را برای پیاده‌رو و محیط دلپذیری را در تمام فصول ایجاد می‌نمایند. مکان‌گزینی درختان در جهت جلوگیری از مسدود شدن روشنایی و خطوط دید، در فاصله ۳-۸ feet مناسب به نظر می‌رسد.

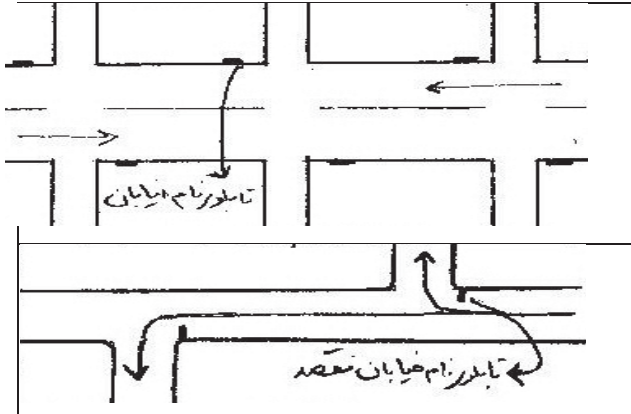

شکل شماره ۳-۹: خطوط دید از بین درختان

شکل شماره ۳-۱۰: فاصله درختان در امتداد خیابان

۶- هرچه اطلاعات محیطی و عناصر عرضه کننده اطلاعات (اعم از تابلوهای هدایت‌گر مسیرو نام معابر، تابلوهای مشخص کننده موقعیت و نقشه، کیوسک‌های اطلاع رسانی و راهنما، باجه های تلفن عمومی و...) به نحو بهتر و کامل‌تری در محیط و فضاهای اصلی و فرعی وجود داشته باشد و همچنین در آنها آثار وندالیسمی کمتر مشهود گردد، به نحوی که افراد قادر به ادراک تصویری نیکو از محیط شوند، احساس امنیت بیشتری ایجاد می‌گردد.

شکل شماره ۳-۱۱: اطلاعات محیطی و مسیریابی

۷- هر چه نمادهای آلودگی دیداری که حاکی از عدم نظارت بر مکان است (از قبیل وجود ساختمان‌هایی با پنجره و تابلوهای شکسته و ظاهری متروک، کثیف و مخدوش دیوار نویسی‌های ناهنجار و زنده، عدم وجود فضای کاشت و رسیدگی به آن...) بیشتر وجود داشته و به چشم آید، چسبندگی آلودگی‌های رفتاری به این مکان‌ها نیز بیشتر می‌شود. گلدان‌های روی پنجره‌ها، حیات و سرزندگی را به واحد مسکونی و فضای مقابل واحد مسکونی می‌آورند.

شکل شماره ۳-۱۲: فضای کاشت بین ورودی‌ها ارتباط برقرار کرده و مالکیت فضا را بیان مینماید.

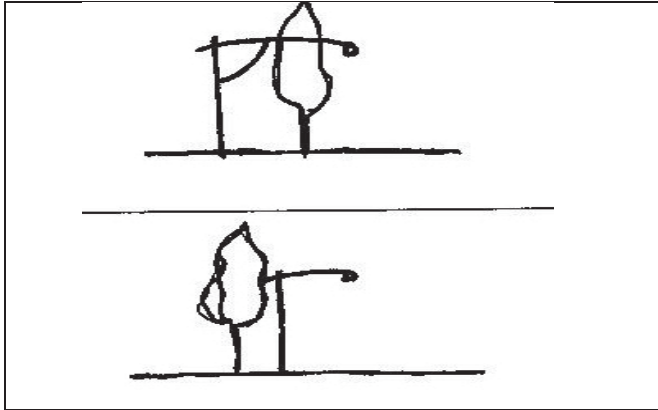
۸- هر چه هماهنگی و نظم در ترافیک و عبور عابرین پیاده و وسائط نقلیه، به عدم هماهنگی و بی نظمی سوق یابد به نحوی که موجب اختلاط مسیر عابرین پیاده و سواره گردد، خطر وقوع برخی از جرایم نظیر سرقت، کیف قاپی و... نیز بیشتر احساس می شود و در مقابل با تفکیک مطلوب و مناسب سازی هریک از مسیرها بویژه مسیرهای پیاده (به نحوی که عابرین نیازی به حضور و اختلاط در مسیرهای پیاده نیابند) احساس امنیت تقویت می شود.

شکل شماره ۳-۱۳: راهکارهای طراحی در راستای تسهیل عبور و مرور برای عابرین پیاده و افزایش چشمان ناظر خیابان صورت می‌گیرد.

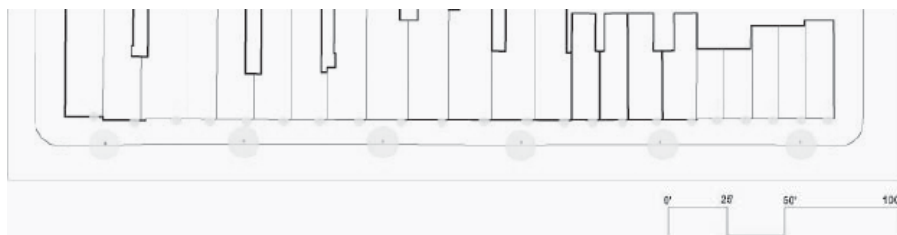
۹- هر چه وضعیت روشنایی فضاهای اصلی و جانبی مکان در شبها از کیفیت خوب و متناسبی برخوردار شود، به نحوی که زوایای تاریک کمتری در فضاها و در طول معابر رویت گردد، احساس امنیت بیشتری بوجود می آید.

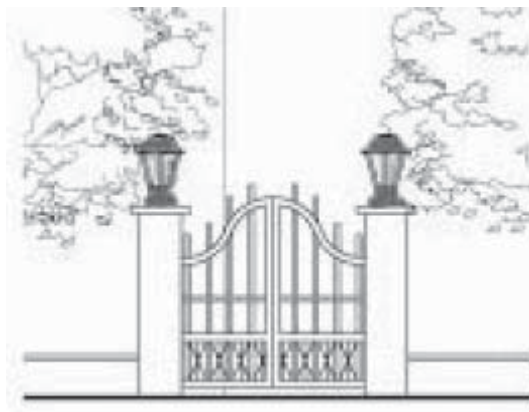

شکل شماره ۳-۱۴: روشنایی‌ها نباید بوسیله درختان و سایبان مسدود شوند. موقعیت قرارگیری روشنایی در طول خیابان نیز اهمیت دارد.

ایجاد روشنایی مناسب در پیاده رو و درهای ورودی واحدهای مسکونی، علاوه بر تسلط بیشتر ساکنین بر وقایع خیابان در شب، امکان اختفای غریبه‌ها در سایه‌ها را نیز کاهش می‌دهد.

شکل شماره ۳-۱۵: روشنایی اضافی باید در فواصل مناسبی در لبه خیابان قرار گیرند. روشنایی خیابان، افزایش دهنده نظارت در شب است.

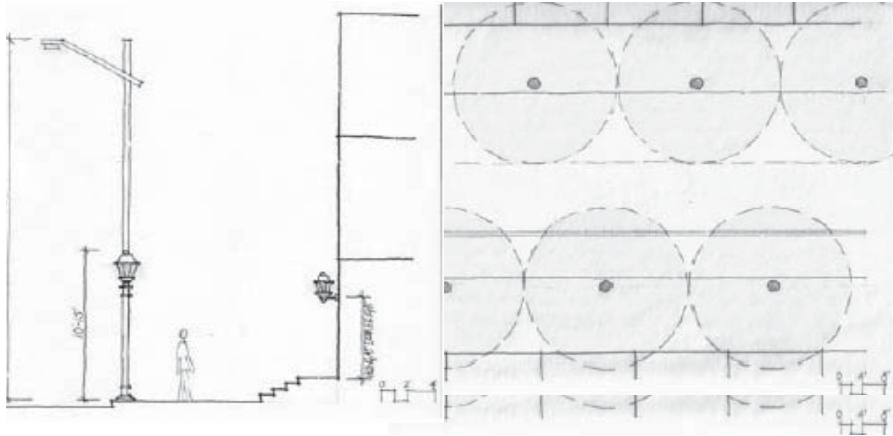

شکل شماره ۳-۱۶: نقش روشنایی در خطوط دید (روشنایی در امتداد دیوارهای بیرونی و در ورودی‌ها خطوط دید را نمایان تر می‌سازد. استراتژی روشنایی باید شامل روشنایی خیابان، روشنایی پیاده و روشنایی ورودی‌هاست).

فواصل روشنایی خیابان به عوامل مختلفی مانند عرض خیابان و میزان بودجه بستگی دارد.

میانگین فاصله تخمین زده شده در دیاگرام میزان ۳۰ feet رانشان می‌دهد. استفاده از لامپ‌های روشن کننده سطح عمودی (لامپ‌های متال هالید) و نیز لامپ‌های (سطوح افقی) (سدیم) حائز اهمیت است.

بوسیله روشن ساختن سطوح عمودی عابر پیاده می تواند چهره و دست های شخصی را که از فواصل دورتر نزدیک می شود را ببینند.

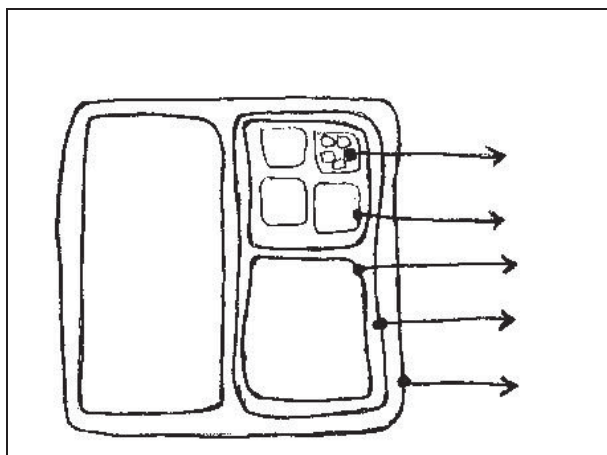
شکل شماره ۳-۱۷: فضای روشنایی

۱۰- هرچه وضعیت مکان ها از حیثیت وجود زباله و تلبار شدن آن و نیز از نظر وجود فاضلاب در کانال های رو باز و غیر بهداشتی وضعیت وخیم تری داشته باشد، افراد و فعالیت های سالم بیشتر ترجیح می دهند از این نقاط دوری گزینند و این شرایط را برای حضور بیشتر افراد مجرم و فعالیت های ناسالم مساعد می سازد.

۱۱- هر چه در فضا آلودگی صوتی شدیدتر احساس شود، با کاهش کیفیت آسایش محیطی، رفتارهای آنومیک در محیط بیشتر شده و بعضا در مکان هایی که نوسانات شدید آلودگی صوتی وجود داشته باشد، امکان صدای کمک خواهی افراد از بین رفته و از این رو فرصت جرم خیزی در آن افزایش می یابد.

۱۲- هر چه قلمروهای خصوصی، نیمه خصوصی و نیمه عمومی از قلمروهای عمومی به نحو مشخصی از یکدیگر متمایز شوند، امکان نفوذ پذیری فیزیکی و بصری در آن از سطح

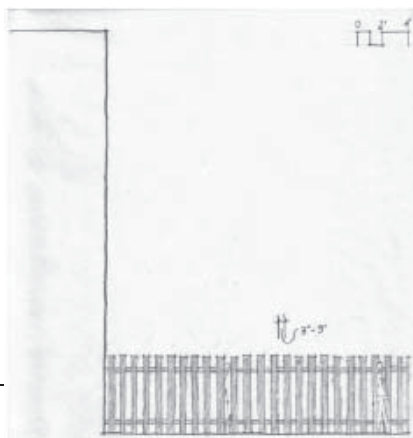
عمومی به سطح خصوصی کنترل شده‌تر خواهد بود و امکان وقوع جرایم نیز به همان نسبت قابل کنترل‌تر به نظر می‌رسد.

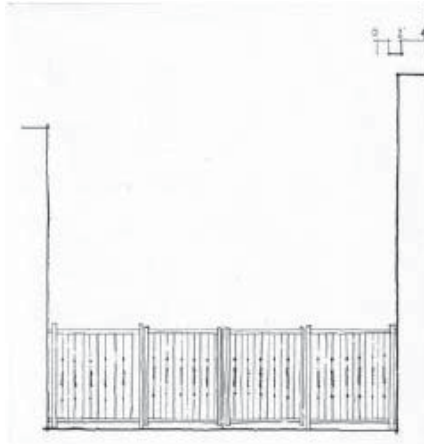
شکل شماره ۳-۱۸: دروازه‌ها، نرده‌ها، دیوارهای کوتاه، جعبه‌های کاشت و پوشش گیاهی می‌تواند در راستای مشخص کردن فضاهای عمومی از نیمه عمومی، نیمه خصوصی و خصوصی بکار روند.

نرده‌ها، گزینهای برای نشانه‌گذاری حوزه خصوصی شامل فضاهایی از قبیل حیاط‌های پشتی و زمین‌های مدارس هستند و با حالت نیمه شفافیتی که دارند فرصت‌های نظارتی را حفظ می‌کنند.

دروازه‌ها، به فضا این اجازه را می‌دهند که درپاره‌های از اوقات روز عمومی بوده و در زمانی دیگر حالتی خصوصی ایجاد نمایند.

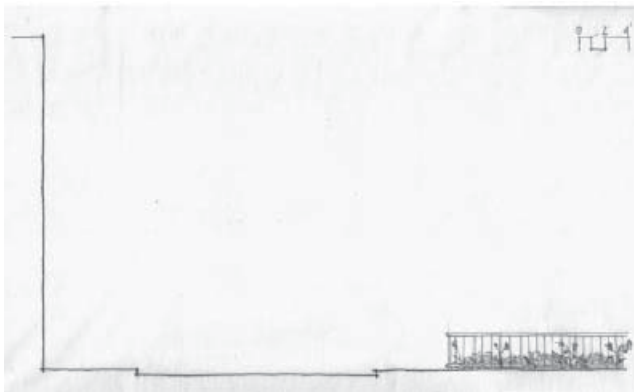

شکل شماره ۳-۱۹: نرده ها

شکل شماره ۳-۲۰: دروازه ها

دیوارهای کوتاه، نرده و پوشش گیاهی: موارد فوق برای تعریف فضاهای نیمه عمومی و نیمه خصوصی کاربرد دارد و تعریف واضحی از مرز و نشانه یک انتقال از حوزه عمومی به فضای خصوصی را ارائه می دهند.

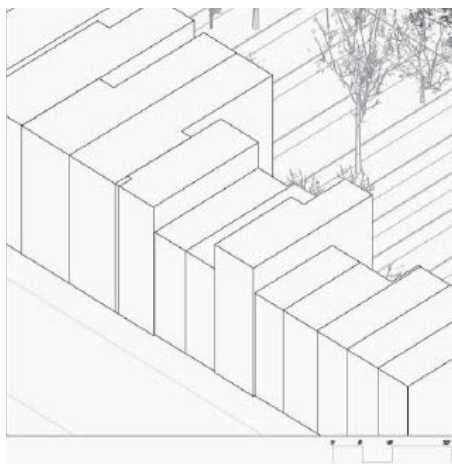

شکل شماره ۳-۲۱: نرده های کوتاه

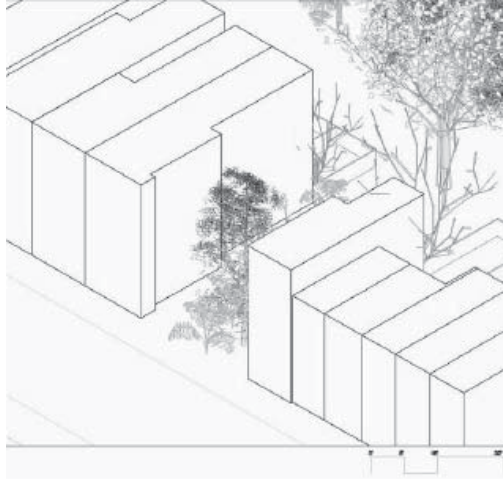
۱۳- هر چه امکان دسترسی و جابجایی از طریق امکانات حمل و نقل عمومی تحت نظارت (هم از نظر کمیت و کیفیت و هم از نظر تنوع و راحتی) بیشتر شود، احساس امنیت بیشتری برای شهروندان در جابجایی از فضاهای سکونتی به فضاهای عمومی و بالعکس ایجاد می‌شود.

۱۴- هر چه اختلاف سطح کیفیت سکونت در میان محلات مختلف، دامنه تغییر کمتری داشته باشد، زمینه بروز مسائل اجتماعی، احساس محرومیت و در نتیجه تضاد و جرایم نیز کمتر می‌گردد.

۱۵- هر چه در میان ساختمان‌های مسکونی فضای خالی، زمین‌های بایر، متروک و یا ساختمان‌های مخروبه و نیز ساختمان‌های نیمه تمام و رها شده کمتری وجود داشته، فرصت جرم‌خیزی نیز کاهش می‌یابد.

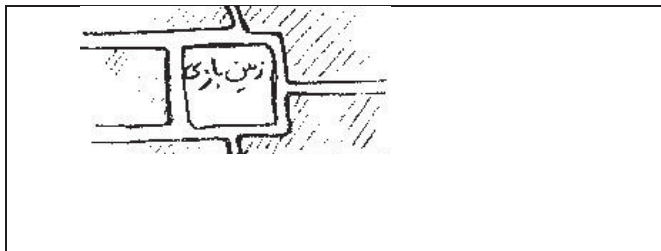
شکل شماره ۳-۲۲: پرکردن بلوک‌های خالی و تقویت لبه خیابان

شکل شماره ۳-۲۳: وجود ۳ بلوک خالی در لبه خیابان

۱۶- از دید شهروندان، هر چه کاربری‌های تفریحی، ورزشی و گذران اوقات فراغت برای جوانان به نحو مطلوب و متناسبی وجود داشته باشد، فرصت بزه کاری و رفتارهای آنومیک جوانان نیز کاهش می یابد.

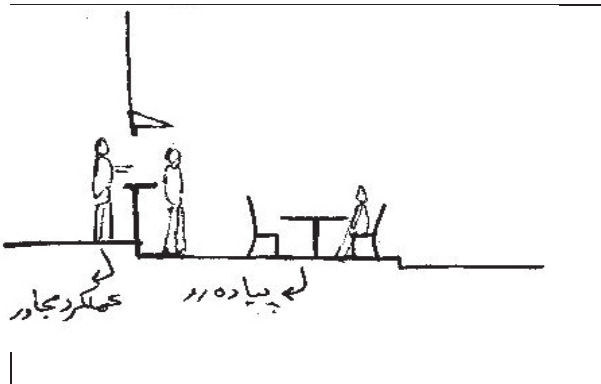
۱۷- هر چه زمین‌های بازی بچه ها و مراکز تفریحی و گذران اوقات فراغت نوجوانان به سایر فعالیت‌های اجتماعی و سالم و همچنین به واحدهای مسکونی نزدیک تر باشد، فضاهای امن تری برای آنان ایجاد می گردد.

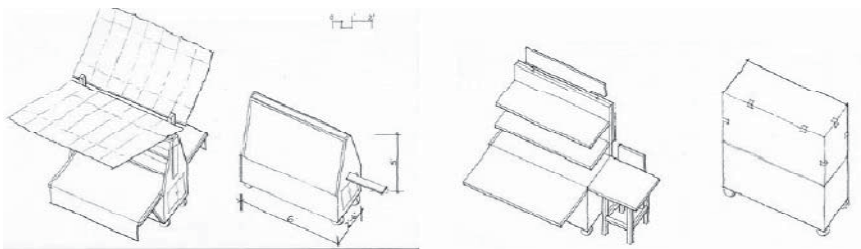
شکل شماره ۳-۲۴: جانمایی زمین بازی کودکان

مهم‌ترین جنبه طراحی زمین‌های بازی، شفافیت آن است که به والدین اجازه می‌دهد، براحتی از فرزندان خود مراقبت نمایند. این شرایط اجازه مخفی شدن را نیز از دیگران سلب می‌نماید.

- هر چه در ترکیب و توزیع کاربری‌های زمین و فعالیت‌ها، عملکردهای فعال در طول روز و شب، بیشتر وجود داشته باشد و هرچه در ترکیب و توزیع کاربری‌ها (منطقه بندی)، تنوع بیشتری ایجاد شود، انتظار می‌رود با تقویت نظارت اجتماعی امنیت بیشتری تامین گردد. (صالحی ۱۳۸۵).

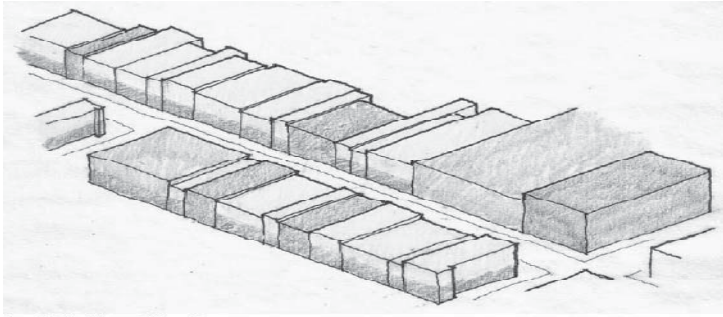

شکل شماره ۳-۲۵: دستفروشان و دورگردان زندگی رابه خیابان آورده و به عنوان چشم فعال ناظر بر خیابان عمل می‌نمایند.

شکل شماره ۳-۲۶: نمونه‌هایی از گاری‌ها و غرفه‌های سیار دستفروشان

تراکم کاربری زمین، عامل کلیدی در ایجاد یک محله فعال با حضور مردمی است که از خیابان استفاده‌های گوناگون می‌کنند. تراکم باید در طول خیابان بصورت افقی و عمودی در نظر گرفته شود. در واقع استراتژی کاربری زمین، شامل ایجاد تنوع در فضاهای خرده فروشی و تجاری برای تأمین خدمات مورد نیاز ساکنین محلات است.

شکل شماره ۳-۲۷: کاربری اراضی

خلاصه

اساسی‌ترین اصول "پیشگیری جرم از طریق طراحی محیطی" را می‌توان در اصطلاح OTREF (Opportunity, Target, Risk, Effort) خلاصه نمود. یعنی ارتکاب جرم تابعی است از هدف، خطر، تلاش و سود. مجرمین پیشگیری جرم از طریق طراحی محیطی تحت تاثیر بهای اعمال مجرمانه و منافع آن قرار دارند.

شش خصوصیت اصلی را به مفاهیم اولیه cpted پیشنهاد دادند که در این اینجا به عنوان مفاهیم اصلی این رویکرد مورد بررسی قرار می‌گیرند، همچنین در هر مورد به پیشینه‌ای از نظریات و تحقیقات صورت پذیرفته اشاره شده است که میزان تاثیر آنها را بر کاهش جرم نشان می‌دهد. این اصول شامل شامل: قلمروگرایی، نظارت، کنترل دسترسی، حمایت از فعالیت، خوانایی / مدیریت، مستحکم سازی هدف، می باشد.

اصول برنامه‌ریزی و طراحی محیطی ایجاد امنیت فضاها شهری (استنتاج شده در ایران -

دکتر صالحی) عبارتند از (صالحی، ۱۳۸۵) :

الف. مقیاس ب. ازدحام ج. فرم فضا (قابلیت نمایانی فرم) د. آلودگی نمادی ه. آلودگی دیداری و. نور ز. آلودگی محیطی ح. آلودگی صوتی ط. کنترل نفوذپذیری ی. دسترسی به خدمات حمل و نقل عمومی ک. کیفیت کلی سکونت در محلات مجاور فضا ل. کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین.

خود آزمایی

۱. منظور از OTREF چیست؟
۲. اصول ۶ گانه جهانی cpted را نام برده و مختصراً توضیح دهید؟
۳. انواع نظارت را نام برده و مختصراً توضیح دهید؟
۴. اصول دوازده گانه برنامه ریزی و طراحی محیطی استنتاج شده در ایران را نام برده و مختصراً تبیین نمایید؟
۵. برحسب هریک از اصول دوازده گانه، فضاهای شهری جرم خیز را با فضاهای شهری امن تر مقایسه کنید؟
۶. آیا می توانید در شهر محل زندگی خود در چارچوب مفاهیم اصول دوازده گانه مطروحه، فضاهای شهری ناامن و یا امن را با بیان تصویری مناسب (اعم از عکس و یا ..) معرفی کنید؟

فصل چهارم

معرفی ابزارهای تحقیق میدانی

(برنامه‌ریزی و طراحی محیطی)

(امنیت)

اهداف

هدف از مطالعه این فصل، آشنایی با مطالب زیر می‌باشد:

۱. معرفی ابزارهای تحقیق میدانی (برنامه ریزی و طراحی محیطی امنیت)
۲. معرفی تفصیلی اجزا و عوامل محیطی
۳. تقویت توجه کارشناسی در مشاهده مستقیم و مطالعات میدانی

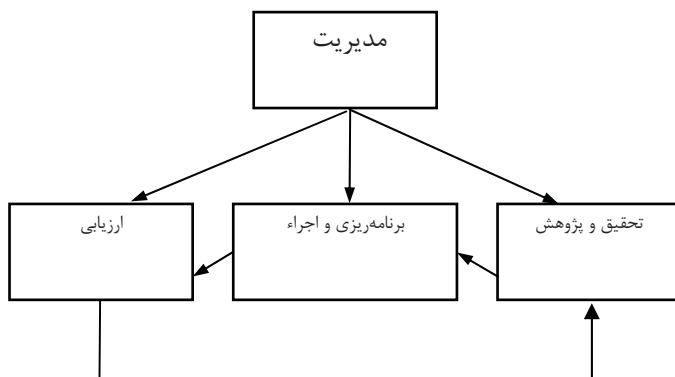
۴-۱. مقدمه

امروزه مطالعات کاربردی در انواع برنامه‌ریزی‌ها به ویژه نوع “برنامه‌ریزی محیط زیست”، اهمیت بسیاری یافته است، به نحوی که هیچ برنامه‌ریزی بدون برخورداری از پشتوانه‌های مطالعاتی و تحقیقاتی کافی، قادر به دفاع از برنامه خود و مشروعیت بخشیدن به آن نخواهد بود.

درواقع، هرچند هرگونه “مطالعه” خود نیازمند برنامه‌ریزی و هرگونه “برنامه‌ریزی” نیز نیازمند مطالعه است، ولی نقش و ماهیت هر یک هم نسبت به یکدیگر متمایز است. بنابراین ضروری است از یکسو ماهیت و نقش روش‌شناسی مطالعات و از سوی دیگر ماهیت و نقش روش‌شناسی برنامه‌ریزی، بازشناسی شده و رابطه و تعامل میان آن‌ها تصریح گردد.

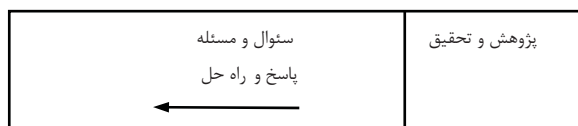
۴-۲. نقش پژوهش

امروزه جوامع برای حل مسائل و مشکلاتشان به دو عرصه‌ی “مطالعات” و “برنامه‌ریزی” امید بسته‌اند. در گذشته، کمیت و کیفیت مسائل به گونه‌ای بود که نظام عرفی، فرهنگی و اجتماعی، اقتصادی و حتی طبیعی قادر بودند به روش ارگانیک آن مسائل را حل نموده و یا سازگاری‌های لازم را بوجود آورند (صالحی، ۱۳۸۵).

نمودار شماره ۴-۱: نقش و جایگاه پژوهش

مدیریت علمی در هر جامعه‌ای حتی در جوامع شهری عقب افتاده، از هر مقطع زمانی که به این چرخه اتکا نماید، اهداف توسعه، تحقق‌پذیرتر خواهند شد. پژوهش و تحقیق حرکت منطقی از “مسئله” و “سوال” به نقطه “راه حل” و “پاسخ” است (همان).

نمودار شماره ۴-۲: پژوهش و تحقیق حرکت منطقی از “مسئله” و “سوال” به نقطه “راه حل” و “پاسخ”

مسئله‌ای به نام وقوع جرایم در فضاهای شهری و برنامه‌ریزی برای تامین امنیت در محیط‌های شهری نیز از این قاعده‌مثنی نیست. در این چارچوب پس از تشکیل بانک اطلاعات محیطی، توزیع جرایم در هر شهر و نیز تهیه نقشه‌های توزیع فضایی جرایم، علاوه

بر استفاده از چک لیست « بررسی وجود نقش عوامل محیطی در جرم خیزی فضا^۱ » ضروری است. در واقع باید زمینه یابی^۲ آسیب شناسی اجتماعی و محیطی جرایم آن شهر، بصورت ویژه توسط یک تیم مطالعاتی به انجام رسیده و یافته های پژوهشی آن مبنای همه برنامه ریزی ها، طراحی ها و سیاست گذاری های بعدی قرار گیرد.

به عنوان نمونه پیشنهاد می شود، «زمینه یابی آسیب شناسی اجتماعی و محیطی جرایم» در هر شهر و یا در هر منطقه از شهر و به پیشنهاد شورای اسلامی شهر، توسط انعقاد یک قرار داد پژوهشی با یک تیم مطالعاتی به سرپرستی یک پژوهشگر برنامه ریز شهری (ترجیحاً با زمینه های تحصیلی برنامه ریزی شهری و جامعه شناسی شهری) در حداکثر طی دوره زمانی یک سال و در قالب یک شرح خدمات کلی (به عنوان نمونه شرح خدماتی مانند شرح خدمات زیر) تهیه شود. در این صورت نتایج حاصله می تواند مبنای همه تصمیم گیری ها و سیاست گذاری ها (در قالب برنامه) یک دوره پنج ساله قرار گیرد.

شرح خدمات نمونه

- ۱- تدوین طرح مسئله، اهداف و روش مطالعه ؛
- ۲- شناسایی و سطح بندی فضایی « واحدهای تجزیه و تحلیل » به تفکیک انواع و میزان جرایم (بر اساس آخرین داده های موجود):
 - سطوح منطقه شهری
 - سطوح ناحیه شهری

^۱ چک لیست بررسی و نقش عوامل محیطی در جرم خیزی فضا به عنوان یکی از دستاوردهای مطالعه حاضر در بخش دوم تحقیق معرفی و ارائه گردیده است.

^۲ Survey Research

هدف: معرفی و شناخت آلوده ترین نواحی و آلوده ترین محلات شهری (حداقل از هر سطح ۳ مورد به ترتیب آلودگی) که به فراخور اندازه و نیاز شهر می تواند متغیر بماند.

۳- شناسایی و سطح بندی مکانی واحدهای تجزیه و تحلیل به تفکیک انواع و میزان جرایم (بر اساس آخرین داده های موجود):

- میادین

- معابر

- پارکها

- فضاهای باز

- سایر واحدهای تجزیه و تحلیل (حسب نیاز مانند محلات و ...)

هدف: شناخت آلوده ترین مکانها (میادین، معابر، پارکها و فضاهای باز)
تعداد مکانها به فراخور شهر و نیاز شهر با هماهنگی کارفرما (شورای پیشگیری محیطی یا ...) تعیین خواهد شد.

۴- زمینه یابی نقش عوامل محیطی وقوع انواع جرایم در هر یک از واحدهای تجزیه و تحلیل معرفی شده از طریق نمونه گیری تصادفی و انجام و تکمیل پرسشنامه و مصاحبه با مردم مجرمین.

هدف: معرفی و دسته بندی نقش مهم ترین عوامل محیطی در وقوع جرایم از نظر مردم و تعیین میزان احساس امنیت شهروندان در مکانهای مختلف.

۵- مشاهده مستقیم کارشناسی و تجزیه و تحلیل میدانی از طریق تکمیل چک لیست «بررسی وجود نقش عوامل محیطی در جرم خیزی فضا».

هدف: معرفی و دسته بندی نقش مهم ترین عوامل محیطی در وقوع جرایم از نظر متخصصین.

۶- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

- معرفی و طبقه‌بندی واحدهای تجزیه و تحلیل بر حسب نقش شرایط محیطی در وقوع جرایم
- معرفی و دسته‌بندی مهم‌ترین عوامل محیطی در وقوع جرایم.

۴-۳. ابزارهای پژوهشی بررسی وجود نقش عوامل محیطی در جرم‌خیزی

فضاهای عمومی شهرها

مدیران شهری در فرایند برنامه‌ریزی شهری، نیازمند شناخت وضع موجود به عنوان یکی از بنیادی‌ترین مراحل هستند. فرایند برنامه‌ریزی و طراحی محیطی امنیت در محیط زیست شهری نیز از این قاعده مستثنی نیست.

به عبارت دیگر شناخت ویژگی‌های محیطی موثر وضع موجود و حاکم در محیط‌های شهری نظیر میداين، خیابان‌ها، فضاهای باز، پارک‌ها و محلات (بویژه محیط‌های و فضاهای جرم‌خیز و ناامن) در هر شهری در فرایند برنامه‌ریزی و طراحی محیطی آن شهر که با هدف ارتقا شرایط محیطی احساس امنیت شهروندان تهیه می‌شود و به عنوان یک مرحله بنیادی و آغازین محسوب می‌شود، اهمیت ویژه‌ای دارد.

در این چارچوب نقش عوامل محیطی در جرم‌خیزی فضاهای عمومی شهر بررسی و بر اساس نتایج حاصله این مرحله است که نقاط، فضاها، محورها، محلات و پهنه‌های فضایی جرم‌خیز در شهر، برای انجام بهسازی و اقدامات و اصلاحات محیطی در قالب طرح‌های ساماندهی موضعی و یا در قالب اقدامات بهسازی طرح‌های شهری نظیر طرح تفصیلی شناسایی و آماده می‌شوند. اما با توجه به اهمیت و نقش تاثیرگذار و تعیین‌کننده این مرحله و اهمیت و حساسیت بسیار زیاد اجتماعی، انتظامی، فرهنگی و حتی اقتصادی،

بررسی موضوع امنیت در هر نقطه شهری بسیار لازم و ضروری است. به منظور این بررسی (بررسی وجود نقش عوامل محیطی در جرم خیزی فضاهای عمومی نقاط شهری) توجه به سه نکته مهم ضروری است :

۱- پیش از انجام این مرحله با جلب همکاری و هماهنگی نیروی انتظامی، بانک اطلاعاتی براساس آمارو فراوانی انواع جرایم، به تفکیک انواع جرایم برحسب مکان وقوع تهیه شود.

۲- ابزارهای مناسب برای این موضوع تهیه و به صورت متدولوژیک، پس از pretest و اطمینان از روایی و پایایی هر یک و نیز تعریف دقیق جوامع آماری و انتخاب متدولوژیک حجم‌های نمونه مناسب اقدام به گردآوری اطلاعات محیطی گردد.

۳- در انتخاب کارشناسان برای این امر دقت لازم به عمل آید و در شهرهای بزرگ تحت نظر مستقیم کمیته ایی مرکب از کارشناسان نیروی انتظامی، شهرسازان، طراحان، روانشناسان محیطی و جامعه شناسان قرار گیرند.

در خصوص مورد دوم (ابزارهای مناسب تحقیق در این مرحله) می توان به سه ابزار مهم اشاره کرد:

۱- نقشه‌های GIS، از ابزارهای مهمی است که از طریق مکان‌دار کردن نقشه وقوع انواع جرایم تهیه می‌شود. مسلماً با توجه به حساسیت‌زا بودن این مسئله؛ اولاً این مطلب بدون مساعدت و موافقت نیروی انتظامی میسر نخواهد بود. دوماً با توجه به انواع متعدد و متنوع جرایم که در قانون پیش بینی شده، در هر شهری باید با توجه شرایط منحصر بفرد آن شهر، تعداد محدودی از مسایل الویت دار انتخاب شوند.

۲- در هر صورت در قالب بررسی وجود نقش عوامل محیطی در جرم خیزی فضاهای عمومی نقاط شهری؛ از میان انواع جرایم شهرها (به عنوان متغیرهای مستقل) که بر "احساس امنیت شهروندان" (به عنوان متغیر وابسته موثر) موثر هستند، جرایمی که موجبات تهدید

جانی و مالی شهروندان در فضاهای شهری نظیر میدان، خیابان‌ها، فضاهای باز، پارک‌ها و محلات (مانند سرقت، قتل، زورگیری، فروش و مصرف مواد مخدر. ..) را فراهم می‌آورند، مورد توجه و هدف اصلی است. به عبارت دیگر، جرایمی که محل ارتکاب آنها محیط‌های عمومی است، در این بررسی نسبت به سایر جرایم از اهمیت الویت دار برخوردارند.

۳- دومین ابزار، پرسشنامه است. در تهیه این ابزار نیز می‌بایست به منظور جلب همکاری شهروندان (اعم از عابری، ساکنین، مجاورین و شاغلین در فضاهای شهری جرم خیز، گروه‌های ذینفوذ و ذینفع حتی جامعه آماری مجرمین، محکومین و یا آسیب دیدگان) از دقت علمی و متدولوژیک کارشناسان خبره مانند جامعه‌شناسان و یا روانشناسان محیطی بهره‌گرفت و برای تکمیل آن پژوهش‌گران و پرسش‌گران آموزش دیده و مجرب بکار گرفته شوند.

۴- سومین ابزار، ابزار بررسی و تحلیل میدانی و مشاهده مستقیم است. این ابزار نیز از مهم‌ترین ابزارهای تحقیق و بررسی وجود نقش عوامل محیطی در جرم خیزی فضاهای عمومی نقاط شهری است.

۵- این ابزار توسط شهرسازان (برنامه ریزان و طراحان محیطی) به صورت تخصصی تهیه و برای بررسی ویژگی‌های محیطی نقاط جرم خیز و یا به اصطلاح "فضاهای غیر قابل دفاع" بکار گرفته می‌شود.

۶- برای این منظور از طریق مشاهده مستقیم و شناخت دقیق، عینی و نزدیک عوامل محیطی مستعدکننده ناهنجاری‌های اجتماعی و فرصت‌ساز مجرمین که برای ارتکاب به اعمال مجرمانه از آن فرصت محیطی سوء استفاده می‌کنند و یا شناخت شرایط محیطی نامناسب حاکم که موجبات ترس و یا عدم احساس امنیت برای شهروندان (به خصوص

زنان، کودکان و سالمندان) می‌شود، به ابزار دقیق و استانداردمانند چک لیست نیاز است.

۷- البته این ابزار (چک لیست)، با استفاده و بکارگیری ویژه از ابزارهای مشاهدات میدانی مانند دوربین عکاسی و فیلم برداری و نیز تکنیک‌های طراحی و بیان تصویری و حرفه‌ای تکمیل می‌شود.

در مورد سومین ابزار، در اینجا یک نمونه چک لیست جامع کارشناسی بررسی وجود نقش عوامل محیطی در جرم‌خیزی فضاهای شهری که در قالب یک پروژه مطالعاتی توسط نگارنده تهیه و با موفقیت در تعدادی از فضاهای شهری جرم خیز شهر تهران بکار گرفته شده است، معرفی می‌گردد.

شایان ذکر است که پروژه مطالعاتی مذکور با عنوان "تدوین ضوابط ایمن‌سازی فضاهای شهری به لحاظ ایمنی شهروندان و پیشگیری از جرائم" در سال ۱۳۸۵ به سفارش دبیرخانه شورای عالی شهرسازی و معماری و تحت نظارت مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری به سرانجام رسید. از نتایج و دستاوردهای پروژه مطالعاتی مذکور علاوه بر پیشنهاد "مقررات نحوه ساماندهی محیطی فضاهای شهری به منظور پیش‌گیری از جرایم (به تفکیک مقررات میدین، مقررات خیابان‌ها، مقررات پارک‌ها و مقررات فضاهای باز شهری)"، تهیه و تدوین "چک لیست جامع کارشناسی بررسی وجود نقش عوامل محیطی در جرم‌خیزی فضاهای شهری" با استفاده از یک مبانی نظری و تجربیات جهانی بود که در قالب آن می‌توان به بررسی و تحلیل و مشاهده میدانی انواع فضاهای شهری (اعم از میدین، خیابان‌ها، پارک‌ها و فضاهای باز شهری که در این چک لیست اختصاراً با حروف: م، خ، پ، ف معرفی می‌شوند) اقدام کرد.

چک لیست مزبور شامل یکصد و بیست عنوان از دوازده مؤلفه و شاخص‌های اصلی محیطی جرم خیز بوده و منطبق با شاخص‌های مدل تحلیلی تهیه پروژه مطالعاتی مذکور تهیه شده است که در همه فضاهای شهری قابل استفاده می‌باشد.

دوازده مؤلفه اصلی (به شرح زیر) که می‌توان از آنها به عنوان اصول برنامه‌ریزی و طراحی محیطی ایمن سازی فضاهای شهری نیز نام برد، برای اولین بار از دستاوردهای نظری آن پروژه مطالعاتی محسوب می‌شود (لازم است در همه شهرها و شهرداری‌ها مدیران، برنامه‌ریزان و طراحان محیطی در تهیه و اجرای طرح‌های بهسازی و ساماندهی محیطی توجه لازم را داشته باشند) و ساختار چکلیست را نیز تشکیل می‌دهند.

۳-۴. چک لیست^۱ جامع کارشناسی بررسی وجود نقشی عوامل محیطی

در جرم‌خیزی فضاهای شهری (صالحی، ۱۳۸۷)

میدان (م) خیابان (خ) پارک (پ) فضای باز عمومی دارای عملکرد
 شهری (ف)

نام مکان:

نام کارشناس:

^۱. منابع و مآخذ مورد استفاده تدوین چک لیست:

1) Weaker and Weitzman (1995) " Safe cities " , Van Mustard Reinhold

2) Zaidi. s.a(1999) " Urban Safety and Crime Prevention" UN ,Urban Management programmed.

3) Whit. R(1998) " Public Spaces And Community Crime Prevention " University of Melbourne.

۳) اصلاحات؛ تکمیل و انطباق با شرایط و وضعیت شهرهای ایران توسط دکتر اسماعیل صالحی، مجری پروژه مطالعاتی "تدوین ضوابط این سازی فضاهای شهری به لحاظ پیشگیری از جرم" (۱۳۸۵) مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی معماری و شهرسازی

روز و تاریخ مراجعه اول:	ساعت مراجعه اول:
روز و تاریخ مراجعه دوم:	ساعت مراجعه دوم:
روز و تاریخ مراجعه سوم:	ساعت مراجعه سوم:

- پنج کلمه‌ای که به بهترین وجه تشریح کننده مکان هستند:

- توصیف اجمالی ویژگی‌ها، موقعیت و عملکرد فضا(از صفحه ضمیمه استفاده شود- در حد یک صفحه):

مشاهده و تحلیل میدانی شاخص‌ها (چک لیست)

۱- مقیاس

۱-۱- مقیاس فضا (نسبت مساحت فضا به انسان) چگونه برداشت و ادراک می‌شود؟

(پ/ف)

فضا بی‌کران

فضا دارای حد و مرز نسبتاً قابل ادراک ولی بزرگی مقیاس آن مانع از ادراک کامل آن

می‌شود

انسجام کالبدی ناقص حدود فضا؛ مانع از القا مقیاس انسانی شده

مقیاس انسانی (حد و مرز فضا کاملاً قابل ادراک و از هر نقطه قابل مشاهده است)

۱-۲- آیا نزدیک‌ترین فردی که صدای کمک خواهی افراد واقع در فضا اصلی را

بشنوند در فاصله کمتر از پنجاه متر قرار دارند؟ (خ/پ/ف) بله خیر

۱-۳- در فضاها و معابر فرعی و پرت‌ترین نقطه؛ نزدیک‌ترین فردی که صدای

درخواست کمک را بشنود در چه فاصله‌ای قرار دارد؟ (خ/پ/ف)

خیلی نزدیک (کمتر از ۲۵ متر)

نزدیک (کمتر از ۱۰۰ متر)

نسبتاً دور (تا ۲۵۰ متر)

دور (بیشتر از ۲۵۰ متر)

۲- ازدحام

۲-۱- آیا به طور عادی میزان تراکم جمعیت به حدی است که رعایت فاصله

شخصی (Personal distance) معادل یک‌ونیم تا چهارفوت (معادل ۴۵ تا ۱۲۰

سانتی متر)، را انجام داد؟ (م/خ/ف)

بله (کامل: ناقص:) خیر

۲-۲- آیا در بخش‌هایی از فضا امکان تراکم و فشردگی جمعیت در طول روز یا

ساعاتی از آن وجود دارد؟ (م/خ/پ/ف)

بله (زیاد: کم:) خیر

۲-۲-۱- آیا تراکم و فشردگی زیاد جمعیت در ایستگاه‌های وسایل حمل و نقل

عمومی وجود دارد؟ (م/خ)

بله (زیاد: کم:) خیر

۲-۲-۲- آیا تراکم و فشردگی زیاد جمعیت در پیاده‌روها وجود دارد؟ (م/خ)

بله (زیاد: کم:) خیر

۲-۲-۳- آیا تراکم و فشردگی زیاد جمعیت جمعیت در پل‌ها و زیرگذرهای عابر

پیاده وجود دارد؟ (م/خ)

بله (زیاد: کم:) خیر (پل و زیر گذر وجود ندارد:)

۲-۲-۴- آیا سکوها و نیمکت‌های تعبیه شده در پارک و یا ایستگاه‌ها به نحوی است

که رعایت فاصله شخصی امکان پذیر شود؟ (م/خ/پ/ف)

بله خیر

۵-۲-۲- به طور کلی آیا تراکم و فشردگی زیاد جمعیت در ورودی‌ها و خروجی‌های فضاها و یا نقاط دریافت خدمات (مانند کیوسک‌های عابر بانک و...) وجود دارد؟ (م/خ/ف)

بله (زیاد: کم:) خیر

۳-۲- تراکم و فشردگی جمعیت در مقایسه بین ساعات مختلف روز چگونه است؟ (م/خ/ف)

الف - در ساعت اوج:

زیاد (بدون رعایت فاصله شخصی) زیاد (عدم رعایت نسبی فاصله شخصی در برخی نقاط و زمانها) مشکلی وجود ندارد

ب- در ساعت معمولی:

زیاد (بدون رعایت فاصله شخصی)

عدم رعایت فاصله شخصی (در بعضی از نقاط فضا) مشکلی وجود ندارد

۴-۲- در صورتی که از حیث تراکم و ازدحام جمعیت مشکلی وجود ندارد؛ آیا این وضعیت تا سطح "بیش از حد خلوت بودن و خالی از جمعیت بودن" هم میرسد؛ به نحوی که از این حیث فضا نگران کننده و "غیر قابل دفاع" به نظر رسد؟ (م/خ/ف).

بله خیر

۳- فرم فضا (قابلیت نمایانی فرم)

۳-۱- آیا شکاف یا فضاهای خالی (کمتر قابل رویت) در فضا و معابر وجود دارد، به

نحوی که یک مهاجم بتواند در آن جا مخفی شود؟ (م/خ/پ/ف/)

بله (زیاد : کم :) خیر

۳-۲- آیا وجود ویژگی‌های کاهنده قابلیت نمایانی در فرم کالبدی فضا به شرح

ذیل وجود دارد؟ (م/خ/پ/ف)

۳-۱-۱- کنج‌های دور از میدان دید: (وجود دارد وجود ندارد) (زیاد: کم:)

۳-۱-۲- فضاهای U شکل در بدنه: (وجود دارد وجود ندارد) (زیاد: کم:)

۳-۱-۳- فضاهای L شکل در بدنه: (وجود دارد وجود ندارد) (زیاد: کم:)

۳-۱-۴- اختلاف سطح افقی در کف: (وجود دارد وجود ندارد) (زیاد: کم:)

نکته: در هر چهار مورد، اشاره به ویژگی‌هایی است که بیش از نیم‌متر باشد.

۳-۳- قابلیت کلی نمایانی فرم کالبدی فضا چگونه برداشت؟ (پ/ف)

۳-۳-۱- کامل: (صددرصد و از هر چهار طرف قابل رویت است)

۳-۳-۲- نسبتاً کامل: (۷۵ درصد و از سه طرف قابل رویت است)

۳-۳-۳- متوسط: (حدود ۵۰ درصد و از دو طرف قابل رویت است)

۳-۳-۴- نسبتاً غیرقابل رویت: (حدود ۲۵ درصد و از یک طرف قابل رویت است)

۳-۳-۵- غیرقابل رویت: (از کلیه جهات اربعه غیر قابل رویت است)

۳-۴- آیا عناصر غیر کالبدی مانع دید (مثل نرده، درخت و بوته‌ها و ...) وجود

دارد؛ به نحوی که از هر طرف قابل رویت بودن سطح فضا را کاهش

دهد؟ (م/خ/پ/ف)

بله (زیاد: کم:) خیر

۳-۴- به طور کلی آیا فرم کالبدی فضا؛ امکان مشاهده کامل فضا را از خیابانها و

معابر عمومی جانبی به وجود می آورد؟ (پ/ف)

بله (کامل: ناقص:) خیر

۳-۵- آیا بالکن و پنجره‌های خانه‌های مسکونی و واحدهای اداری و تجاری در

امتداد فضا قرار دارند، به نحوی که بر فضا مشرف باشند؟ (م/خ/پ/ف)

بله (کامل: ناقص:) خیر

۳-۶- به طور کلی آیا نظارت غیررسمی از طریق پنجره‌های ساختمان‌های مشرف

به فضا، انجام می شود؟ (م/خ/پ/ف)

بله (کامل: ناقص:) خیر

۳-۷- آیا شکلهای کالبدی (فرم‌ها) هدف از ایجاد آنها را به خوبی آشکار می‌ساز

ند؟ (م/خ/پ/ف)

بله (کامل: ناقص:) خیر

۳-۸- به طور کلی آیا فرم‌های کالبدی در فضا خوانا هستند؟ (آیا ورودی‌ها،

خروجی‌ها، مکان ارائه خدمات، دستشویی‌ها، تلفن‌های عمومی و ... برای افراد

پیااده که برای اولین مرتبه از فضا دیدن می‌کنند روشن و مشخص

است؟ (م/خ/پ/ف)

بله (کامل: ناقص:) خیر

۳-۹- آیا فعالیت‌های در حال انجامی در فضا وجود دارد که در سطحی برابر با

معبر عمومی (با لایر یا پایین تر) باشد؟ (م/خ/پ/ف)

بله (زیاد: کم:) خیر

۱۰-۳- آیا از نظر فضایی و کالبدی فعالیت‌هایی وجود دارد که آنها به شکلی مخفی شده‌اند و در رابطه چندان با سایر فعالیت‌ها در فضا برقرار نکرده‌اند؟ (م/خ/پ/ف)

بله (زیاد کم) خیر

۱۱-۳- آیا بوته‌های بلند و شاخه‌های انبوه درختان مانعی در مسیر دید فعالیت‌ها هستند؟ (م/خ/پ/ف)

بله (زیاد: کم:) خیر

۱۲-۳- آیا افراد منتظر در ایستگاه‌های حمل و نقل به‌طور آشکار از خیابان یا ساختمان‌های مجاور قابل رؤیت هستند؟ (م/خ)

بله (کامل: ناص:) خیر

۱۳-۳- در صورتی که ایستگاه‌های اتوبوس سر پناه دارند، آیا فرم آنها شفاف و قابل دید هستند؟ (م/خ)

بله (کامل: ناص:) خیر

۱۴-۳- آیا ورودی دستگاه‌های خود پرداز بانک به سمت خیابانهای اصلی است؟ (م/خ)

بله خیر (وجود ندارد:)

۱۵-۳- به‌طور کلی آیا دستگاه‌های خود پرداز بانک از سطح معابر عمومی قابل رؤیت بوده و کاملاً روشن و مشخص هستند؟ (م/خ)

بله خیر (وجود ندارد:)

۱۶-۳- آیا مسیرها و تونل های عبور، پل های هوایی و ... مستقیم و بدون

گوشه های تاریک است؟ (م/خ/پ)

بله خیر (وجود ندارد)

۱۷-۳- آیا پل های هوایی به شکلی هستند که عابران در سطح زمین بتوانند به

خوبی افرادی را که از آن عبور می کنند را مشاهده نمایند؟ (م/خ)

بله (کامل: نافص:) خیر

۱۸-۳- آیا ورودی های ساختمانها به راحتی از خیابان قابل مشاهده است؟ (خ)

بله (کامل: نافص:) خیر

۱۹-۳- آیا پارک ها و استراحت گاه ها در سطح خیابان قرار گرفته اند؟ (پائین تر و یا

بالتر از آن نیستند) (خ/پ)

بله خیر (وجود ندارد:)

۲۰-۳- آیا معابر فرعی از زوایای دید بدون مانع بویژه در منحنی ها و پیچ ها، به

نحوی که افراد بتوانند داخل یا خارج یا امتداد مسیری را مشاهده کنند،

برخورد دارند؟ (م/خ/پ)

بله خیر

۲۲-۳- آیا امکان مشاهده کامل فضای زمین بازی از مسیرهای عبور مردم در

خیابان وجود دارد؟ (خ/پ/ف)

بله خیر

۲۱-۳- آیا پارک ها به شکلی طراحی شده اند تا زوایای پنهان و مکان های

گیرافتادن افراد را حذف نماید؟ (پ)

بله خیر

۲۳-۳- آیا زمین بازی بچه‌ها به شکلی طراحی شده که امکان گیرافتادن آنها در محوطه بازی را به حداقل برساند؟ (پ)

بله خیر

۲۴-۳- آیا توالیها به صورتی مکان‌یابی و طراحی شده‌اند که امکان نوعی نظارت غیررسمی به آن بصورت مستمر وجود داشته باشد؟ (م/خ/پ/ف)

بله خیر (وجود ندارد:)

۲۵-۳- آیا انبوهی درختان، درختچه‌ها و ... شرایطی را بوجود آورده اند که عابران نتوانند جوانب مختلف فضا را رؤیت نمایند؟ (پ)

بله خیر

۴- آلودگی نمادی (بررسی خلاء اطلاعات و یا وجود اطلاعات محیطی گمراه کننده)

۴-۱- آیا برای اینکه شخص بتواند تصویری مشخص از مکان برای احساس امنیت خود بیابد؛ عناصر راهنما وجود دارد؟ (م/خ/پ/ف)

- نقشه صحیح موقعیت مکان : (دارد ندارد) (کامل ناقص)

- تابلوهای راهنما و مسیریابی : (دارد ندارد) (کامل ناقص)

- وجود باجه‌های تلفن عمومی : (دارد ندارد) (کامل ناقص)

- وجود Info Kiosk : (دارد ندارد) (کامل ناقص)

- وجود مراکز اطلاعات : (دارد ندارد) (کامل ناقص)

برنامه‌ریزی و طراحی محیطی امنیت در ...

- وجود نقاط و مکان‌های نامعلوم : (دارد ندارد) (زیاد کم)
۲-۴- آیا در ورودی‌های پارک‌ها، (ساختمان‌ها یا مجتمع‌های بزرگ) و میادین،
خیابان‌ها و فضاهای عمومی نقشه قابل رویتی از موقعیت‌ها و مسیرهای فضا وجود
دارد؟ (م/خ/پ/ف)

دارد (کامل : ناقص :) ندارد

۳-۴- آیا در پارک‌های بزرگ، ورودی ساختمان‌های عمومی و سایر فضاهای
عمومی نقشه و یا بروشورهای کوچک که افراد بتوانند با خود ببرند وجود
دارد؟ (خ/پ/ف)

بله خیر

۴-۴- آیا نقشه‌ها و بروشورهای فوق، اطلاعاتی متناسب با نیازهای مختلف تمامی
گروه‌های اجتماعی ارائه می‌دهند؟ (خ/پ/ف)

بله خیر

۵-۴- آیا علائم در ورودی پارک‌ها، جهات مشخص و نقاط اصلی تفریحات پارک را
نشان می‌دهد؟ (پ)

بله خیر

۶-۴- آیا علائم به طور آشکار، مشخص و با استفاده از کلمات، نمادهای بین‌المللی
و نقشه‌ها، وضعیت و موقعیت تلفن‌ها، دستشویی‌ها، مسیرهای اصلی و فرعی، محل
فعالیت‌های اجتماعی و مکان‌ها را در پارک نشان می‌دهد؟ (پ)

بله خیر

۷-۴- آیا علائم در نقاط تصمیم‌گیری، همچون تقاطع و مسیرهای اصلی نصب شده است؟ (آیا شماره و نام خیابان‌های فرعی از خیابان اصلی قابل مشاهده است؟) (خ/پ)

بله خیر (پاسخ سؤال پیرامون: بله خیر)

۸-۴- آیا علائم نشان می‌دهند که در کجا و چگونه می‌توان کمک گرفت؟ (آیا علائم هشدار دهنده نیز وجود دارد؟) (خ/پ)

بله خیر (بله خیر)

۹-۴- آیا باجه‌های تلفن اضطراری وجود دارد؟ آیا در مناطق و مسیرهای فرعی هم وجود دارند؟ (خ/پ)

بله خیر (در مناطق و مسیرهای فرعی: وجود دارد وجود ندارد)

۱۰-۴- آیا علائم، محل وجود تلفن‌ها و شماره تلفن‌های کمک‌رسانی را نشان می‌دهد؟ (خ/پ)

بله خیر

۱۱-۴- آیا علائم محل آبریزگاه عمومی را نشان می‌دهند؟ (م/خ/پ)

بله خیر

۱۲-۴- آیا محل و ساعات بسته شدن خروجی‌ها در ورودی‌های معابر نشان داده شده است؟ (پ/ف)

بله خیر

۱۳-۴- آیا ایستگاه‌های اتوبوس توسط شماره‌هایی که بر روی آن نصب شده، قابل شناسایی می‌باشند؟ (م/خ)

بله خیر

۴-۱۴- آیا برای مسافران علائم اطلاعاتی که مسیرها و زمان حرکت وسایل حمل و

نقل عمومی را نشان دهد، وجود دارد؟

بله خیر

۴-۱۵- آیا علائم در ایستگاه های حمل و نقل عمومی (به ویژه مترو) به نحوی

آشکار است که مسافران بتوانند در حداقل زمان ممکن و بدون سرگردانی راه های

خروج و سکوها را پیدا کنند؟ (م/خ)

بله خیر (وجود ندارد:)

۴-۱۶- آیا در محوطه های بزرگ، پاساژها، پارکینگ های عمومی، به طور مشخص

راه های اصلی برای افراد پیاده توسط نقشه ها و علائم طبقات نشان داده شده

است؟ (م/خ)

بله خیر (وجود ندارد:)

۴-۱۷- آیا در علائم آثاری از تخریب (وندالیسم) وجود دارد؟ (م/خ/پ/ف)

بله (زیاد: کم:) خیر

۴-۱۸- آثار وندالیسمی بقدری کهنه به نظر می رسد، که حاکی از عدم توجه و

بازسازی توسط مسئولین باشد؟ (م/خ/پ/ف)

بله خیر (وجود ندارد:)

۴-۱۹- آیا تونل ها و پل هایی که به مکان هایی ختم می شود، علائمی در سطح

خیابان دارند که نشان دهنده آن باشد که تونل یا پل به کجا ختم می شود؟ (خ)

بله خیر (وجود ندارد:)

۴-۲۰- آیا مسیرهای دوچرخه از علائم کافی که افراد بتوانند آنها را پیدا کرده و از

آنها منحرف نشوند، برخوردارند؟ (پ/خ)

بله خیر (وجود ندارد:)

۲۱-۴- به طور کلی آیا علائم صریح؛ واضح مبنی بر اینکه فضا تحت نظر قرار دارد

؛ به چشم می خورد؟

(م/خ/پ/ف) بله (زیاد: کم:) خیر

۵- آلودگی دیداری

۵-۱- آیا نمادهایی از آلودگی دیداری به شرح ذیل در فضا وجود دارد که حاکی از

عدم نظارت بر مکان واغتشاش بصری باشد؟

۵-۱-۲- وجود ساختمان‌هایی با پنجره‌های شکسته:

وجود ندارد وجود دارد
 موارد زیاد مواردی کم شمار

۵-۱-۲- وجود ساختمان‌هایی با ظاهر ونمای کثیف و مخدوش:

وجود ندارد وجود دارد
 موارد زیاد مواردی کم شمار

۵-۱-۳- وجود تابلوهای کثیف و شکسته:

وجود ندارد وجود دارد
 موارد زیاد مواردی کم شمار

۵-۱-۴- هماهنگی و ریتم نماها و عناصر کالبدی:

هماهنگ نسبتاً هماهنگ نسبتاً مخدوش مخدوش

۵-۱-۵- هماهنگی و یکپارچگی احجام ساختمانی:

هماهنگ و یکپارچه نسبتاً هماهنگ
 نسبتاً ناهماهنگ و یکپارچه عدم هماهنگی و یکپارچگی

۵-۱-۶- هماهنگی و نظم ترافیک و عبور عابرین پیاده:

هماهنگ ومنظم (تفکیک کامل مسیر پیاده از سواره) نسبتاً هماهنگ ومنظم

□ نسبتاً ناهماهنگ و نامنظم □ ناهماهنگ و نامنظم (عدم تفکیک مسیر پیاده و سواره در نتیجه اغتشاش کامل)

۷-۱-۵- دیوار نویسی های ناهنجار (وندالیسمی) (م/خ/پ/ف):

□ وجود ندارد □ وجود دارد □ سریعاً پاک می شود □ آثار باقیمانده حاکی است دیوار نوشته ها سریعاً پاک نمی شود

۸-۱-۵- اغتشاش در سطح فضا (م/خ/ف/پ):

۱-۸-۱-۵- وضعیت کف سازی:

(کفسازی تخریب شده، عدم یکپارچگی مواد بکار رفته، اختلاف سطحهای زیاد) □ مطلوب □ نسبتاً مطلوب □ نامطلوب □ یکنواختی مواد بکار رفته،

۲-۸-۱-۵- وضعیت مبلمان شهری و پوشش گیاهی:

□ مطلوب □ نسبتاً مطلوب □ نامطلوب □ (تخریب شده، ناهماهنگ و ...)

۹-۵- آیا مجموعه رنگهای بکار گرفته شده در فضا (عناصر آن، نماها، تابلوها و ...)

(... با نگاه اول آرامش بخش و مطبوع به نظر می رسد؟) (م/خ/پ)

□ بله □ خیر

۶- نور

۶-۱- وضعیت کلی نور فضای اصلی در شب (م/خ/پ/ف):

- خیلی روشن خوب و قابل قبول
ضعیف و غیر قابل قبول خیلی تاریک

۶-۲- آیا میزان نور در فضای اصلی در مقایسه با فضاهای جانبی ؛ یکنواخت

است؟ (م/خ/پ/ف)

- بله خیر

۶-۳- آیا قادر به تشخیص چهره یک فرد در فاصله ۱۵ متری (در محدوده فضای

جانبی و معابر فرعی) هستید؟ (م/خ/پ/ف)

- بله خیر

۶-۴- آیا قادر به تشخیص چهره یک فرد در فاصله ۲۵ متری (در محدوده فضای

اصلی) هستید؟ (م/خ/پ/ف)

- بله خیر

۶-۵- آیا درختان و بوته‌ها میزان نور را کاهش داده‌اند؟ (بقدر کافی کوتاه هستند

که باعث سایه‌اندازی در محل نشوند؟) (م/خ/پ/ف)

- بله خیر (بله خیر)

۶-۶- آیا در سیستم روشنایی فضا، لامپهای سوخته و شکسته مشاهده می

شود؟ (م/خ/پ/ف)

- بله (زیاد کم) خیر

۶-۷- آیا ورودی کوچه‌ها و سطح معابر فرعی به خوبی روشن است؟ (م/خ)

بله خیر

۸-۶- میزان روشنایی پیاده‌روها و معابر فرعی را چگونه ارزیابی می‌شود؟ (م/خ/پ)

خیلی روشن خوب و قابل قبول

ضعیف و غیرقابل قبول خیلی تاریک

۹-۶- آیا میزان نور پیاده‌روها در امتداد خیابان‌ها و ورودی ساختمان‌ها برابر با نور خیابان‌های اصلی و پررفت و آمد است؟ (خ)

بله خیر

۱۰-۶- تا چه حد علائم راهنما و تابلوهای مشخص‌کننده مسیر و مکان در شب قابل رؤیت هستند؟ (م/خ/پ)

خیلی کم و غیرقابل قبول خوب و قابل قبول خیلی خوب

۱۱-۶- آیا محدوده‌های همجوار ایستگاه‌های حمل و نقل به اندازه‌ای روشن است که پیاده‌ها و خودروهای عبوری بتوانند چهره افراد منتظر در این ایستگاه‌ها را تشخیص دهند؟ (م/خ)

بله خیر

۱۲-۶- در صورت وجود حفاظ و سرپناه در ایستگاه‌ها، آیا آن مانع از پخش نور و تاریک شدن چهره افراد نمی‌گردد؟ (م/خ)

بله نسبتاً خیر

۱۳-۶- آیا عناصر چشم‌انداز و مناظر در پارک‌به‌شکلی انتخاب و حفظ شده‌اند که مانع از مسدود شدن نور نگردد؟ (پ)

بله نسبتاً خیر

۱۴-۶- شبها در پارک، معابر و مسیرهایی که امکان گیرافتادن افراد در آنها وجود

دارد آیا به اندازه نور سطح خیابان اصلی روشن شده اند؟ (خ/پ)

بله نسبتاً خیر

۱۵-۶- آیا گوشه های تاریک در مسیر عابران وجود دارد؟ (م/خ/پ)

بله خیر

۷- آلودگی محیطی

۱-۷- آیا زباله های رها شده در فضا مشاهده می شود (م/خ/پ/ف)

کاملاً زیاد و مشهود - نسبتاً زیاد و مشهود

نسبتاً کم و نامشهود - کاملاً تمیز و نامشهود

۲-۷- آیا آشغال های ریخته شده و نخاله ها، سریعاً (در کمتر از یک ساعت) جمع

آوری می گردد؟ (م/خ/پ/ف) بله خیر

۳-۷- آیا در معابر ظروف آشغال کافی و مناسب وجود دارد؟ (م/خ/پ/ف)

بله خیر

۳-۷- وضعیت آلودگی مجاری فاضلاب (م/خ):

- فاضلاب در کانال های روباز (با ظاهر غیر بهداشتی)

- فاضلاب در کانال های روباز (با ظاهر نسبتاً غیر بهداشتی)

- وضعیت فاضلاب (غیر مشهود و ظاهر بهداشتی)

۸- آلودگی صوتی:

۸-۱- میزان عمومی آلودگی صوتی ناشی از فعالیتها در فضا(م/خ/ف):

کم (کمتر از ۵۰ دسی بل - صدا به راحتی قابل تشخیص است)

زیاد (۵۰ تا ۷۵ دسی بل - صدا به راحتی قابل تشخیص نیست)

خیلی زیاد (بیشتر از ۷۵ دسی بل - صدای کمک خواهی قابل تشخیص نخواهد بود)

۸-۲- میزان نوسانات مقطعی، وشدید و قابل پیش‌بینی آلودگی صوتی (ناشی از

عبور قطار، فرود هواپیما، فعالیت‌های صنعتی و ...) (م/خ/ف)

وجود دارد وجود ندارد

۸-۳- آیا نزدیکترین منبع اصلی آلودگی صدا در در فاصله ای کمتر از ۵۰ متری

فضای اصلی قرار دارد؟ (م/خ/ف)

بله خیر

۸-۴- در فضاها و معابر فرعی وپرت ترین نقطه؛ نزدیکترین منبع آلودگی صدا در

چه فاصله‌ای قرار دارد؟(م/خ/ف)

خیلی نزدیک (کمتر از ۲۵ متر) نزدیک (کمتر از ۱۰۰ متر)

نسبتاً دور (تا ۲۵۰ متر) دور (بیشتر از ۲۵۰ متر)

۹- کنترل نفوذپذیری

۹-۱- آیا قلمرو فضاهای نیمه عمومی و خصوصی از فضاهای عمومی (با موانع فیزیکی و یا روانشناختی) - مانند تغییر در کفسازی؛ رنگ؛ بافت؛ منظر سازی و یا علامت گذاری) متمایز است؟ (خ/ا)

بله نسبتاً خیر

۹-۲- آیا فضاهای خصوصی از داخل فضای عمومی از نظر بصری نفوذپذیر (موضوع محرمیت) هستند؟ (م/خ)

بله نسبتاً خیر

۹-۳- میزان تفکیک قلمرو عابرین پیاده از مسیرهای ترافیک (کنترل نفوذپذیری وسائط نقلیه) چگونه است؟ (م/خ)

کامل نسبتاً کامل؛ نسبتاً ناقص ناقص

۹-۴- میزان کنترل نفوذپذیری موتور سیکلت به حریم عابرین پیاده؟ (م/خ)

کامل ناقص

۹-۵- سطح نفوذپذیری ترافیک عبوری در محلات مجاور فضا؟ (خ)

کاملاً نفوذپذیر (کلیه کوچه‌های مسکونی بن باز هستند) نسبتاً نفوذپذیر

نسبتاً نفوذ ناپذیر نفوذ ناپذیر (کلیه کوچه‌های

مسکونی بن بست هستند)

۹-۶- آیا سازمان فضایی و بافت، امکان نفوذپذیری اتومبیل‌ها به پارکینگ‌های عمومی و خصوصی را برای حفظ امنیت اتومبیل‌ها را دارد؟ (م/خ)

بله (کامل؛ ناقص؛) خیر

۸-۹- آیا فعالیت هایی که در شبها دایر هستند (مانند تأثرها، رستوران ها و ...)، امکان نفوذپذیری اتومبیلهای استفاده کنندگان را در پارکینگ و یا مکانهای مشرف و مجاور را دارند؟ (م/خ)

بله خیر (وجود ندارد :)

۹-۹- آیا نفوذ پذیری به پارک (فضای سبز عمومی) کنترل پذیر و هدفمند است؟ (پ)

بله (کامل : ناقص :) خیر

۱۰-۹- آیا نفوذ پذیری به فضای باز عمومی کنترل پذیر و هدفمند است؟ (پ)

بله (کامل : ناقص :) خیر

۱۱-۹- آیا خیابانها؛ پیادهروها و کوچه ها نفوذ پذیری و دسترسی به پشت ساختمانها را فراهم می نماید؟ (م/خ) بله خیر

۱۲-۹- آیا در پارکینگ های عمومی فضای اختصاصی با تمهیدات ویژه کنترل کننده برای پارک اتومبیل رانندگان زن در نظر گرفته شده است؟ (م/خ/ف)

بله (کامل : ناقص :) خیر

۱۰- دسترسی به خدمات حمل و نقل عمومی

۱۰-۱- آیا خدمات حمل و نقل عمومی برای جابجایی مردم از سایر نقاط وجود

دارد؟ (م/خ/پ/ف)

وجود دارد (کامل: ناقص:) وجود ندارد

۱۰-۲- آیا خدمات حمل و نقل عمومی شبانه (مانند دایر بودن خطوط اتوبوسرانی

در طول شب و...) هم وجود دارد؟ (م/خ/پ/ف)

وجود ندارد نسبتاً وجود دارد (اوایل شب وجود دارد) وجود دارد

۱۰-۳- آیا در استفاده از خدمات حمل و نقل عمومی تنوع وجود

دارد؟ (م/خ/پ/ف)

وجود ندارد نسبتاً وجود دارد وجود دارد

۱۰-۴- آیا خدمات حمل و نقل عمومی تحت نظارت و کنترل صورت می‌پذیرد؟

(م/خ/پ/ف)

بله (کامل: ناقص:) خیر

۱۰-۵- آیا وسائط نقلیه غیر متعارف و غیر رسمی (اتو موبیل های شخصی - موتور

سیکلت‌ها و...)

اقدام به جابجایی مسافر می‌نمایند؟ (م/خ/پ/ف) بله خیر

۱۰-۶- آیا دسترسی سالمندان و کودکان به خدمات حمل و نقل عمومی به راحتی

صورت می‌پذیرد؟ (م/خ/پ/ف) بله (کامل: ناقص:) خیر

۱۰-۷- آیا دسترسی زنان به خدمات حمل و نقل عمومی راحت و امن فراهم است؟

(م/خ/پ/ف)

بله (کامل : ناقص :) خیر

۱۱- کیفیت کلی سکونت در محلات مجاور فضا

۱۱-۱- آیا سطح کیفیت توسعه شهری محل با سطح کیفیت توسعه محلات و

مناطق همجوار انطباق دارد؟ (خ)

بله خیر

۱۱-۲- آیا سطح کیفیت توسعه شهری محل با متوسط کیفیت توسعه شهری در

مجموعه محلات شهری، انطباق دارد؟ (خ)

بله خیر

۱۱-۳- تراکم جمعیت در چه سطحی است؟ (خ)

تراکم خیلی زیاد (بیش از ۳۰۰ نفر در هکتار)

تراکم زیاد (بیش از ۲۰۰ نفر در هکتار)

در حد متوسط (۱۰۰ تا ۲۰۰ نفر در هکتار)

در حد کم (کمتر از ۱۰۰ نفر در هکتار)

۱۱-۴- آیا مشاهده میدانی و بررسی شرایط عینی محل حاکی از آن است که زیاد

بودن تراکم جمعیت و یا کم بودن آن بصورت بالقوه می تواند بر روی امنیت

اجتماعی تأثیر گذارد؟ (به طور کلی آیا مشاهده عینی حاکی از مسئله‌دار بودن

بافت است؟) (خ)

بله خیر

۱۱-۵- آیا در میان ساختمانهای مسکونی، ساختمان مسکونی با کیفیت تخریبی و

نامطلوب وجود دارد؟ (خ)

بله (کم : زیاد :) خیر

۱۱-۶- آیا شاخصهای کمی تراکم خانوار در واحد مسکونی و تراکم نفر در اتاق واحدهای مسکونی محل در حد قابل قبولی قرار دارد؟ (۱ خانوار در واحد مسکونی و تراکم ۲ نفر در اتاق قابل قبول است) (خ)

بله خیر

۱۱-۸- آیا بین ساختمانهای مسکونی، زمینها و مکانهای متروک دیده می شود؟ (خ)

بله (کم : زیاد :) خیر

۱۱-۹- آیا شرایط، موقعیتهایی را برای بازی کودکان نزدیک محل سکونت (به نحوی که از خانه‌های شان قابل مشاهده باشد) فراهم می‌سازد؟ (خ)

بله خیر

۱۱-۱۰- آیا در معابر و مکان‌های عمومی نیمکت‌هایی وجود دارد تا بزرگسالان بتوانند بر روی آن بنشینند و به نظارت محیط پردازند؟ (م/خ/پ)

بله خیر

۱۲- کیفیت فعالیتها و کاربری زمین

۱۲-۱- آیا در ترکیب کاربریها، کاربری‌هایی (مثل فروشگاه‌ها، مراکز خدماتی فعال و...) وجود دارد که مشوق فعالیت‌های معطوف به نظارت غیررسمی و برقراری ارتباط متقابل افراد در طول شبانه روز گردد؟ (م/خ/پ)

بله (کم : زیاد :) خیر

۱۲-۲- آیا در ترکیب کاربریها، کاربری‌هایی (مثل مراکز انتظامی و پلیس ...) وجود دارد که موجب افزایش ریسک مجرمان گردد؟ (آیا واحد امنیتی قابل مشاهده در محل به چشم می‌خورد؟) (م/خ/پ)

بله خیر

۱۲-۳- آیا در ترکیب کاربریها، کاربری‌هایی (مثل پارکینگ‌ها و انبارهای بسیار بزرگ، زمینها و مکانهای رها شده و ...) وجود دارد که موجب افزایش ریسک شهروندان و ترس آنان از وقوع جرم گردد؟ (م/خ)

بله (زیاد و گسترده کم و محدود) خیر

۱۲-۴- آیا کاربری‌های تولیدکننده‌های (generators) فعالیت در یک لبه یا مسیر متمرکز شده‌اند یا در سطح گسترده و پراکنده هستند؟ (خ/پ)

گسترده و پراکنده نسبتاً متمرکز

نسبتاً گسترده و پراکنده متمرکز

۱۲-۵- آیا نوع فعالیتها بصورتی است که فضا را در ساعات تعطیل متروکه سازد؟ (آیا فعالیتها به صورت یک جریان پیوسته از افراد ذاتاً در محل حضور داشته و مانع از بسیار خلوت شدن آن گردند؟) (م/خ/پ)

بله خیر (بله خیر)

۶-۱۲- آیا کیفیت مسیرها و نوع فعالیت‌ها در فضاها به نحوی است که فعالیت‌های فرهنگی و تفریحی و یا قدم زدن در شب را برای استفاده بیشتر مردم و تملک فضاهای عمومی از طرف آنان تشویق نماید؟ (م/خ/پ)

بله خیر

۷-۱۲- آیا دسترس به آبریزگاه‌های عمومی وجود دارد؟ (م/خ/پ/ف)

بله (بهداشتی و تمیز : آلوده و کثیف :) خیر

۸-۱۲- آیا در فضاهای عمومی، فضای کافی در پیاده‌روها برای توسعه فعالیت رستوران‌ها، کافه‌ها و سایر فعالیت‌ها را در آن مسیور می‌سازد؟ (م/خ/پ)

بله خیر

۹-۱۲- آیا بین کاربری‌ها، کاربری‌های غیرفعال وجود دارد؟ (م/خ)

بله خیر

۱۰-۱۲- آیا امکاناتی برای گذران اوقات فراغت کوتاه جوانان (مانند کتابخانه، کافی شاپ و...) وجود دارد؟ (م/خ/پ)

بله خیر

۱۱-۱۲- آیا فعالیت‌های برنامه‌ریزی شده شبانه از جمله بازیهای ورزشی یا پیاده روی جمعی که افراد را شبها به فضا بکشاند، وجود دارد؟ (پ)

بله خیر

۱۲-۱۲- آیا فعالیت‌های شبانه گسترده و متنوع هستند؟ (م/خ/پ)

بله خیر

۱۳-۱۲- آیا فعالیتها در اطراف پارک یا در سرتاسر آن متمرکز شده است؟(پ)

متمرکز نیمه متمرکز پراکنده

۱۴-۱۱- آیا زمین بازی بچهها در پارکها نزدیک سایر زمینههای فعالیت از قبیل

کیوسکهای عرضه مواد غذایی قرار گرفته است؟(پ)

بله خیر

۱۵-۱۲- آیا در طول مسیر عابرین پیاده فعالیتهایی با جریان دائمی فعالیت

وجود دارد؟ (آیا این فعالیتها در طول مسیر پراکنده هستند و یا در یک نقطه

متمرکز هستند؛ به نحوی که در طول مسیر جاری باشند؟(پ)

بله خیر (پراکنده) متمرکز

۱۶-۱۲- آیا کارگاههای ساختمانی فعال، به نحو کاملا بسته محصور شده است؟

آیا ورودی آنها کنترل می شود؟(م/خ)

بله خیر (بله) خیر

۱۷-۱۲- به طور کلی آیا کاربریهای مختلط در ارتباط با یکدیگر و موفق عمل می

کنند؟(م/خ/ف/پ)

بله (کم : زیاد :) خیر

خلاصه

مسئله‌ایی به نام وقوع جرایم در فضاهای شهری و برنامه‌ریزی برای تامین امنیت در محیط‌های شهری مستلزم نیازمند فرایندهای پژوهش و تحقیقات است. به عبارت دیگر مدیران شهری در فرایند برنامه ریزی شهری، نیازمند شناخت وضع موجود به عنوان یکی از بنیادی‌ترین مراحل هستند. فرایند برنامه‌ریزی و طراحی محیطی امنیت در محیط زیست شهری، از این قاعده مستثنی نیست.

با توجه به اهمیت و نقش تاثیرگذار و تعیین کننده این امر لازم است به سه نکته مهم

توجه شود:

۱- آمار و فراوانی انواع جرایم بانک اطلاعات به تفکیک انواع جرایم برحسب مکان وقوع تهیه شود.

۲- انتخاب ابزارهای مناسب کاربرد متدولوژیک آنها پس از *pretest* و اطمینان از روائی و پایایی

۳- کمیته ائی مرکب از کارشناسان جهت همکاری تشکیل شود.

در خصوص مورد دوم (ابزارهای مناسب تحقیق در این مرحله)، می‌توان به سه ابزار مهم اشاره کرد: نقشه‌های GIS، پرسشنامه و سومین ابزار، ابزار بررسی و تحلیل میدانی و مشاهده مستقیم (چک لیست) است .

خود آزمایی

۱- نقش و اهمیت پژوهش را در برنامه‌ریزی و مدیریت پیش‌گیری از جرم و تامین امنیت

شهروندان توضیح دهید؟

۲- ابزارهای پژوهشی برنامه‌ریزی و مدیریت پیش‌گیری از جرم و تامین امنیت شهروندان را

توضیح دهید؟

۳- نقش و اهمیت چک لیست مشاهدات میدانی را توضیح دهید؟

فصل پنجم

نقش مدیریت شهری

اهداف

هدف از مطالعه این فصل، آشنایی با مطالب زیر می باشد:

۱. آشنایی و تبیین نقش مدیریت شهری در امنیت شهروندان
۲. تبیین برخی از ضوابط پیشنهادی در حوزه های محیطی شهر (میادین، خیابان ها، پارک ها و سایر فضاهای باز شهری)

۵-۱. مقدمه

"اقدامات محلی جهان را به حرکت می اندازد" (local action move the world) ویا "جهانی فکر کنید، محلی عمل نمائید". این گونه شعارهای بین المللی حکایت از تاثیر فوق العاده اقدامات محلی توسعه پایدار دارد.

حال آنکه موضوع امنیت و پیشگیری از جرم به لحاظ ذاتی شدیداً تحت تاثیر شرایط و ویژگی های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی محلی قرار دارد. اما علاوه بر اینها موضوع و مبحث کتاب حاضر (ویژگی های محیطی)، حتی نسبت به سایر عوامل (اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی) تاثیر پذیری بیشتری از شرایط و اقدامات محلی دارد. بنابراین موضوع و مبحث این کتاب (برنامه ریزی و طراحی محیطی امنیت در فضاهای شهری) به صورت ذاتی، یک موضوع و مبحث محلی بوده و از اینرو نقش مدیریت محلی در آن اجتناب ناپذیر می باشد.

۵-۱. نقش مدیریت محلی از دیدگاه بانک جهانی

بانک جهانی در راستای نقش دولت های محلی / شهرداری در جلوگیری از جرایم از طریق طراحی محیطی از رویه های خاص برای بهسازی مناطق شهری استفاده می کند که می توان آنها را چنین بیان کرد:

(۱) تشخیص (Diagnosis): شناسایی و تعیین مناطق جرم خیز و بیان چالش ها و ویژگی های خطر آفرین؛

(۲) طرح کار (Action Plan): توسعه طرح های محلی (میان / بلندمدت) با اهداف راهبردی؛

برنامه ریزی و طراحی محیطی امنیت در ...

۳) مدیریت و اجرا (Man&Imp): مدیریت و برنامه ریزی زمانی و تعیین و تامین بودجه و فرایند اجرای طرح ؛

۴) ارزیابی (Evaluation): ارزیابی بر مبنای اهداف در هنگام اجرا و روش های مطلوبیت سنجی پروژه.

CPTED و طراحی اجتماع محلی

راهبردهای CPTED که به طراحی محیط در مقیاس جامعه محلی مربوط می شوند، مواردی از این دست را در بر می گیرند :

ایجاد مرزهای مشخص در محیط های کنترل شده: خواسته افراد بزهکار در واقع ارتکاب جرم، بدون ردیابی یا خطر شناسایی شدن است. تعریف مرز، مشخص کننده مالکیت فضا و تفکیک فضاهای خصوصی و عمومی است. ابه همین دلیل فضای تعریف شده، پدافند پذیر یا دفاع شدنی خواهد بود.

-ایجاد فضاهای انتقالی مشخص: فضاهای انتقالی نوعی تعریف مرز و کنترل دسترسی اند. آنها محل هایی هستند که استفاده کننده را از طریق تغییر در طراحی محیطی، از تغییر مالکیت فضا آگاه می سازند. اقداماتی که برای تمایز ورود به این فضاها انجام می شوند، امکان بروز ناهنجاری های رفتاری را کاهش می دهند.

- مکان یابی عملکردهای ایمن در محل های نا امن : مکان یابی عملکردهای آسیب پذیر در محوطه هایی با کنترل طبیعی مناسب، احساس خطر را در بزه کاران افزایش می دهد. فضاهای کنترل شده ضمن اعمال نظارت بر بزه کاران، استفاده کنندگان را نیز تامین می کنند.

- **تجدید نظر در نحوه استفاده از فضا به منظور ایجاد مرزها** : تعریف مرزهای مالکیت از طریق رعایت فاصله، شکل زمین و حصارهای سبز و با استفاده از برنامه‌ریزی سایت و طراحی منظر. این فرایند معمولاً هزینه کمتری را به مالک تحمیل می‌کند و امکان ایجاد فضاهایی هماهنگ با محیط طبیعی را نیز فراهم می‌سازد.

- **بهبود زمان بندی استفاده از فضا**: استفاده موث‌راز فضاها موجب کاهش خطرها می‌شود، زیرا ممکن است تراکم پذیری فضا برای دستیابی به ویژگی‌های بهینه کالبدی (فیزیکی) و اجتماعی تنظیم شده باشد. فعالیت‌ها در واقع حس مکان را بوجود می‌آورند و رفتارها را با شناسایی عامل یا عوامل انجامشان کنترل می‌کنند. برنامه بندی و زمان بندی مناسب، دستیابی افراد را به اهداف شخصی، ضمن هماهنگی با ساختارهای اجتماع، ممکن می‌سازند.

- **طراحی مجدد فضا به منظور افزایش کنترل طبیعی** : افراد بزه کار تنها زمانی احساس خطر می‌کنند که احتمال دیده شدن داشته باشند. بنابراین حذف مکان‌های پنهان و ترکیب پنهان و ترکیب مرزهای طبیعی و مصنوعی، خطرشناسایی شدن را برای آنها افزایش می‌دهد و حضوری پرخطر را برای بزهکاران موجب می‌شود. در طراحی مجدد فضا باید به ماهیت کاربران توجه داشت و قابلیت فضا را در پشتیبانی از کاربران مجاز بهبود بخشید.

دیوارها و عناصری که برای محافظت انتخاب می‌شوند باید در تقویت نظارت طبیعی موثر باشند. دیوارهای غیر شفاف، معرف مالکیت هستند. اما در عین حال ممکن است نقاط مخفی یا موانعی برای حفاظت از خارج نیز بشمار آیند. به علاوه، دیوارها ممکن است در مقابل کاربران مشروع همچون پلیس و گروه‌های نجات، نوعی مانع ایجاد کنند. استفاده از فضای باز هزینه‌های ساخت و ساز را کاهش داده و بر میزان نظارت طبیعی محیط می‌افزاید (Randall, 2000).

۵-۳. نقش مدیریت شهری در ایران

هرچند در نظام مدیریت شهری ایران (برخلاف بسیاری از جوامع پیشرفته، که مسئله تامین امنیت بخشی از وظایف اصلی حکومت های محلی است و پلیس و امنیت شهری زیرمجموعه شهرداری هاست)، شهرداری مسئله امنیت را در زمره وظایف قانونی و مستقیم خود نمی‌شمارد، اما "احساس امنیت" در فضاهای شهری یکی از مهم‌ترین شاخص‌های کیفیت فضا محسوب می شود.

در سال‌های اخیر، ظهور و کاربرد مباحث مطرح در زمینه‌ی علوم رفتاری و روان‌شناسی محیطی نقش و جایگاه قابل توجهی در مدیریت فضاهای شهری یافته است. مدیران شهری در کنار معماران و شهرسازان، امروزه، به اهمیت شناخت روان‌شناسانه رفتارهای انسان در محیط مصنوع و لزوم توجه به آن برای خلق محیطی هم‌ساز با خواسته‌های انسان و مناسب برای رشد و تعالی او، که همانا غایت زیستن در شهر است، پی برده‌اند. تبیین رابطه دو سویه انسان و محیط و نحوه تاثیر محیط مصنوع بر ابعاد وجودی انسان، کانون توجه علوم رفتاری است. این علوم مبین این حقیقت هستند که همانگونه که انسان در شکل دادن به وجوه گوناگون محیط زندگی خود، نقش فعالانه‌ای دارد، محیط و از آن جمله، محیط کالبدی نیز بر انسان و الگوهای رفتاری او تاثیر اجتناب ناپذیر دارد.

از سوی دیگر، رشد فزاینده جمعیت شهرنشین و بزرگ شدن اندازه‌ی شهرها تاثیرات متعددی بر مولفه‌های گوناگون محیط زیست انسان گذاشته است. ظهور و بروز روز افزون فقر و نیاز مالی، نوسانات اقتصادی، در هم شکستگی ساختارهای فرهنگی، کم‌رنگ شدن کارکرد نظام اجتماعی و روابط انسانی و ... از جمله ویژگی‌های جوامع شهری در این دوران است.

تاثیر مجموعه این عوامل، زمینه بروز ناهنجاری در الگوهای رفتاری را به وجود آورده و نظم و امنیت در شهرها را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد و بی تردید مدیریت شهری نمی بایست از این مهم غافل گردد.

با نگاهی به گسترش شهرنشینی و روند توسعه شهری، می‌توان دریافت که برقراری امنیت در ساختار شهری و برخورداری شهروندان از «احساس امنیت»، اهمیتی فزاینده دارد. از آنجا که امنیت، مولفه‌ای اساسی در «توسعه پایدار انسانی» بشمار می‌رود که افزایش «رضایت‌مندی شهروندی» و شکل‌گیری «سرمایه اجتماعی» را در ساختار شهری ممکن می‌کند، می‌بایستی علاوه بر سنجش میزان واقعی امنیت، به ارزیابی و امکان‌دهی به شکل‌گیری مکان‌های امن شهری و در عین حال، مقوله «احساس امنیت» از دید شهروندان نیز التفات داشت.

نکته مهمی که در اینجا باید به آن اشاره کرد این است که روز به روز از اهمیت وجوه سخت‌افزاری امنیت کاسته می‌شود و بر وجوه نرم‌افزاری آن افزوده می‌گردد. به عبارت دیگر اگر در گذشته عوامل اجرایی و فیزیکی امنیت مانند پلیس، قاضی، اسلحه، حفاظت فیزیکی و... بیشترین اهمیت را در تامین امنیت داشتند، امروزه علاوه بر تمام این عوامل وجوه نرم-افزاری و غیرعامل آن (که عمدتاً در حوزه وظایف و یا نظارت مدیریت شهری هستند) حرف اول را در مباحث امنیتی می‌زنند.

به عنوان مثال، یکی از عوامل مؤثر در وقوع جرم و کاهش امنیت؛ موضوعاتی همچون کیفیت و نحوه معماری، چگونگی شهرسازی، سطوح فرهنگی و اجتماعی و ... در جوامع و شهرهای مختلف یک کشور و یا محله‌های متفاوت یک شهر است که مبین تأثیرگذاری محیط بر آسایش و امنیت اجتماعیست.

به عنوان نمونه دیگر؛ بافت‌های فرسوده شهری به عنوان یکی از محیط‌های اجتماع و زندگی بیشترین چالش را در این حوزه می‌توان نام برد. به واسطه سطوح مختلف فرهنگی و اجتماعی حاکم در این بافت‌ها، به حاشیه رفتن اینگونه بافت‌ها و دورماندن آنها از کارکردهای اصلی خود در محیط اجتماعی و کالبدی شهر، ساخت‌وسازهای غیراصولی، مداخلات ضربتی در بهبود این بافت‌ها و ... بطور ناخواسته فضاهایی را سبب شده که شرایط بروز جرم، بزه و جنایت در آنها فراهم و حتی درپاره‌ای از موارد موجب بروز ذهنیتی در جامعه می‌گردد که خاستگاه عمده این جرم و جنایات از این مناطق می‌باشد.

اگر به آمار پرونده‌های وارد شده به مراجع انتظامی و قضایی مناطق جنوب و حاشیه تهران توجه کنیم، می‌بینیم که درصد قابل توجهی از جرایم ناشی از درگیری و نزاع ساکنان یک کوچه یا خیابان به واسطه نداشتن پارکینگ اختصاصی برای پارک وسیله نقلیه و همچنین فقدان خیابان‌ها و کوچه‌های متناسب با استانداردهای شهرسازی اصولی است و همین موضوع باعث بروز اختلاف و درگیری و درنهایت وقوع جرایم و ایجاد اختلال در نظم اجتماعی می‌شود. و حتی احداث ساختمان‌های مسکونی در مکان‌های صنعتی و بازرگانی و به‌عکس، افزایش کارگاه‌های کوچک صنعتی و تولیدی در محلات مسکونی بویژه در بافت‌های فرسوده نیز بالا رفتن آمار وقوع جرایم را به دنبال دارد.

از این‌رو، هرگونه راهکاری برای «مداخله» در این بافت‌ها به مثابه «سیستمی» از اجزا و عناصر در برنامه‌ریزی شهری، تنها با شناخت و بررسی فاکتورهای اساسی سکنی‌گزینی در آن و بازخورندهای حاصل ممکن می‌شود. در این میان مولفه امنیت شهروندان، می‌بایستی مورد التفات بیشتر قرار گیرد، چراکه امروزه بدون شناخت و بررسی سازوکار این مولفه در ساختار محیط فرسوده به مثابه سیستمی شهری (متشکل از ورودی و خروجی و پردازش درونی)، امکان مداخلات مناسب، کارآمد و بهینه در آنها میسر نمی‌شود^۱.

نمونه دیگر، می‌توان به پارک‌های شهری اشاره کرد. می‌دانیم که در هر شهر مدیریت شهری به منظور ایجاد فضاهای حیاتبخش و عرصه‌های گذران اوقات فراغت با صرف هزینه‌های زیاد و پی‌گیری‌های گسترده نسبت به توسعه فضای سبز همت می‌گمارد. حال آنکه در صورت عدم توجه به مولفه‌های CPTED در مدیریت پارک‌های شهری، چه بسا این خانواده‌ها و بسیاری از افراد از حضور در این مکان‌ها و بهره‌برداری از آنها (به دلیل عدم احساس امنیت) صرف‌نظر کنند.

بطور کلی از آنجا که در جامعه‌های شهری ما بررسی آماری جرایم حاکی از بالا بودن قدر مطلق آن و یا افزایش معنی‌دار آن در یک سری زمانی است. با این شرایط اکتفا و

^۱ سازمان نوسازی شهر تهران، اندیشگاه بافتهای شهری (۱۳۸۹)

بسنده کردن به ابزارهای کنترل رسمی از جمله پلیس و دستگاه قضایی برای مقابله با آشفتگی‌های اجتماعی (آنومی، بزه کاری و جرایم) وافی به مقصود نخواهد بود، حال آن که اقدامات انتظامی و قضایی در پایان فرایند کنترل جرم و مجرم قرار می‌گیرند. به عبارت ساده، برای ایجاد احساس امنیت شهری، گماردن مأموران پلیس به عدد جمعیت ساکن نه امکان‌پذیر است و نه منطقی به نظر می‌رسد.

به عبارت دیگر، به رغم آن که مسئله امنیت در هر جامعه یک مسئله پیچیده و دارای ابعاد متنوع و متعدد اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است و سازمان‌ها و نهادهای مختلف انتظامی، قضایی، اجتماعی و فرهنگی در این زمینه دارای مسئولیت و وظایف رسمی و قانونی هستند؛ ولی در تامین این نیاز مدیران شهری نیز نباید از نقش و تاثیر عوامل محیطی غافل شوند.

در صورتی که قابلیت دست نامرئی برنامه‌ریزی و طراحی محیطی در پیش‌گیری و کنترل جرائم درک شده و در هنگام توزیع، تخصیص و ساماندهی فرم، فضا و فعالی‌ها به عنوان یکی از اهداف مهم و عملیاتی لحاظ شود، راهگشای بسیاری از مسائل فضاهای شهری خواهد شد.

با این شرایط ضروری است:

- مسئله تامین محیطی امنیت و ارتقا احساس امنیت شهروندان (به عنوان یک نیاز و ضرورت ذاتی) در همه پروژه‌های شهری اعم از طرح‌های توسعه پارک‌ها و بوستان‌های شهری، بازسازی و بهسازی محلات و معابر، عرصه خدمات شهری و... مورد توجه قرار گیرد.

- مدیران شهری، برنامه ریزان و طراحان با مبنا قرار دادن اصول دوازده گانه فوق، طرح‌های بهسازی و ساماندهی فضاها و محیط‌های شهری را با هدف پیش‌گیری از جرم‌تهیه و اجرا کنند.

برنامه‌ریزی و طراحی محیطی امنیت در...

- همکاری نزدیک و هماهنگی کامل میان دستگاه‌ها و نهادهای مختلف مدیریت شهری بویژه شهرداری‌ها، نیروی انتظامی، مسکن و شهرسازی،... برقرار گردد.
- در نظام شهرسازی کشور با تصویب ضوابط و مقررات و تکمیل و اصلاح شرح خدمات طرح‌های توسعه شهری، شاخص‌های محیطی ایجاد و حفظ و ارتقای احساس امنیت شهروندان مورد توجه ویژه قرار گیرد.
- مراکز دانشگاهی و پژوهشی با گسترش فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی خود در این زمینه، توجه جامعه را به این کیفیت محیطی مهم جلب نمایند.
- جامعه حرفه‌ای مهندسان مشاور، برنامه‌ریزان و طراحان (اعم از شهرسازان، معماران و طراحان محیطی) در شناخت و بکارگیری مفاهیم، تجربیات جهانی و تئوری‌های نظری چارچوب‌هایی مانند CPTED اهتمام بیشتری مبذول دارند.
- مهم‌ترین نکته به عنوان فرجام سخن اینکه ضروری است در هر شهر، بویژه در شهرهای بزرگ، مدیریت شهری (شهرداری و یا شورای شهر) در این زمینه اقدام به تهیه یک سند برنامه‌ریزی و اقدام با مشخص کردن اهداف و راهبردهای مشخص، در قالب و چارچوب یک برنامه میان مدت تحت عنوان برنامه امنیت در فضاهای شهری (مانند سند برنامه‌ریزی امنیت اجتماعی شهر آدلاید^۱) نماید.

۴-۵. اقدامات پیشنهادی جهت لحاظ در برنامه‌های ساماندهی محیطی

فضاهای شهری شهرهای ایران به منظور پیش‌گیری از جرایم

۱. ر. ک : پیوست

در اینجا می‌توان در چارچوب برنامه‌های مدیریت شهری برخی از اقدامات را به منظور تامین امنیت فضاهای شهری (به تفکیک میداین و خیابان‌ها، پارک‌ها و فضاهای باز به شرح زیر پیشنهاد نمود:

الف - میداین و خیابان‌ها (صالحی، ۱۳۸۵)

۱- در کلیه میداین و خیابان‌های اصلی و شلوغ شهرها ضروری است، پیاده‌روها به منظور فراهم شدن امکان رعایت حداقل دو برابر فاصله شخصی (حداقل سرانه ۹۰ سانتی متر مربع)، جلوگیری از مکث، سد معبر و توقف ناشی از ازدحام و همچنین پیش‌گیری از برخورد فیزیکی میان رهگذران، پس از انجام مطالعات کارشناسی و تهیه طرح توسط شهرداری‌ها، در قالب یک برنامه زمانی بهینه سازی و ساماندهی شوند.

۱-۱- ملاک عمل بهینه سازی فضاهای پیاده، برداشت اطلاعات، سرانه تعداد استفاده کنندگان در واحد سطح و زمان است^۱.

۱-۲- در صورتی که سرانه تعداد استفاده کنندگان در واحد سطح و زمان پائین تر از میزان حداقل رعایت فاصله شخصی است و عرض پیاده رو به گونه‌ای است که رهگذران هنگام عبور از کنار یکدیگر امکان رعایت حداقل فاصله شخصی (۴۵ سانتی متر مربع) را ندارند، این موضوع حاکی از مسئله دار بودن معبر است.

^۲ به عنوان نمونه: در صورتی که مقطع عرض پیاده رو بصورت خالص ۲ متر باشد، تعداد افراد حاضر و رهگذر در هر ۲۰ مترمربع خالص، در مقطع زمانی مشخص (مثلاً یک دقیقه از طریق بررسی و مشاهده میدانی و یا یک ثانیه از طریق تصویربرداری) قابل بررسی است، بدین ترتیب با توجه به لزوم رعایت حداقل دو برابر فاصله شخصی (سرانه ۹۰ سانتی متر مربع) تعداد افراد ثبت شده حدود ۲۲ نفر حاکی از ازدحام زیاد در این معبر دارد.

۳-۱- معابر پیاده با عرض کمتر از ۱۲۰ سانتی متر مربع در هر شرایط استفاده، در تمامی میادین، خیابانها و معابر درجه ۱ و ۲ باید به گونه ای اصلاح و ساماندهی شوند که این میزان حداقل را فراهم سازند.

۴-۱- برای بهینه سازی و ساماندهی عرض پیاده رو، هرگونه تأسیسات، مبلمان شهری، باغچه و... که در عرض مسیر پیاده رو واقع گردیده و بررسی و مشاهده میدانی گواه آن است که موارد مذکور هر یک مانع از تردد و عبور راحت عابرین شده، برطرف شود.

۵-۱- ایستگاه‌های حمل و نقل عمومی در میادین و خیابان‌های اصلی و شلوغ شهر ضروری است به گونه‌ای از طراحی بهینه جهت فراهم شدن امکان رعایت حداقل فاصله شخصی مسافری از یکدیگر برخوردار شوند که هم از نظر کمیت و کیفیت سکوها انتظار و هم در شرایط سوار و پیاده شدن مسافری به دلیل ازدحام مسافری، فرصت جر خیزی برای مجرمین بالقوه فراهم نشود.

۲- در میادین و خیابان‌های خلوت با مقطع عرضی حداقل ۳ متر، به منظور فراهم شدن امکان بیشتر نظارت اجتماعی بر فضا، ضروری است مدیریت شهری کیفیت‌های محیطی از قبیل کف سازی، جوی و جدول، دفع آب‌های سطحی و فاضلاب، روشنایی و... را به گونه ای اصلاح و ساماندهی نماید که قابلیت استفاده بیشتر و بهتر شهروندان را فراهم نماید.

۳- برای پیش‌گیری از خلوت شدن میادین، خیابان‌ها و معابر اصلی و فرعی، می‌توان به گونه‌ای برنامه‌ریزی فضایی و منطقه بندی کاربری اراضی را صورت داد که در هر محدوده و شعاع فضایی (حداکثر در هر شعاع ۵۰۰ متری)، حداقل یک کاربری فعال عمومی و یا چند نوع فعالیت در طول روز و شب به عنوان فعالیت‌های ناظر و جاری وجود داشته باشد.

همچنین باید با اتخاذ تمهیدات برنامه‌ریزانه، طراحانه و مدیریتی از ایجاد فضاهای گم *lost space* و جدا (در محوطه فضاهای عمومی خلوت) با فاصله بیش از «فاصله عمومی»^۱ و یا فضاهای گم در داخل بافت‌های شهری اجتناب شود.

۴- نمایانی فضا در همه نقاط میداین، خیابان‌ها و معابر عمومی به نحوی که همه اشیاء و فعالیت‌هایی که ادراک آنها برای ایجاد احساس امنیت در شهروندان و پیش‌گیری از تلقی شدن فرصت‌های مجرمانه (از سوی افراد بالقوه مجرم)، ضروری است، می‌بایست در هر گونه طراحی و یا ساماندهی فضاها به عنوان یک هدف عملیاتی و استراتژیک محسوب شود.

۴-۱- در میداین، خیابان‌ها و معابری که امکان خلوت بودن وجود دارد و یا این شرایط در آن پیش‌بینی می‌شود، کلیه شکاف‌های U و L شکل با عمق ۳۰ سانتی متر در بدنه کالبدی فضا بدون عملکردی خاص وجود دارد که امکان مخفی شدن و اقدام غافل‌گیرانه را فراهم می‌سازد، می‌بایست با عناصری ثابت و یا نیمه ثابت مثل دیوار چینی، نرده، گلدان و ... به نحو مناسب و هماهنگ با نمای ساختمان‌های اطراف پر شود.

همچنین در این فضاها، در صورتی که اختلاف ارتفاعی بیش از ۵۰ سانتی متر در سطح (بدون عملکرد) وجود دارد، ضروری است بوسیله پله پر شود.

۴-۲- به طور کلی کلیه فضاهای U شکل، L شکل، کنج‌ها و همچنین گود افتادگی‌های سطح، که قابلیت رؤیت آنها به نحوی از فضای اصلی محدود است و امکان استفاده نامطلوب نیز در آنها (از جمله ریختن زباله، مخفی شدن افراد بزهکار برای اقدام غافل‌گیرانه، استقرار معتادین و خیابان خواب‌ها.. ..) وجود دارد، می‌بایست با اتخاذ تمهیدات طراحانه، کالبدی، نظارتی و .. به نحو مناسب و هماهنگ با شرایط محلی از جمله، نما، عملکرد و .. ساماندهی شود تا بدین ترتیب از استفاده احتمالی نامطلوب آنها پیش‌گیری شود.

^۱ «فاصله عمومی» - حالت نزدیک فاصله ای است که یک فرد هوشیار در صورت تهدید می‌تواند فرصت فرار و یا درخواست کمک از دیگران را داشته باشد. (پیتز هال، ۱۳۷۶).

۳-۴- در فضاها و معابر واجد شرایط، در صورتی که در بررسی شرایط محلی از سوی مرجع مسئول و یا واحد کارشناسی ذیربط شهرداری، همچنین شهروندان مانعی ارزیابی نشود، ضروری است با جانمایی عناصر و عملکردهای نیمه ثابت مانند کیوسک روزنامه فروشی، بلیت فروشی، باجه تلفن عمومی، کیوسک اطلاع رسانی، طرح های حجمی و زیبا شناسانه و... شکاف های U و L شکل بدنه ها را پر کرد.

۴-۴- محل های عرضه و کلیه مکان های مراجعه شهروندان جهت استفاده از انواع خدمات عمومی و تجاری نمی بایست در سطحی پائین تر از سطح معابر (در زیرزمینها و...) قرار گیرد.

۴-۵- با هماهنگی از همه بانکها درخواست شود، دستگاه های خودپرداز خود را با فضا سازی مناسب، قابل نظارت و محفوظ برای استفاده شهروندان در خیابان های اصلی تعبیه نمایند. به نحوی که فرد استفاده کننده با آرامش در آن قسمت فضا بدون ترس از قاپیده شدن اموال یا اضطراب ناشی از عدم رعایت فاصله مناسب سایر مشتریان بانک، اقدام به انجام عملیات بانکی نمایند.

۴-۶- در همه پل های هوایی عابر پیاده، از نصب هرگونه عناصر محدود کننده دید، اعم از تابلوهای تبلیغاتی و... خودداری شود.

۴-۷- در همه فضاهای بلا استفاده واقع در زیر پل های سواره رو و تقاطع های غیر همسطح بزرگراه ها و معابر، باید اقدامات پیش گیرانه از قبیل تمهیدات کالبدی، عملکردی، نظارتی و ... توسط شهرداری ها (در محدوده قانونی و حریم شهرها) و در خارج از محدوده قانونی و حریم شهرها (توسط وزارت راه و ترابری) اتخاذ شود.

۴-۸- در طراحی و احداث مسیرهای زیرگذر عابر پیاده، ضروری است ضمن تعبیه سردرهای شفاف در ورودی ها و خروجی ها، از ایجاد شکستگی و انحراف مسیر عبور در

مقطع طولی زیر گذر (با زوایای بیش از 30°) و نیز از ایجاد کنج‌ها و فرورفتگی‌ها در مقطع عرضی اجتناب شود. توصیه می‌شود به منظور نظارت هر چه بیشتر و بهتر، ورودی‌ها و خروجی‌های این نقاط، مشرف به محل‌های پر رفت و آمد شده و یا برای ایجاد نظارت غیر رسمی و دائمی بر آنها، واحدها و یا کیوسک‌های تجاری و خدماتی مشرف بر آنها فعال شوند.

۴-۹- نوع پوشش گیاهی میدین، خیابان‌ها و معابر فرعی و کم رفت و آمد به گونه‌ای انتخاب، هرس و نگهداری شود که از عدم قابل رؤیت شدن بخش‌ها و یا نقاطی از فضا توسط ارتفاع، اندازه و یا انبوهی گیاهان پیش‌گیری نماید.

۴-۱۰- صاحبان املاک و کلیه ساختمان‌های با کاربری مسکونی، اداری و تجاری که هم از بر اصلی و هم از بر جانبی به معابر شهری مشرف می‌شوند، مجاز باشند که علاوه بر تعبیه پنجره متناسب و ایجاد نمای مناسب و هماهنگ در نمای اصلی، بر روی نمای جانبی ساختمان مشرف به معبر نیز همین ترتیبات را رعایت نمایند. به نحوی که از طریق نماهای جانبی ساختمان‌های مشرف بر معابر شهری نیز، امکان نظارت بر این معابر فراهم شود و در نمای فضاها اصلی از حوزه «دیداری» نیز شرایط مطلوب‌تری ایجاد شود (در صورتی که کاربرد پنجره در نماهای جانبی ساختمان‌های مشرف به معابر از نظر ایمنی، آسایش محیطی، اجتماعی، ... برای استفاده‌کنندگان ساختمان و یا مکان مجاور، مزاحم و یا خطرناک باشد، مراتب اعمال این بند از مقررات قابل اعمال نخواهد بود).

۵- پیشنهاد می‌شود در هر شهر، شورای اسلامی همان شهر، نظام جامع اطلاع رسانی شهر را با هماهنگی سازمان‌ها و دستگاه‌های مسئول، تهیه و پس از تصویب جهت اجراء در قالب یک برنامه پنج ساله به شهرداری ابلاغ نماید.

۱-۵- در چارچوب نظام جامع اطلاع رسانی، فضاها و معابر بر اساس یک نظام سلسله مراتبی توسط شهرداری‌ها و با هماهنگی پست جمهوری اسلامی شماره گذاری شوند تا در کنار وجود نام معابر و فضاها (که مبتنی است بر ارزش‌های مذهبی و فرهنگی)، موجد آن شود که برای هر فرد بیگانه با محیط، نظام شماره گذاری هادی و راهنمای مسیریابی شناسایی شود.

۲-۵- در بیرون همه ساختمان‌هایی که کاربری غیر مسکونی دارند، به ویژه ساختمان‌هایی که فرم کالبدی آنها با عملکردشان متناسب نیست، تابلوهای اطلاع رسانی کوچک و متناسب (در مورد عملکردهای درون ساختمان)، در فضای عمومی و در معرض دید نصب شود.

در این خصوص توصیه می‌شود، شورای اسلامی شهرهای بزرگ به منظور جلوگیری از اعمال سلیقه‌های متفاوت، ضوابط هماهنگی را تهیه و به همه واحدهای صنفی و مجتمع اداری ابلاغ نمایند.

۳-۵- کیوسک‌های اطلاع رسانی دائمی و فعال، در مراکز شهری و مبادی ورودی اصلی شهرهای بزرگ جهت خدمات اطلاع رسانی عمومی بویژه تازه واردین و افراد ناآشنا به محیط، می‌بایست توسط شهرداری‌ها استقرار یابد.

۴-۵- نقشه‌ها و بروشورهای اطلاع رسانی تهیه و به رایگان در اختیار شهروندان و تازه واردین به شهر قرار گیرد.

۵-۵- تابلوها و علائم شهری موجود، از نظر طراحی، رنگ، استانداردسازی نمادها، علائم، اندازه، تعداد، محل‌های نصب و ... ساماندهی گردد.

۶-۵- با جلب مشارکت مردم (بویژه کسبه و معتمدین محلی و نیز شناسایی مکان‌ها و مراکزی که در ورودی‌های شهر و یا مراکز اصلی شهر بیشتر مورد مراجعه و درخواست مردم

جهت راهنمایی واقع می‌شوند) و ارائه آموزش‌های مناسب و نیز در اختیار نهادن امکانات لازم از جمله نقشه‌ها و بروشورهای اطلاع رسانی شهری، راهنمایی و هدایت‌های مردمی نیز از این طریق پشتیبانی شوند.

۵-۷- هر گونه اغتشاش دیداری و آلودگی بصری که نمادی از عدم نظارت و یا عدم نظارت کافی بر فضاها، مکان‌ها و ساختمان‌ها و نقاط شهری باشد، اعم از وجود ساختمان‌هایی با پنجره‌های شکسته، نمای کثیف و آلوده، تابلوهای شکسته، دیوار نویسی‌های ناهنجار و... می‌بایست توسط شهرداری با اخطار قبلی از سطح شهر پاکسازی شوند.

۶- برای تأمین روشنایی متناسب میادین، خیابان‌های اصلی، فرعی و همه فضاهای عمومی دیگر در شهرهای بزرگ، باید در قالب تهیه «طرح جامع و تفصیلی روشنایی شهر» توسط دستگاه مسئول اقدام نمود.

۶-۱- در چارچوب شرح خدمات تهیه «طرح جامع و تفصیلی روشنایی» شهر، اهدافی نظیر اهداف ذیل نیز پیش بینی شود:

۶-۱-۱- طراحی متناسب سیستم روشنایی بر اساس برداشت اطلاعات میدانی و بررسی دقیق ویژگی‌های محلی؛

۶-۱-۲- پیشنهاد و توزیع متناسب روشنایی فضاهای مختلف شهری به منظور جلوگیری از ایجاد جزیره‌های تاریکی؛

۶-۱-۳- پیشنهاد استفاده و کاربرد تجهیزات مناسب اعم از انواع مناسب تیرها^۱ و دکل‌های برق و انتقال نیرو، لامپ‌هایی با عمر طولانی و کیفیت بهتر؛

۶-۱-۴- پیشنهاد روش تأمین روشنایی پایدار (حتی در مواقع قطع برق) از طریق پیش بینی حداقل روشنایی فضاهای عمومی از طریق برق اضطراری؛

^۱ مشخصاً در چارچوب اهداف پیشگیری از جرم، معرفی نوع متناسبی از تیرها و دکل‌های برق که امکان بالا رفتن سارقین و استفاده از آن برای ورود به ساختمان‌های جانبی را نیابند.

۵-۱-۶- پیش بینی و طراحی بهینه سیستم پشتیبانی و حفظ نگهداری سیستم (به نحوی که از هرگونه احتمال ایجاد جزایر تاریکی حتی در اثر سوختگی و یا شکستگی لامپ‌ها از طریق تعویض سریع پیشگیری شود).

۷- مدیریت سیستم جمع‌آوری و امحاء مواد زائد شهر موظف است، به گونه‌ای عمل نماید تا در هیچ نقطه‌ای از فضاهای عمومی و یا زمین‌ها و نقاط بایر و متروک شهر و حریم آن، زباله و مواد زائد بصورت انباشته شده (که موجب کاهش کیفیت محیط، دوری جستن شهروندان و جذب افرادی خاص نظیر زباله یاب‌ها و برخی بزه‌کاران می‌شود) حتی بصورت موقت و کوتاه مدت مشاهده نشود.

۱-۷- محل‌ها و مراکز اصلی گردآوری و دفن زباله به منظور قابل کنترل ساختن ورود و خروج افراد به این قبیل محوطه‌ها می‌بایست به نحو مناسبی محصور شود.

۲-۷- در میادین، معابر اصلی و فرعی از طریق نصب ظروف مناسب، مقاوم و زیبا و یا مخازن زباله همچنین جلب مشارکت مردم بویژه انصاف، کسبه و .. به گونه‌ای عمل شود که از تلنبار شدن مواد زائد در اقصی نقاط معابر، آلودگی محیطی و دیداری و ایجاد حس عدم وجود نظارت تاثیر گذار بر فضا و .. پیش‌گیری شود.

۸- مدیریت سیستم دفع آب‌های سطحی و مجاری فاضلاب شهر نیز موظف شود، به گونه‌ای عمل نماید تا در هیچ نقطه و یا معبری از شهر، از کاهش کیفیت محیط ناشی از انتشار بوی فاضلاب و یا جمع شدن پساب‌ها جلوگیری نماید تا از این طریق از امکان دوری جستن مردم و عموم شهروندان از این چنین نقاط و معابر (در نتیجه کاهش نظارت غیر رسمی و متعاقباً فرصت طلبی بزهکارانه برای اجرای اهداف بزهکارانه خود در این محدوده‌ها) پیشگیری شود.

۸-۱- کلیه کانا های فاضلاب و یا دفع آب‌های سطحی با عرض بیشتر از نیم متر که امکان استفاده مجرمانه و یا سقوط افراد در آن وجود دارد، می بایست به نحو متناسب و صحیح (با در نظر گرفتن حداکثر دبی و امکان سیلاب) در داخل شهر و حریم آن محصور و سرپوشیده شوند.

۸-۲- در تقاطع‌های و محل‌های عبور عابر پیاده؛ کلیه جوی‌های دفع آب‌های سطحی و فاضلاب به منظور فراهم شدن امکان سهولت دسترسی و حرکت عابرین پیاده و نیز جلوگیری از هرگونه آلودگی دیداری به نحو متناسبی سرپوشیده شوند.

۸-۳- به منظور جلوگیری از مسدود شدن مجاری فاضلاب و دفع آب‌های سطحی ناشی از وجود مواد زائد، ضروری است ضمن جلب مشارکت مردم، اصناف و کسبه و... با اتخاذ روش‌های فنی و مدیریتی به نحو متناسبی از بوجود آمدن احتمالی این شرایط و کاهش کیفیت محیط پیش‌گیری نمود.

۹- علاوه بر ضرورت تأمین شدن آسایش محیطی و صوتی جوامع شهری، به منظور قابل تشخیص شدن صدای کمک‌خواهی احتمالی افراد در فضاهای شهری و عمومی (پیشگیری از ایجاد فضاهای غیر قابل دفاع) ضروری است از استقرار انواع فعالیت‌هایی با آلودگی صوتی بیش از ۷۵ دسی بل در فضاهای شهری و مجاور آن ممانعت به عمل آورد.

۱۰- مدیریت سیستم حمل و نقل عمومی در هر شهر، با پشتیبانی تمامی دستگاه‌های ذیربط در سطح ملی و محلی، متناسب با نیاز مردم آن شهر، خدمات مکفی حمل و نقل عمومی ایمن، راحت، منظم، متنوع و ارزان را برای عموم مردم با پوشش جغرافیایی همه نقاط شهر و پوشش زمانی تمامی ساعت‌های مورد نیاز (حتی تأمین نیاز عمومی به حمل و نقل عمومی شبانه) گسترش دهد.

۱-۱۰- ضمن تامین مکفی خدمات حمل و نقل عمومی، ضروری است از هرگونه جابجایی مسافر با وسائط نقلیه غیر رسمی و غیر متعارف اعم از سواری های شخصی، موتور سیکلت و .. ممانعت شود.

۳-۱۰- از مدیریت سیستم‌های حمل و نقل عمومی شهر، جهت ارائه خدمات حمل و نقل شبانه و مطمئن، حداقل برای مکان‌ها و فضاهای عمومی ویژه نظیر، ترمینال‌های مسافربری، فرودگاه‌ها، ایستگاه‌های راه آهن، میادین مهم و محورهای پرتردد و .. انواع خدمات حمل نقل عمومی مطلوب مانند اتوبوسرانی و تاکسیرانی حمایت شود.

۱۱- به منظور سازمان‌یابی فضایی و کنترل نفوذ پذیری، ایجاد و تقویت سلسله مراتب فضایی و یا اصلاح ساماندهی وضع موجود بر اساس یک نظام و ساختار تقسیمات فضایی شامل تقسیماتی همچون:

- گروه مسکونی (واحد همسایگی)

- محله (مجموع چند گروه مسکونی)

- ناحیه (مجموع چند محله)

- منطقه (مجموع چند ناحیه)

در هر شهر ضروری است به نحوی که :

۱-۱۱- هویت فضایی و کالبدی مستقل (یا به عبارت صحیح تر «مشخص») در هر رده و مرتبه فضایی، برای ناظر و ساکن قابل ادراک باشد و صرفاً یک تقسیم بندی اداری تلقی نشود.

۲-۱۱- در چارچوب نظام سلسله مراتبی ساختار فضایی هر شهر، جایگاه نقش و قلمرو فضاهای مرکزی (گردهم آورنده)، می‌بایست برای مسئولین شهری و شهروندان، روشن و پذیرفته باشد. به نحوی که از طریق تمهیدات طراحانه و سیاست‌ها و اهداف برنامه ریزانه و

مدیریتی، سلسله مراتب مقیاس و عملکرد فضاهای شهری را با سلسله مراتب ساختار فضایی شهر بشرح ذیل منطبق گردد :

- قلمرو فضای نیمه عمومی در گروه واحد مسکونی (فضای مرکزی واحد همسایگی)؛
- فضای عمومی خاص محله (میدانچه)؛
- فضای شهری (میدان) با عملکرد ناحیه ای؛
- فضای شهری (میدان) با عملکرد منطقه ای؛
- فضای شهری در مقیاس شهری (میدان و فضای مرکزی شهری).

۳-۱۱- مرزهای پیرامون هر یک از ساختارهای شهر بویژه محلات شهری، می‌بایست توسط عناصر کالبدی نرم مثل درخت‌کاری و سایر لبه‌های سبز.. تقویت شود.

۴-۱۱- بافت داخلی هر یک از ساختارهای فضایی شهر، می‌بایست از طریق جلوگیری از بایر ماندن زمین‌های داخل بافت و هدفمند کردن استقرار فعالیت‌ها و دسترسی‌ها تقویت شود.

۵-۱۱- به منظور فراهم شدن شرایط بهتر برای تعاملات و نظارت اجتماعی، استقرار انواع فعالیت‌ها با لحاظ سلسله مراتب خاص آن فعالیت می‌بایست در انطباق با سلسله مراتب ساختار فضایی شهر صورت گیرد به نحوی که انواع فعالیت‌های با تناوب استفاده روزانه در فضای محله (میدانچه و بازارچه‌ها) و فعالیت‌های با تناوب استفاده کمتر در فضاهای عمومی مقیاس ناحیه ای و یا منطقه ای مستقر شوند.

۶-۱۱- ضروری است با ایجاد قلمروهای نمادین برای محلات از طریق جلوگیری از بایر ماندن زمین‌های داخل بافت (و انسجام و پیوستگی بافت)، شناسایی و تقویت و رسمیت بخشیدن به نام عمومی محله، نصب تابلو (این فضا توسط جامعه همسایگی.. نظارت می‌شود) و.. هویت فضایی و اجتماعی محله تقویت و استحکام یابد.

۱۱-۷- با استفاده از طراحی هدفمند از طریق تغییر نوع مصالح و رنگ بدنه و دیوارها، تغییر ارتفاع دیوارها و بدنه‌ها، تغییر جهت معبر ورود به قلمرو فضاهای نیمه خصوصی، .. بویژه در بافت‌های عمومی جدید و در حال شکل‌گیری قابلیت نفوذپذیری کنترل پذیرتر شود.

۱۱-۸- به منظور کنترل نفوذپذیری دیداری، از هر گونه ایجاد اختلاف ارتفاع واحدهای مسکونی و یا ساختمان‌های غیر مسکونی در داخل بافت به هر عنوان (فروش تراکم، بلند مرتبه سازی و ..) خودداری شود.

۱۲- نفوذپذیری و دسترسی با انواع وسائط نقلیه اعم از سواری و موتور سیکلت در فضاهای شهری و عمومی، می‌بایست از طریق پیش بینی و اجرای اهداف برنامه ریزانه، تمهیدات طراحانه و سیاست های مدیریتی کاملاً هدفمند و کنترل پذیر گردد.

۱۲-۱- نفوذپذیری ترافیک عبوری در داخل بافت مسکونی و معابر محلات، می‌بایست کنترل و این نوع از ترافیک به معابر منتهی الیه خارجی و پیرامونی محلات هدایت شود.

۱۲-۲- نفوذپذیری موتور سیکلت به داخل حریم و قلمرو مسیرهای پیاده، به طور کامل قطع و با متخلفین برخورد شدید قانونی به عمل آید.

۱۲-۳- مسیرهای پیاده از نظر کیفیت کف سازی و سایر ویژگی‌ها، می‌بایست به گونه‌ای طراحی، حفظ و نگهداری شوند تا از احتمال ایجاد انگیزه برای عابرین پیاده جهت جایگزین ساختن حاشیه سواره برای تردد جلوگیری نمود و از افزایش ریسک برای شهروندان پیش‌گیری نماید.

۱۲-۴- از نفوذپذیری به پشت فضای انواع ساختمان‌ها بویژه ساختمان‌های مسکونی از طریق زمین‌های بایر، شبکه معابر و دسترسی‌ها محلی، می‌بایست با اتخاذ انواع تمهیدات و سیاست‌های مدیریتی از جمله توسعه پیوسته بافت‌ها و جلوگیری از بایر ماندن طولانی و

بهبود شبکه های دسترسی محلی و جلب مشارکت مردم و مالکین املاک ممانعت به عمل آید.

۵-۱۲- سازمان فضایی و بافت، می‌بایست به گونه‌ای طراحی شود تا امکان نفوذپذیری اتومبیل‌های ساکنین را به پارکینگ‌های خصوصی همچنین به پارکینگ‌های عمومی مراکز خرید و تفریح فراهم سازد.

۶-۱۲- نفوذپذیری دیداری، از داخل فضاهای عمومی به سمت فضاهای خصوصی کاملاً محدود و از داخل فضاهای خصوصی به فضاهای عمومی (به منظور افزایش نظارت غیر رسمی بر فضاهای عمومی) با ترویج کاربرد انواع مصالح متناسب (نظیر شیشه‌های رفلکس) و تمهیدات مناسب طراحانه (به عنوان نمونه، نصب پنجره علاوه بر نماهای اصلی در برخی از نماهای جانبی ساختمان که مشرف به معابر عمومی هستند) و اعمال سیاست‌های تشویقی مدیریتی محلی و... توسعه و تقویت شود.

۷-۱۲- نفوذپذیری به همه محوطه‌هایی که به عنوان کارگاه ساختمانی تعریف می‌شوند، می‌بایست چه در زمان دائر بودن فعالیت‌های ساختمانی و عمرانی و چه در زمان متوقف بودن این فعالیت‌ها، کاملاً کنترل شده و محدود باشد و همچنین محوطه‌های کارگاه ساختمانی و عمرانی نیز محصور شود.

۸-۱۲- همه ساختمان‌ها و املاکی که به عنوان کارگاه ساختمانی و عمرانی محسوب می‌شوند، می‌بایست ساعت شروع کار و پایان کار روزانه، نام مالک، تعداد و نام کارگران و نگهبانان کارگاه به اطلاع نزدیک‌ترین واحد نیروی انتظامی محل برسد.

۱۳- همه دستگاه‌ها و نهادهای مسئول، موظف شوند در ارتقاء کیفیت‌های سکونت، ارائه خدمات عمومی و بهینه‌سازی فعالیت‌ها به ویژه در محلات و نواحی آسیب‌پذیر و محروم با حداکثر توان و در چارچوبی هماهنگ با سایر برنامه‌ها اقدام نمایند.

۱-۱۳- در راستای بند ۱ اصل سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مبنی بر « ایجاد محیط مساعد برای رشد فضائل اخلاقی بر اساس ایمان و تقوی و مبارزه با کلیه مظاهر فساد و تباهی » و همچنین اصل سی و یکم آن، مبنی بر این که « داشتن مسکن متناسب با نیاز، حق هر فرد و خانواده ایرانی است »، پیشنهاد می شود، دولت از طریق شورای عالی شهرسازی و معماری (به منظور فراهم شدن شرایط و بسترهای لازم اجرای سند توانمند سازی و ساماندهی سکونت‌گاه‌های غیر رسمی و حاشیه نشین. همچنین فراهم ساختن شرایط و زمینه‌های لازم برای بهسازی و بازسازی بافت‌های مسئله دار، قدیمی و فرسوده، محلات شهری ...) اقدام به تهیه لایحه‌ای تحت عنوان « قانون جامع بهبود اسکان » جهت ارائه به مجلس شورای اسلامی نماید.

در این چارچوب نقش همه دستگا‌های مسئول در راستای رفع تبعیض و محرومیت‌ها و ایجاد اسکان پایدار در هر شهر مشخص می شود.

۲-۱۳- مهندسی مشاور تهیه کننده طرح‌های جامع و تفصیلی موظف شوند از پیشنهاد منطقه بندی‌های مطلق کاربری زمین اجتناب نمایند و با لحاظ پیش بینی وضعیت امنیت (در طول ۲۴ ساعت و ایام تعطیل)، پهنه‌های مختلف کاربری اراضی در وضع موجود و وضع پیشنهادی، به گونه‌ای طرح نهایی کاربری زمین را بصورت بهینه و مختلط پیشنهاد نمایند که پس از اجرای آن پیشنهادات، در مناطق و فضاهای شهری در ساعات و خارج از وقت متعارف کار روزانه و روزهای تعطیل نیز حضور جمعیت به منظور پایداری نظارت غیر رسمی محسوس باشد.^۱

^۱ در این چارچوب ضروری است که مشاور تهیه کننده نقشه کاربری اراضی به ارائه دو نقشه کاربری اقدام نماید:

الف: نقشه کاربری اراضی پیشنهادی «روز فعال» (active day)

ب: نقشه کاربری اراضی پیشنهادی « شب و ایام تعطیل فعال » (All time active)

۳-۱۳- مکان‌یابی مراکز انتظامی و واحدهای استقرار پلیس در سطح شهر با استفاده از داده‌های مربوط به فراوانی وقوع جرایم و تولید نقشه‌های جغرافیایی توزیع جرایم در سطح شهر (Crime mapping) صورت می‌گیرد.

۴-۱۳- پس از شناسایی کاربری‌های غیر فعال اراضی (اعم از مکان‌ها و ساختمان‌های متروک، فضاهای گم و یا زمین‌های بایر و خرابه‌ها. ..) موجود در میان بافت شهری و پیاده کردن اطلاعات آنها بر روی نقشه، ضروری است نیروی انتظامی، تمهیدات خاصی برای اعمال نظارت ویژه بر این مکان‌ها پیش‌بینی نماید. شهرداری‌ها نیز موظف شوند با اتخاذ سیاست‌های مدیریت و برنامه‌ریزی شهری نسبت به زنده‌سازی این چنین مکان‌ها، شرایط لازم را فراهم نمایند.

۵-۱۳- در تعیین، تخصیص و توزیع کاربری اراضی شهری، می‌بایست توسط تهیه‌کنندگان، تصویب‌کنندگان و مجریان طرح‌های توسعه شهری، پیش‌بینی ایجاد و توزیع بهینه مراکز گذران اوقات فراغت جوانان بصورت فراگیر و متنوع مورد اهتمام ویژه قرار گیرد.

ب- اقدامات پیشنهادی در پارک‌ها و فضاهای باز دارای عملکرد شهری (صالحی، ۱۳۸۵)

۱- به منظور نظارت هر چه بهتر، از احداث هر گونه کاربری فضای سبز عمومی و یا فضاهای باز دارای عملکرد شهری در مقیاس‌های بسیار بزرگ به ویژه در مناطق و نواحی که آمارهای نیروی انتظامی در خصوص انواع جرایم دال بر وجود زمینه‌های آسیب‌پذیری اجتماعی آن مناطق و نواحی است، خودداری شود.

تا بدین ترتیب تصویب‌کنندگان طرح نیز نسبت به این مسئله با حساسیت و شناخت بیشتر و بهتری توجه نمایند.

۱-۱- در صورتی که پارک یا فضای باز دارای عملکرد شهری مورد نظر به صورت خطی و در قطعه زمینی که از دو بر طولی قطعه زمین به معابر اصلی و عمومی مشرف باشد، مشروط به آنکه عرض قطعه بیش از ۵۰۰ متر نباشد و تمهیدات لازم برای قابل نظارت و امن ساختن آن در طراحی و حفظ نگهداری با تأیید مرجع رسیدگی از قبل پیش بینی شده باشد، این محدودیت به همان نسبت کمتر قابل اعمال است.

۱-۲- ایجاد و یا بهره برداری دائم و یا موقت از اراضی شهری جهت انواع عملکردهای شهری نظیر فضای سبز، میداین میوه و تره بار، پارکینگ عمومی، زمین های ورزشی، .. بی آنکه حد و مرز آن مشخص و در محیط قابل ادراک باشد (به نحوی که محدوده فضا از طریق چشم غیر مسلح قابل کنترل و نظارت نباشد)، خودداری شود.

۱-۳- طراحی و بهره برداری از همه انواع فضاهای باز دارای عملکرد شهری به گونه‌ای صورت گیرد تا از ایجاد هر گونه فضاهای گم، فرعی و پرت و غیر قابل نظارت جلوگیری شود.

۱-۴- در طراحی فضاها و معابر فرعی به گونه ای عمل شود که حداکثر فاصله‌ای که این فضاها با فضای اصلی ایجاد می‌کند، بیش از ۱۰۰ از فاصله عمومی^۱ بالغ نگردد، به صورتی که در صورت امکان صدای درخواست کمک خواهی احتمالی افراد از فضا و معابر فرعی به گوش افراد دیگر در فضا و معابر اصلی برسد.

۲- در آن دسته از فضاهای باز عمومی عرضه کننده خدمات به شهروندان (نظیر میداین میوه و تره بار و ..) ضروری است که مسئولین این مراکز به منظور پیش‌گیری از ایجاد شرایط نامطلوب و سوء استفاده احتمالی مجرمین و بزه‌کاران همچنین جلوگیری از نزاع‌ها و

^۱ «فاصله عمومی» - حالت نزدیک به فاصله است که یک فرد هوشیار در صورت تهدید می‌تواند حالت دفاعی و یا فرار به خود بگیرد (پیتز هال، ۱۳۷۶).

خشونت‌های ناشی از هرج و مرج و شلوغی میان شهروندان از انواع سیستم‌های الکترونیکی و یا سیستم‌های ساده رعایت حریم افراد و نوبت، مانند نوارها و میله‌های ثابت و یا غیر ثابت استفاده نمایند.

۱-۲- در صورتی که در پارک‌های شهری نیز مراکز و مکان‌های خدماتی و تفریحی استقرار یافته و یا می‌یابد و احتمال ازدحام و شلوغی در برخی از ایام و اوقات در این مراکز و مکان‌ها پیش بینی می‌شود (نظیر شهرسازی، محل‌های نمایش، مراکز ورزشی و...)، ضروری است به منظور پیش‌گیری از ازدحام در این اوقات و عدم امکان رعایت فاصله شخصی، نوارها یا میله‌های ثابت و غیر ثابت (و یا حتی استفاده از سیستم‌های نوبت دهی) نیز پیش بینی و آماده شود، به نحوی که همواره و در صورت نیاز آماده و قابل بهره‌برداری باشد.

۲-۲- به منظور امکان رعایت فاصله شخصی و حریم‌ها در طراحی و جانمایی نیمکت‌ها و سکوهایی نشستن به گونه‌ای عمل شود که از نظر کمیت و تنوع لازم (از یک نفره تا چند نفره) پیش‌بینی لازم صورت پذیرد، به نحوی که افراد تنها نیز امکان استفاده از نیمکت‌ها و سکوها را بدون ایجاد مزاحمت احتمالی بیابند.

۳-۲- توزیع، تخصیص و ساماندهی انواع فعالیت و منطقه بندی کاربری‌ها در طراحی و احداث پارک‌های شهری، مراکز خدماتی و عملکردی فضاهای عمومی به گونه‌ای عمل شود که مانع از بیش از حد خلوت شدن و یا خالی از جمعیت ماندن فضاهای باز عمومی به خصوص در ایام خارج از فعالیت شود. در این چارچوب ضروری است در صورتی که نفوذپذیری به فضای باز عمومی از طریق تمهیدات کالبدی و عوامل انسانی و انتظامی قابل کنترل نیست، با توزیع هدفمند و متنوع فعالیت‌ها و کاربری‌ها به گونه‌ای برنامه ریزی فضایی شود که همواره حداقلی از فعالیت‌ها و جمعیت در فضای باز عمومی دایر و حاضر گردند.

۴-۲- به منظور خلوت شدن بخش‌هایی از پارک، ضروری است در توزیع کاربری‌های پارک، منطقه بندی و طراحی شبکه دسترسی‌ها به گونه‌ای عمل شود که حداقل در هر واحد ۵ هکتاری از پارک، یک کاربری فعال و یا انواع فعالیت‌های متنوع که در ساعت خلوت نیز دایر باشد با دسترسی به امکانات ارتباطی پیش بینی شود.

۵-۲- در پارک‌ها و فضاهای باز عمومی بزرگ مرکز نگرهبانی که مجهز به مونی‌تورینگ تصویری همه فضاها هستند، می‌بایست احداث و مورد بهره برداری قرار گیرد. به همین منظور ضروری است، در کلیه نقاط حساس (یا با ازدحام جمعیت و یا بیش از حد خلوت شدن احتمال مهیا شدن فرصت جرم خیزی وجود دارد)، دوربین‌های مخصوصی نصب شوند.

۳- نمایانی فضا در کلیه محورها و فضاها در داخل محوطه پارک‌ها و فضاهای باز دارای عملکرد شهری به نحوی که از هر گونه امکان مخفی شدن و یا مخفی ماندن اعمال مجرمانه پیشگیری نماید، ضروری است.

۱-۳- کلیه شکاف‌های U و L شکل و نیز کنج‌ها و گود افتادگی‌های سطح محوطه‌های پارک (بیش از ۵۰ سانتی متر) به نحو مناسبی حذف و یا به نحو مناسبی قابل نظارت شوند.

۲-۳- جانمایی و استقرار انواع نیمکت و سکوه‌های نشیمن با کیفیت در معرض دیدن و دیده شدن، می‌بایست کاملاً مد نظر طراحان و مدیران قرار گیرد.

۳-۳- در انتخاب و کاربرد مصالح و تجهیزات و نیز اتخاذ شیوه‌های حفظ و نگهداری آنها، ضروری است؛ حفظ قابلیت نمایانی فضا برای فراهم شدن امکان نظارت و نیز پیش‌گیری از ایجاد فرصت‌های مجرمانه ناشی از استتار، مدنظر قرار گیرد.

۴-۳- زمین‌هایی به کاربری فضای سبز عمومی اختصاص یابد که حداقل از سه جانب (جهت اربعه) خط پروژه، مجانب معبر عمومی و قابل دید قرار گیرد.

۳-۵- در کاربری‌های فضای سبز عمومی موجود بویژه در پارک‌هایی با قطعات کوچک (کمتر از ۵ هکتار) واقع در داخل بافت‌های شهری، به منظور افزایش قابلیت نظارت و رؤیت پذیری این پارک‌ها و محوطه‌ها، مالکان ساختمان‌های مجاور مجاز می‌شوند تا در نماهای جانبی ساختمان‌های مشرف بر پارک (علاوه بر نماهای اصلی ساختمان‌ها) با هماهنگی شهرداری و نماسازی‌های مطلوب (در صورتی که مزاحمتی برای سایر ساختمان‌ها از نظر مسئله اشراق ایجاد نکند) نسبت به تعبیه پنجره (از طبقه دوم به بالا) اقدام نمایند.

۳-۶- در انتخاب نوع پوشش گیاهی، غرس درختان و نیز هرس و نگهداری آنها بویژه در آن بخش از مناطق و قسمت‌هایی از پارک و یا فضای باز دارای عملکرد شهری که کمتر مورد استفاده قرار می‌گیرد، به گونه‌ای اقدام شود که از عدم قابل رؤیت شدن بیشتر آن بخش‌ها و مناطق توسط گیاهان در وضع موجود و یا در آینده (با بیش بینی میزان رشد آن گیاهان و استتار فضا توسط آنان) پیشگیری شود.

۳-۷- همه عناصر کالبدی فضا، شامل ورودی‌ها، خروجی‌ها، مکان‌های ارائه خدمات و... می‌بایست از نظر فرم کالبدی از خوانایی و قابلیت نمایانی لازم برخوردار شوند، به نحوی که حتی بدون نصب تابلو نیز برای افرادی که برای اولین بار وارد فضا و محوطه می‌شوند، قابل درک و رؤیت باشد.

۳-۹- ورودی و خروجی دستشویی‌های پارک و فضاهای باز دارای عملکرد عمومی، می‌بایست به منظور قابلیت نمایانی از فرم کالبدی متمایز و قابل رؤیتی از سطح معابر و محوطه عمومی برخوردار شود.

۳-۱۰- تمام فعالیت‌هایی که انجام می‌شود و به نوعی مردم مستقیماً از آن بهره می‌گیرند، باید در سطحی برابر معبر عمومی باشد.

۴- به منظور اطلاع رسانی استفاده کنندگان از پارک‌ها و فضاهای باز دارای عملکرد شهری به نحو ذیل اقدام شود:

۴-۱- در ورودی همه پارک‌ها و فضاهای باز دارای عملکرد شهری با مساحت بیش از ۵ هکتار، ضروری است در موقعیت مناسب، « نقشه راهنمای استفاده کنندگان و راهنمای دسترسی » نصب شود.

۴-۲- در هر محدوده ۵ هکتاری داخل محوطه نیز نصب نقشه راهنمای استفاده کنندگان و راه‌های دسترسی تکرار شود.

۴-۳- در پارک‌های بیش از ۲۰ هکتار و نیز همه مراکز خدماتی عمده و مهم واقع در فضاهای باز دارای عملکردهای شهری (نظیر گورستان‌ها، میادین شهری میوه و تره بار، مراکز ورزشی، ترمینال‌ها، پارکینگ‌های بزرگ و ..)، تهیه نقشه بروشور و در اختیار قرار دادن رایگان آن به عموم استفاده کنندگان ضروری است.

۴-۴- در داخل هر محوطه ۵ هکتاری از پارک و یا فضای باز دارای عملکرد عمومی، نصب حداقل دو باجه تلفن در موقعیت مناسب توصیه می‌شود.

۴-۵- از داخل هر یک از کیوسک‌های تلفن با نصب تجهیزات و علائم راهنما، امکان تماس فوری و اضطراری مستقیم با دفتر نگهداری پارک برای عموم استفاده کنندگان بوجود آید.

۵- محل‌های جمع‌آوری و دیپوی موقت زباله در انواع فضاهای باز شهری از قبیل ترمینال‌ها، گورستان‌ها، میادین میوه و تره بار، زمین‌های ورزشی، پارکینگ‌ها، تعمیرگاه‌های بزرگ و .. می‌بایست در یک محوطه مجزایی با استفاده از نرده محصور و تحت نظارت عوامل قرار گیرد.

۵-۱- محل‌های جمع‌آوری و دیپوی موقت زباله حداقل در طی یک نوبت (ترجیحاً در پایان فعالیت روزانه) تخلیه شود.

۲-۵- محوطه محصور شده زباله، شب‌ها و در پایان فعالیت قفل و از ورود افراد متفرقه به آن محوطه جلوگیری شود.

۶- در هیچ بخشی از فضاهای پارک، اساساً ایجاد هر گونه فعالیتی که بیش از ۵۰ دسی بل آلودگی شنیداری ایجاد کند و مانع رسیدن صدای افراد به یکدیگر (یا احتمالاً صدای کمک‌خواهی آنان در مواقع اضطراری) می‌شود، مجاز نمی‌باشد و م‌بایست توسط مسئولین به نحو مقتضی از انجام آن فعالیت ممانعت به عمل آید.

۱-۶- حد مجاز آلودگی شنیداری در سایر فضاهای عمومی دارای عملکرد شهری نظیر ترمینال‌ها، میادین میوه و تره بار، تعمیرگاه‌ها، زمین‌های ورزشی و... متناسب با نوع و ماهیت فعالیت‌های مجاز آن مکان‌ها تعیین می‌شود، ولی در هر صورت این میزان در محوطه‌های عمومی نمی‌بایست از ۷۵ دسی بل فراتر رود.

۷- آن دسته از فضاهای باز شهری که ماهیتاً امکان نظارت رسمی و غیر رسمی به آنها کمتر وجود دارد و به لحاظ وجود انواع آلودگی‌های محیطی، کیفیت محیط نیز در آنها پائین است و ضریب امنیت هم در آن مکان‌ها بالا و مطلوب گزارش نمی‌شود، ضروری است که در اسرع وقت به منظور احیاء این قبیل فضاها، طرح‌های لازم تهیه و اجراء شود.

۱-۷- فضاهای باز دارای عملکرد شهری بهتر است که از نظر کاربری بصورت چند منظوره احداث و مورد بهره برداری قرار گیرد، به نحوی که در ایام تعطیل و یا شب‌ها نیز تحت نظارت رسمی و غیر رسمی، فعالیت‌هایی متناسب در آن دائر گردد.

۳-۷- پارک‌های بزرگ شهر را می‌توان به دو دسته تقسیم نمود:

الف- پارک‌های عمومی قابل بهره برداری ۲۴ ساعته (استفاده نامحدود)

ب- پارک‌های عمومی قابل بهره برداری تا ساعت ۲۴ (استفاده محدود)

در پارک‌های دسته اول می‌بایست انواع اقسام تفریحات شبانه عمومی از قبیل مراکز ورزشی، رستوران، قهوه خانه، کتابخانه شبانه روزی، مراکز هنری و فرهنگی و .. جهت بهره برداری استفاده کنندگان و افزایش امکان نظارت غیر رسمی در طول شبانه روز بصورت فعال دایر باشد. علاوه بر این حضور پلیس بویژه در شب‌ها نیز در این مکان‌ها محسوس باشد.

در مقابل، پارک‌های دسته دوم حداکثر تا ساعت ۲۴ برای عموم مردم قابل بهره برداری خواهد بود و می‌بایست با اتخاذ و تمهیدات طراحانه، برنامه ریزانه، مدیریتی و انتظامی در ساعات پس از ۲۴ تا ۶ صبح روز بعد، از ورود مردم به این مکان‌ها جلوگیری شده و جهت بهره مندی از امکانات به پارک‌های دسته اول هدایت شوند.

۴-۷- به منظور امکان نظارت و قابل کنترل کردن هر چه بهتر پارک‌های بیش از پنج هکتار ضروری است ورودیها و خروجی های پارک محدود به نقاط مشخص و محدودی شود.
۸- به منظور کنترل نفوذپذیری، ایجاد و تقویت سلسله مراتب فضایی بر اساس یک ساختار فضایی شامل تقسیمات فضایی معین در هر شهر می‌بایست؛ جایگاه، نقش و قلمرو هر یک از انواع فضای سبز (از نظر مقیاس و عملکرد) و فضاهای باز دارای عملکرد شهری به نحو مناسبی تأمین گردد.

۸-۱- ضروری است هر یک از سطوح عملکردی و مقیاس فضای سبز با سلسله مراتب ساختار فضایی شهر به شرح ذیل منطبق گردد:

- قلمرو باغچه و فضای سبز اختصاصی هر واحد مسکونی (علاوه بر باغچه داخل واحد مسکونی شامل باغچه مقابل واحد مسکونی در معبر نیز می شود.)؛

- فضای سبز گروه واحد مسکونی (شامل پارک در مقیاس کوچک و عملکرد واحد همسایگی در فضای مرکزی گروه واحد مسکونی- دارای امکاناتی نظیر زمین بازی خردسالان و... بعنوان گردهم آورنده گروه همسایگی)؛
 - پارک در مقیاس و عملکرد محله (هر محله حداقل دارای یک پارک با مقیاس متناسب و استقرار انواع خدمات و شرایط مطلوب گذران فراغت و گردهم آورنده مردم محله. ..) ترجیحاً در داخل بافت مرکزی محله؛
 - پارک در مقیاس عملکردی ناحیه (ترجیحاً در مرکز جغرافیایی بافت ناحیه)؛
 - پارک در مقیاس عملکردی منطقه (ترجیحاً در مرکز جغرافیایی بافت منطقه)؛
 - پارک مرکزی شهر (ترجیحاً در مرکز جغرافیایی بافت شهر)؛
- ۲-۸- پیش بینی و جانمایی هر گونه عملکرد مقیاس شهری در فضاهای باز ساختارهای فضایی سطوح پائین سلسله مراتب شهری مجاز نبوده و ضروری است مقیاس سلسله مراتب عملکردی با مقیاس سلسله مراتب فضایی ساختار شهر در انطباق قرار گیرد.
- ۹- پیش بینی فضای مناسب و کافی پارکینگ برای نفوذ پذیری اتومبیل استفاده کنندگان از فضاهای باز دارای عملکرد شهری و پارک‌های بزرگ تا مقابل درب ورودی الزامی است.
- ۱-۹- پیش بینی وتامین سیستم خدمات حمل و نقل عمومی برای استفاده کنندگان فضاهای باز دارای عملکرد عمومی (اعم از، مراکز ورزشی بزرگ، گورستان‌ها، ترمینال ها. ..) و پارک‌های بزرگ شهری توسط مدیریت سیستم حمل و نقل عمومی شهر ضروری است. بنابراین ساز و کار مدیریت شهری لازم است در جانمایی و احداث این قبیل مراکز از پیش در خصوص نحوه ارائه خدمات حمل و نقل عمومی برای استفاده کنندگان پیش بینی های لازم را به عمل آورد.

۱۰- جهت تأمین بهینه سیستم روشنایی پارک‌های شهری و فضاهای باز دارای عملکرد شهری، می‌بایست متناسب با میزان استفاده آنها در شب‌ها (بویژه پارک‌های شهری) در قالب طرحی پیش بینی‌های لازم صورت گیرد؛ به گونه ای که :

۱-۱۰ همه فضاها و معابر و سطوح مختلف مورد استفاده دارای سیستم روشنایی متناسب گردد و از بوجود آمدن جزایر تاریکی مطلق در بخش هایی از فضا جلوگیری شود.

۲-۱۰ در جا نمایی و نصب تیرهای روشنایی، امکان سایه اندازی درختان موجود و یا سایه اندازه آتی (با پیش بینی نحوه و میزان رشد درختان- در فصول سال های مختلف) مورد توجه قرار گیرد.

۳-۱۰ پیش بینی برق اضطراری و تأمین روشنایی حداقل محورها و محوطه های اصلی در مواقع قطع برق شهر اهمیت زیادی دارد.

۴-۱۰ پیش بینی و طراحی بهینه سیستم پشتیبانی و حفظ و نگهداری سیستم به گونه ای که از هر مورد، احتمال ایجاد نقص در سیستم، خرابی، شکستگی و یا فرسودگی (اعم از سوختگی لامپ‌ها و...) در سیستم‌های روشنایی که تاریکی بخشی از محوطه فضای عمومی را بدنبال خواهد داشت، پیش‌گیری شود.

۱۱- در تخصیص، توزیع و ساماندهی فعالیت‌ها و کاربری اراضی فضاهای باز دارای عملکرد شهری و پارک‌ها، ضروری است به منظور جلوگیری از خلوت شدن این نوع از فضا و محوطه‌های مجاور آن نسبت به ایجاد تنوع کاربری در این نقاط و نقاط مجاور آن اقدام نمود. بر این اساس تأسیس واحدهایی نظیر اقامت‌گاه، هتل، آسایش‌گاه، نمایش‌گاه، آموزش‌گاه، ورزش‌گاه، دفتر سازمان‌های مردم نهاد و .. در داخل مقیاس‌های پارک‌های بزرگ شهری و تأسیس و راه اندازی واحدهایی نظیر خانه مشق، خانه فرهنگ، خانه

بهداشت، خانه هنر، خانه ورزش، خانه اسباب بازی، و مهد کودک در پارک‌های درمقیاس محله مجاز اعلام شود.

۵-۵ پیش بینی ملزومات، دستوالعمل‌های برنامه‌ریزی، پژوهشی و منابع مالی اجرای طرح‌های محیطی پیشگیری از جرم

۵-۵-۱ پیش بینی ملزومات، تحقق برنامه اهداف پیشگیری محیطی از جرم در هر شهری مستلزم تهیه و تأمین ملزومات انجام هر یک از موارد ذیل است:

- تشکیل بانک اطلاعات محیطی و مکانی وقوع جرایم

اطلاعات در این زمینه، همانند سایر مسائل و موضوعات اجتماعی و محیطی از اهمیت بسیاری برخوردار است. از این رو داده‌ها و فراوانی آماری وقوع جرایم به تفکیک انواع و تعیین دقیق مکان و زمان آنها، گروه‌های مجرمین و گروه‌های آسیب دیده جانی و مالی و .. به عنوان اولین مرحله از فرایند پیش‌گیری از جرم و از مهم‌ترین ملزومات سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی محیطی محسوب می‌شود.

مسلماً در این زمینه، تشکیل "بانک اطلاعات محیطی و مکانی وقوع انواع جرایم" در هر شهرستان، همکاری نزدیک نیروی انتظامی، شهرداری‌ها، شوراها، فرمانداری و اداره کل مسکن و شهرسازی ضروری است. به عنوان نمونه نیروی انتظامی می‌تواند داده‌های وقوع هر یک از انواع جرایم را به تفکیک مکان وقوع جرم بصورت منظم ثبت و بصورت مستمر در اختیار این بانک قرار دهند.

- تهیه نقشه‌های Crime map و تحلیل داده‌های مکانی با استفاده از GIS

کلید داده‌های گردآوری شده موجود در بانک اطلاعات محیطی و مکانی وقوع جرایم بر روی نقشه‌ها در دو سطح شهرستان و شهر پیاده و با استفاده از GIS تحلیل مکانی می‌شوند.

پیشنهاد می‌شود: در هر شهر با استفاده از داده‌های بانک اطلاعات محیطی از طریق شهرداری همان شهر و همکاری نیروی انتظامی، نقشه توزیع فضایی وقوع انواع جرایم و تمهیدات جانی و مالی شهروندان شهر را بر روی نقشه‌هایی (حداقل با مقیاس ۱/۱۰۰۰۰ و در نقاط ویژه و بسیار آلوده در مقیاس‌های ۱/۲۰۰۰ و مقیاس‌های مورد نیاز دیگر) تهیه و در پایان هر سال جهت بهره‌برداری در اختیار دستگاه‌ها و نهادهای مسئول از جمله شورای اسلامی شهر، نیروی انتظامی، اداره کل مسکن و شهرسازی، استانداری، فرمانداری و مراکز تحقیقاتی مرتبط قرار دهد.

- تدوین و پردازش گزارش‌ها

گزارش‌های آماری و نیز نقشه‌های توزیع فضایی جرایم همه‌ساله توسط پردازش و تحلیل می‌شود و نتایج آن در اختیار مقامات مسئول و کارشناسان پژوهشی ذیربط قرار می‌گیرد. در این چارچوب تهیه و انجام طرح‌های پژوهشی و مطالعاتی آسیب‌شناسی اجتماعی و محیطی هم می‌بایستی پیش‌بینی شود.

- تهیه طرح‌های موضوعی و موضعی

پس از تهیه Crime Mapping و ارائه گزارش آماری با مشخص شدن مواضع و موضوعات ویژه و بحرانی، ضروری است با الویت‌بندی مواضع و موضوعات بصورت ویژه اقدام نمود.

مسئله ماهیت و محتوای این طرح‌ها نمی‌بایست با طرح جامع و یا هادی مصوب و ملاک عمل آن شهر مغایرت یابد. در صورت لزوم انجام اصلاحات در آن طرح‌ها جهت بررسی به نهادها و کمیسیون‌های مسئول پیشنهاد خواهد شد.

در صورتی که هنوز طرحی (اعم از طرح جامع و تفصیلی) تهیه نشده و یا در دست تهیه باشد، مراتب جهت اعمال در طرح‌های آتی به مراجع ذیربط پس از تصویب شورای پیش‌گیری محیطی استان ابلاغ می‌شود.

۵-۲-۵- پیش‌بینی و تخصیص بودجه عمرانی

قدر مسلم در صورت عدم پیش‌بینی و تخصیص بودجه‌های عمرانی نمی‌توان انتظار اجراء طرح‌ها و تحقق اهداف هیچ یک از برنامه‌ها را داشت. در این خصوص و برای این امر بسیار مهم نیز می‌توان از محل اعتبارات استانی (و حتی ملی) و منابع محلی (بودجه و اعتبارات شهرداری‌ها) و اعتبارات ویژه به فراخور اندازه و ابعاد پروژه‌ها همه ساله اعتبارات لازم را پیش‌بینی نمود.

منابع مالی اجرای طرح‌ها از منابع ذیل بر حسب اهمیت و سطح عملیات قابل تأمین

خواهد بود:

- منابع مالی شهرداری

- اعتبارات استانی

- وجوه در اختیار سازمان شهرداری‌ها (عوارض و اعتبارات تجمیع عوارض..)

- تخصیص اعتبارات خاص قوه قضاییه و ..

- اعتبارات ملی

- وام بانکی

- کمک‌های مردمی

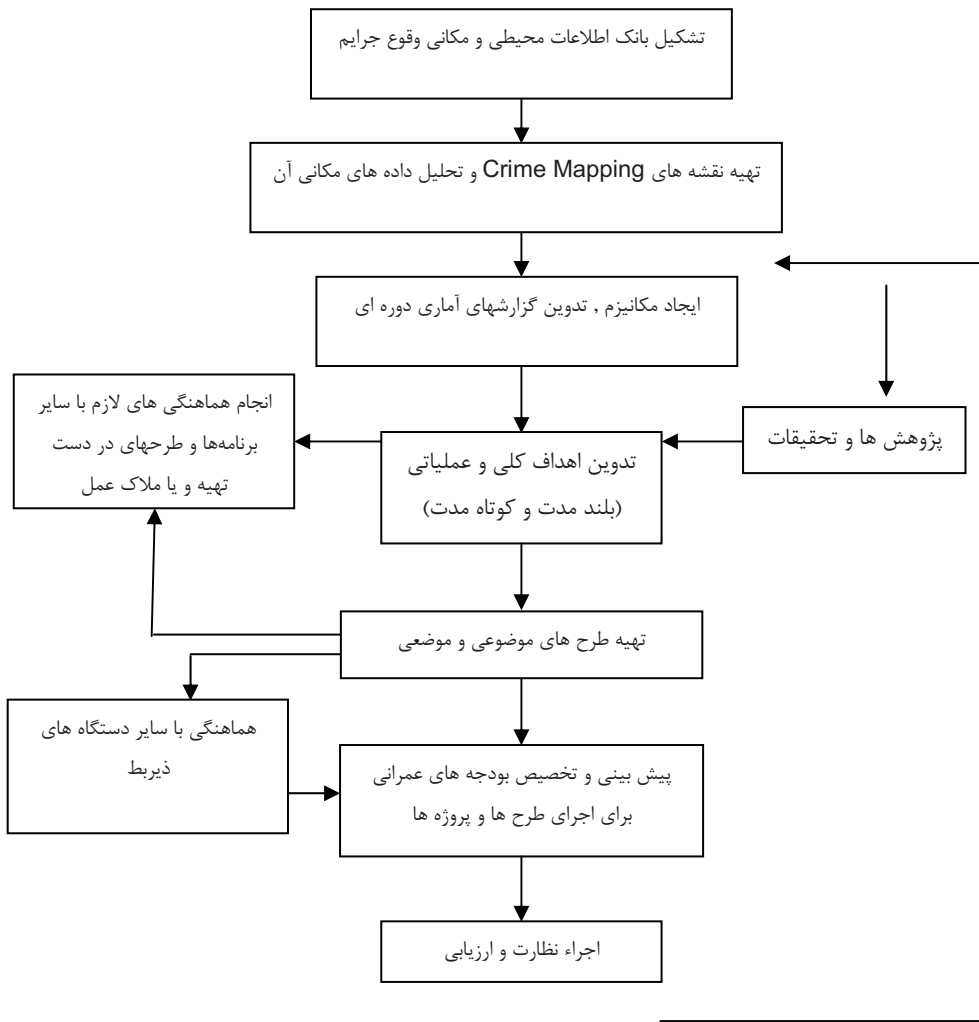
پیشنهاد می‌شود، سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور جهت کمک به اجرای برنامه‌های عملیاتی آن دسته از شهرداری‌ها که بنا به اعلام دبیرخانه شورای عالی شهرسازی

و معماری دارای برنامه‌های اجرایی عمده‌ای هستند، سرفصلی در برنامه‌های حمایتی خود منظور نماید.

۵-۳- پشته‌های پژوهشی و مطالعاتی، نتایج و یافته‌های مطالعات و پژوهش‌های میدانی، پشته‌های لازم را برای امور برنامه ریزی فراهم می‌کند. به این ترتیب می‌توان در چنین مسئله مهم و حساسی، احتمال خطاهای برنامه ریزی را کاهش داد.

۵-۴- دستورالعمل امور برنامه‌ای، زمینه‌سازی‌های مقدماتی، پیش‌بینی ملزومات (از قبیل تشکیل بانک اطلاعات، تهیه نقشه‌های توزیع فضایی جرایم و ...) و همچنین انجام مطالعات آسیب‌شناسی، جملگی می‌توانند به عنوان بخشی از فرایندهای برنامه ریزی منظور شوند و پس از این مراحل تدوین اهداف بلند مدت و کوتاه مدت، تهیه برنامه‌های استراتژیک و برنامه‌های عملیاتی و در نهایت تصویب نهایی آنها در مراجع رسمی از زمره مهم‌ترین امور برنامه‌ای پیش‌گیری از جرم محسوب می‌شود.

به طور کلی فرایند برنامه‌ریزی در این زمینه به شرح زیر پیش‌بینی می‌شود:

نمودار شماره ۱-۵: فرایند برنامه‌ریزی

۵-۵-۵- تشکیل کمیته کارشناسی و هماهنگی بین بخشی متشکل از کارشناسان نیروی انتظامی، مسکن و شهرسازی، کارشناسان شهرداری، نماینده شورای اسلامی شهر ذیربط

و... جهت تهیه پیش نویس اهداف و مفاد برنامه های بلند مدت و عملیاتی هم توصیه می شود.

توصیه می شود اهداف مهم و برنامه های عملیاتی مصوب متناسب با وظایف قانونی شهرداری (با هماهنگی شورای اسلامی شهر) جهت درج در برنامه های پنجساله نوسازی و عمران شهرداری (وفق ماده ۲ قانون نوسازی و عمران) تهیه شود.

در صورتی که اهداف و برنامه های عملیاتی و یا طرح های موضوعی و موضعی تهیه شده دارای ابعاد فضایی و کالبدی عمده در چارچوب صلاحیت طرح های توسعه شهری باشد، طبیعتاً می بایست این امر توسط شورای اسلامی شهر، ادارات کل مسکن و شهرسازی و کمیسیون ماده ۵ تعیین تکلیف اعلام شود :

- اصولاً از اتخاذ سیاست ها و برنامه های مغایر با مفاد طرح های توسعه شهری مصوب (جامع، تفصیلی و هادی) اجتناب نموده و نسبت به اصلاح موارد اقدام م نماید.

- در شرایط اضطرار، ضرورت و نیاز به تغییر مفاد طرح های ملاک عمل، در صورت وجود توجیحات فنی و کارشناسی لازم، مراتب پس از طی مراحل پیش بینی شده قانونی از طریق کمیسیون ماده ۵ اقدام می شود.

- در زمان تهیه طرح های توسعه شهری مراتب مورد نظر (اعم از اهداف کلی و عملیاتی) جهت لحاظ در طرح های توسعه شهری به اداره کل مسکن و شهرسازی کتباً اعلام شود.

در حفظ و نگه داری فضاهای عمومی به منظور ارتقاء کیفیت نظارت و امنیت اجتماعی می بایست با اتخاذ شیوه های مدیریتی و با در نظر گرفتن ویژگی های محلی، بومی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی هر مکان، مشارکت مردم هر چه بیشتر و کامل تر جلب گردد. از جمله راه کارهایی که می توان در چارچوب این ضابطه به مدیران شهری پیشنهاد نمود. به شرح ذیل مطرح می شود:

- تقویت همبستگی اجتماعی محلات و واحدهای همسایگی از طریق تهیه و اجرای برنامه‌های اجتماعی گروه‌های مختلف از جمله زنان، کودکان، سالمندان و بازنشستگان، جوانان و ..

- واگذاری حفظ و نگهداری پارک‌های محلی کوچک و سایر فضاهای محلی به نمایندگان و شوراهای محلی (نصب تابلوهایی با این مضمون که نظارت بر این مکان توسط جامعه همسایگی جوانان محله صورت می‌گیرد.)؛

- ایجاد برنامه های آموزشی و آموزش‌های غیر رسمی برای ارتقاء آگاهی های عمومی

- ایجاد شرایط مناسب و سهل برای اخذ گزارش‌های مردمی از وضعیت فضاها ؛

- استفاده از تجهیزات و ابزارهای فنی جهت نظارت بر محیط نظیر دوربین‌ها، زنگ‌های اعلام خطر و هشدار و .. در فضاهای شهری و عمومی، ایستگاه های حمل و نقل و جابجایی مسافران، پارکینگ های عمومی و مراکز خرید؛

- فهرست برداری از همه ساختمان‌های متروکه توسط شهرداری و نیروی انتظامی و ایجاد

مکانیزمی برای مجاب ساختن مالکین به بهره برداری و احیاء آن و نیز نظارت بر آن ؛

- پایداری سیستم نظارتی در نظارت مؤثر و کارا بر عملکرد سیستم های حمل و نقل و جابجایی مسافر؛

- پایداری شرایط برای حضور مستمر و مؤثر واحدهای انتظامی؛

- حفظ و نگهداری پایدار کیفیت‌های بصری مطلوب (مثلاً ایجاد هر گونه آثار وندالسیمی از

جمله دیوار نویسی های ناهنجار می بایست از طریق افزایش نظارت و مسئولیت اجتماعی

پیشگیری شود. بدین نحو که مسئولیت پیشگیری و زدودن آثار وندالیسمی در هر مکانی بر

عهده صاحب ملک آن محدوده است)؛

- حفظ و نگهداری پایدار کیفیت های مطلوب روشنایی (مثلاً ایجاد سیستم های نظارتی انسانی و الکترونیکی جهت اعلام خرابی و یا شکستگی های سیستم های روشنایی معابر به نحوی که در حداکثر در عرض ۱۲ ساعت چراغ ها و لامپ های سوخته شکسته تعویض شوند).

خلاصه

موضوع امنیت و پیشگیری از جرم به لحاظ ذاتی شدیداً تحت تاثیر شرایط و ویژگی های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگ محلی قرار دارد.

هرچند در نظام مدیریت شهری ایران (برخلاف بسیاری از جوامع پیشرفته، که مسئله تامین امنیت بخشی از وظایف اصلی حکومت های محلی است و پلیس و امنیت شهری زیرمجموعه شهرداری ها است)، شهرداری مسئله امنیت را در زمره وظایف قانونی و مستقیم خود نمی شمارد، اما "احساس امنیت" در فضاهای شهری یکی از مهم ترین شاخص های کیفیت فضا محسوب می شود. به همین دلیل مدیریت شهری می بایست با دقت نظر به نظریات، ضوابط و پیشنهادات مطرح در این زمینه، در همه انواع فضاهای شهری (اعم خیابان ها، میداين، پارک ها و فضاهای باز شهری)، کیفیت محیطی مطلوبی برای شهروندان فراهم نماید

خودآزمایی

۱. در خصوص نقش مدیریت محلی از نظر دیدگاه جهانی بحث کنید؟
۲. نقش مدیریت شهری در ایران را در زمینه امنیت محیطی فضاهای شهری بحث کنید. (نقاط ضعف قوت و تگناهای و محدودیت ها را تبیین کنید)؟
۳. در خصوص اثر و یا امکان سنجی برخی از "اقدامات پیشنهادی در میادین و خیابان‌ها جهت تامین امنیت" با توجه به ویژگی‌های شهر محل سکونت خود بحث کنید؟
۴. در خصوص اثر و یا امکان سنجی برخی از "اقدامات پیشنهادی در پارک‌ها و فضاهای باز دارای عملکرد شهری جهت تامین امنیت" با توجه به ویژگی‌های شهر محل سکونت خود بحث کنید؟
۵. در خصوص پیش بینی یکی از موارد مطرح شده در این فصل: "ملزومات، دستوالعمل‌های برنامه ریزی و پژوهشی و منابع مالی اجرای طرح های محیطی پیشگیری از جرم" بحث کنید؟

فهرست منابع و مراجع

۱. اخوان، آرمین، صالحی، اسماعیل (۱۳۸۹)، رویکرد جلوگیری از جرایم از طریق طراحی محیطی C.P.T.E.D رویکردی موثر در کاهش جرم و ترس از جرم در محیط های شهری، ماهنامه بین المللی راه و ساختمان، سال هشتم، شماره ۶۹، ص ۶۱-۵۴.
۲. اخوان، آرمین (۱۳۸۹)، ارتقاء امنیت محیطی و کاهش جرایم شهری با بهره گیری از رویکرد پیشگیری از جرایم از طریق طراحی محیطی C.P.T.E.D (مطالعه موردی مقایسه محله امن و ناامن در شهرستان قائم شهر)، پایان نامه کارشناسی ارشد طراحی و برنامه ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی قزوین.
۳. ادیبی، حسین (۱۳۵۶)، مقدمه ای بر جامعه شناسی شهری، انتشارات شبگیر، تهران.
۴. بحرینی، حسین (۱۳۷۵)، تحلیل فضاهای شهری، انتشارات دانشگاه تهران.
۵. بنتلی، ایین و همکاران (۱۳۸۲)، محیط های پاس خده، ترجمه دکتر مصطفی بهزادفر، انتشارات دانشگاه علم و صنعت، تهران.
۶. پودراتچی، مصطفی (۱۳۷۳)، فضاهای بدون دفاع شهری، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده هنرهای زیبا، دانشگاه تهران.
۷. توسلی، محمود (۱۳۷۲)، طراحی فضاهای شهری، تهران مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران.
۸. چرمایف، سرچ-الکساندر، کریستوفر (۱۳۷۱)، عرصه های زندگی جمعی و زندگی خصوصی، انتشارات دانشگاه تهران.

۹. حشمتی، محمد (۱۳۸۲)، فضای قابل دفاع-استرتژی طراحی شهری جهت پیشگیری و کاهش جرایم، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه شهیدبهشتی، هرات.
۱۰. حشمتی، محمد (۱۳۸۴)، **تاثیر طراحی شهری بر پیشگیری از جرایم و ناهنجاری‌ها**، دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی، صفحه، شماره ۴۱، ص ۸۳.
۱۱. خاموشی، طاهره (۱۳۸۴)، نقش طراحی شهری در ایجاد فضاهای عمومی امن در راستای کاهش ناهنجاری‌های اجتماعی (مورد مطالعه و طراحی محدوده سعیدیه شیراز)، پایان نامه کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
۱۲. ربانی، رسول (۱۳۸۱)، جامعه شناسی شهری، انتشارات سمت.
۱۳. رضازاده، راضیه (۱۳۸۰)، **بحران ادراکی- رفتاری در فضای شهری**، ویژه نامه طراحی شهری- ماهنامه شهرداریها، شماره ۲۳.
۱۴. رضوان، علی (۱۳۸۵)، **امنیت شهری و نقش برنامه ریزی شهری در ارتقاء و بهبود آن، مورد مطالعه: منطقه ۱۷ تهران**، پایان نامه کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس.
۱۵. رفیع پور، فرامرز (۱۳۷۸)، **آنومی یا آشفتگی اجتماعی (پژوهشی در زمینه پتانسیل آنومی در شهر تهران)**، انتشارات سروش.
۱۶. روزنبا، دنیس (۱۳۸۱)، **پیشگیری از جرم**، ترجمه حمیدرضا حبیبی، معاونت آموزش ناجا، تهران.

۱۷. روزبنام، لوریجیو، ویولیس (۱۳۷۹)، پیشگیری از جرم و ساختار محیط، ترجمه رضا پرویزی، ماهنامه امنیت، سال چهارم، شماره یازدهم و دوازدهم، حوزه معاونت امنیت و انتظامی وزارت کشور، تهران.

۱۸. سگرانی‌طرقبه، محمود (۱۳۷۷)، سیاست های شهری موثر در پیشگیری از جرایم، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.

۱۹. سیاهویی، حمیدرضا (۱۳۷۷)، خشونت شهری، ماهنامه امنیت، سال دوم، شماره پنجم و ششم، معاونت امنیتی و انتظامی وزارت کشور.

۲۰. صالحی، اسماعیل (۱۳۸۷)، ویژگی‌های محیطی فضاهای شهری امن، تهران مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری ایران.

۲۱. صالحی، اسماعیل (۱۳۸۳)، تدوین ضوابط ایمن سازی فضاهای شهری به لحاظ ایمنی شهروندان و پیش‌گیری از جرم، طرح مطالعاتی وزارت مسکن و شهرسازی، مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری ایران

۲۲. صالحی، اسماعیل (۱۳۸۶)، نقش آسایش بصری و محیطی در پیش‌گیری از جرم، مجله علمی - پژوهشی محیط شناسی شماره ۴۴

۲۳. صالحی، اسماعیل (۱۳۸۸) نقش شهرسازی (نظریه محیطی) در پیش‌گیری از رفتارهای ناهنجار شهری مجله علمی - پژوهشی هنرهای زیبا شماره ۳۹

۲۴. صالحی، اسماعیل (۱۳۸۵) وجوه تمایز روش "سیستم های برنامه‌ریزی" با روش "سیستم های مطالعات" اولین سمیناری مهندسی سیستم های محیط زیست دانشکده محیط زیست دانشگاه تهران
۲۵. عزیزی، محمد مهدی (۱۳۸۲)، **تراکم در شهرسازی**، اصول و معیارهای تعیین تراکم شهری، انتشارات دانشگاه تهران.
۲۶. عمید، حسن (۱۳۶۹)، **فرهنگ فارسی عمید**، انتشارات امیرکبیر، تهران.
۲۷. کریر، راب (۱۳۷۵)، **مفهوم عناصر تیپولوژیکی و مورفولوژیکی فضای شهری**، ترجمه خسرو هاشمی نژاد، جهاد دانشگاهی، تهران.
۲۸. کوئن، بروس (۱۳۸۱)، **درآمدی بر جامعه شناسی**، ترجمه محسن ثلاثی، نشر توتیا، تهران.
۲۹. گومز بوناندا، هرناندو (۱۳۸۰)، **جرایم شهری، گرایش‌ها و روش های مقابله با آنها**، ترجمه فاطمه گیوه‌چیان، تهران، دفتر پژوهش های فرهنگی.
۳۰. گلکار، کوروش (۱۳۷۸)، **کندوکاوی در تعریف طراحی شهری**، مرکز مطالعات شهرسازی و معماری ایران.
۳۱. گلکار، کوروش (۱۳۸۰)، **مولفه های سازنده کیفیت طراحی شهری**، صفه، شماره ۳۲.
۳۲. لینچ، کوین (۱۳۷۲)، **سیمای شهر**، ترجمه منوچهر مزینی، انتشارات دانشگاه تهران.
۳۳. لینچ، کوین (۱۳۷۶)، **تئوری شکل خوب شهر**، ترجمه حسین بحرینی، انتشارات دانشگاه تهران.
۳۴. لئونارد، جی هوپر، مارتا جی، دروگ (۱۳۸۶)، **امنیت و طراحی سایت**، ترجمه محمد جواد رحمانی، نازیلا دلداری، عاطفه عیسی نظر فومنی، انتشارات شهیدی، تهران.

۳۵. محمودی نژاد، هادی (۱۳۸۲)، تحقیقی در سنجش عوامل تاثیر گذار بر احساس امنیت شهری نمونه موردی: شهر کرمان، فصلنامه مدیریت شهری، شماره نوزدهم.
۳۶. محمودی نژاد، هادی، سوزان آجوک، علی اکبر تقوایی، مجتبی انصاری (۱۳۸۶)، جلوگیری از جرایم شهری از طریق طراحی محیطی - بازخوانی حفاظت محیطی در شهرسازی و معماری سنتی، فصلنامه معماری ایران، شماره ۲۹، ۳۰.
۳۷. محمودی نژاد، هادی، رفیعیان، مجتبی، پورجعفر، محمدرضا (۱۳۸۷)، ارتقا امنیت محیطی و کاهش جرائم شهری با تاکید بر رویکرد C.P.T.E.D، نشریه بین المللی علوم مهندسی دانشگاه علم و صنعت ایران، جلد ۱۹، شماره ۶، ص ۸۲-۷۳.
۳۸. نجفی ابرندآبادی، علی حسین - هاشم بیگی، حمید (۱۳۷۷)، دانشنامه جرم شناسی، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
۳۹. ولیدی، محمد صالح (۱۳۵۹)، بررسی عوامل جرم در استان کرمان، رساله دکتری دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران.
30. Ashton, john (1988), **Healthy cities concepts and visions**, university of liverpool.
31. Atlas, Randall (1989), **Building design can provide defensible space**, Access control, Atlas
33. Atlas, Randall (1994), **Environmental Barriers to crime**, Atlas safety & security Design.
34. Atlas, Randall (1999), Environmental deaign that prevents crime, the construction specify, Atlas safety & security Design.
35. Armitage, R., Smyth, G. and Pease, K. (1999), Burnley CCTV evaluation, in Painter, K. and Tilley, N. (Eds), **Surveillance of Public pace: CCTV, Street Lighting and Crime Prevention** Criminal Justice Press, Monsey, P.P.99-179.

36. Brantingham, P.J.,P.L,(1981), **Environmental Criminology**, Beverly Hill,PP. 45-60.
37. Brantingham, P.J.,P.L,(1998), **Environmental Criminology: From theory to urban planning** ,Studies on crime and crime prevention ,PP 31-60.
38. BSI (1998), **Guide to the security of Buildings.Part1 –Dwellings (Draft for Public Comment Unpublished)**.
- 39.Casteel, Carri, Peek-Asa, Corinne(2000), Effectiveness of crime prevention through environmental design (CPTED) in reducing robberies, American Journal of Preventive Medicine, 18(4), 2000, P.P 99-115
40. Cozens (2002), **Sustainable Urban Development and Crime Prevention through Environmental Design for the British City. Towards an Effective Urban Environmentalism for the 21st Century**, Cities, 19(2), P.P 129-137.
41. Cozens, P M, Hillier, D and Prescott,G(1999),**The sustainable and the criminogenic.The case for new-build housing Projects in Britain**. Property management17 (3), P.P 252-261.
42. Cozens, P M.(2000) **Investigating Defensible space and the criminogenic Capacity of Characteristic British Housing Design**. University of Glamorgan.
43. Cozens,P M,Hillier,D and Prescott,G(2001),**Crime and Design of Residential Property, Exploring The Perceptions Of Planning Proffesionals, Burglars and other Users**.Property Management 19(4),P.P 222-248.
44. Cozens,P M,Hillier,D and Thorn,M(2008)**Designing out crime in Western Australia: case study** ,property management26(5),p.p 295-309.
45. Crowe, T.D.(2000) **Crime Prevention Through Environmental Design** ",stoneham,MA:Butterworth-Heinemann ,P.P87-95.

46. Crow, T (2003)., **Advanced Crime Prevention through Environmental Design ,(seminar notes)**, American crime prevention Institute, Louisville,Kentucky,p.p33-67.
47. Carmona, Matthew, Health team, oc, taner and tiesdel steven (2003), **public places urban spaces**,Architectural press,Newyork,paris.
48. Dan Fleisher and Fred Heinemann(1996) **Crime prevention Environmental Design and Community Policing** ,Washington,DC:US Department of Justice,P.P 34-41.
- 49.Designing safer Communities: Crime Prevention through Environmental (2003), **Design Handbook** ,National Crime Prevantion Council ,(www.ncpc.org)
- 50.Geason,S.,Wilson ,P.R.(1989),Designing out crime Australian Institue of **Criminology ,Canberra.**
51. Groland, B.(2000), **Towards the Humans City for the 21 st Century**,Stockholm.
52. Jacobs,J.,(1961),**The Death and life of Great American Cities**, Newyork,NY: Vintage Books.
53. Jeffery,CR (1971),**Crime Prevention throuth Environmental Design** ,Beverly Hills,CA:Sage Publications ,P.P 54-87.
54. Meyer, T& Qhobela,M.(1998), **The History of Crime prevention Through Environmental Design: A Comparative Study**. Pretoria: CSIR.
55. National Crime Prevention Council (U.S)(1997),**Designing safer Communities** ,CPTED Handbook, NCPC(U.S),Washington D.C.
56. Newman, O (1972), **Defensible Space: Crime Prevention Through Environmental Design** ,Newyork,And NA:Macmillan.
57. Petrella, Laura(2004),**Urban Space and Security Policies : Between Inclusion and Privitilization**, UN Habitat;WUF,Barcelona,Spain.
58. Perkins,D.D,A.Abraham, R.Richard,and B.Taylor(1993);**the physical Environment of Street Crime**,Journal of Environmental psychology.

59. Smith, M.S. (1996), **Crime Prevention Through Environmental Design in parking facilities**; Washington, DC: US, Department of Justice, National Institute of Justice, PP.87-97.
60. Trancik, Roger (1986), **Finding lost space**, Van Nostrand Reinhold company, New York.
61. Wekerle, M., Whitzman, R. (1995), **Safe Cities: Guidelines for Planning, Design and management**; Van Nostrand Reinhold, USA.
62. Wilson, J.Q., Knelling, G.L. (1989), **Making Neighborhoods Safe**, the Atlantic Monthly, P.P.46-52.
63. Wilson, J.Q., Knelling, G.L. (1982), **Broken Windows**; the Atlantic Monthly, P.P.29-38.
64. www.NICP.net
65. www.CPTED.net
66. www.CPTEDONTARIO.ca
67. www.NCPC.org

پیوست: سند برنامه ریزی امنیت در شهر آدلاید^۱

مقدمه

سند امنیت اجتماعی شورای شهر آدلاید (شهری در جنوب استرالیا) برنامه ای جدید برای پیشگیری از جرم و برقراری امنیت اجتماعی شهری است. این برنامه بر مبنای عملکرد شورای محلی مبارزه با جرم آدلاید طرح ریزی شده و شامل ایده آل های جامعه سالم و امن (شهری که عاری از خطر یا آسیب و صدمات بوده و میزان امنیت در آن رو به گسترش می باشد) تحت نظر سازمان بهداشت جهانی است.

آدلاید از لحاظ استانداردهای جهانی شهری نسبتاً امن محسوب شده و شورای شهر بر این باور است که درک مردم از مسئله جرم و امنیت تأثیری مهم در تصمیم گیری آنان در زمینه مسافرت، سکونت و یا ایجاد اشتغال در این شهر خواهد داشت. سند امنیت اجتماعی اقدام به تعریف روش‌هایی جهت ایجاد محیطی سالم تر برای هرفرد با مدیریت کارآمد امور توسط شورای شهر می نماید و تضمین می کند که تمام ارکان جامعه نقش خود را در ایجاد شهر امن ایفا کنند.

سند به این واقعیت توجه دارد که بسیاری از عوامل موثر بر امنیت شهری بویژه آن دسته از عواملی که مرتبط با دلایل وقوع جرم هستند، فراتر از کنترل شورا بوده و در حوزه مسئولیت دیگر موسسات و سازمان ها قرار می گیرند. سند امنیت اجتماعی دارای سه بخش مهم خط مشی ها، معیارها و اهداف می باشد که در ادامه به توضیح مختصر هر یک می پردازیم (www.Adelaidecity.council.com)

^۱ ر.ک: آشنایی با تجارب مدیریت شهری، مرکز پژوهش های شورای اسلامی شهر مشهد

خط مشی ها

این سند به منظور حفظ انسجام مجموعه ای از خط مشی ها و سیاست های در حال رشد

شورا تدوین یافته و شامل موارد زیر می شود :

- ۱- خط مشی ایجاد هنر و فرهنگ پویای شهری
- ۲- خط مشی توسعه اجتماعی
- ۳- پیش نویس طرح ساختار شهری (این طرح در مورد خیابان ها، میداين، پارک ها و فضاهای سبز و به طور کلی محدوده شهر آدلاید می باشد).
- ۴- طرح توسعه شهری آدلاید

معیارها

در توسعه آدلاید به عنوان شهری سالم، معیارهای ذیل، که از نظر تکامل تدریجی یک شهر، بسیار اساسی و مهم هستند، در سند امنیت اجتماعی شورای شهر در نظر گرفته شده اند:

- ۱- مشارکت : همکاری و فعالیت جمعی یا گروه ها، سازمان ها و موسسات مهم برای حصول نتایج مورد توافق
- ۲- همکاری اجتماعی : ایجاد فرصت هایی برای همکاری و تشریک مساعی های جمعی
- ۳- پیشگیری : برنامه ریزی برای ایجاد آینده ای سالم و جلوگیری از وقوع جرم.
- ۴- قابلیت سکونت : ایجاد محیط های سالم، امن و در دسترس و وجود روابطی دوستانه بین افراد
- ۵- مداومت : برآوردن نیازهای کنونی بدون تضعیف حرکت به سوی رفع نیازهای آینده

اهداف

این سند، اهداف کلی جامعه سالم را به شرح زیر تبیین می کند:

هدف اول : شهری بدون جرم، به حداقل رساندن میزان ارتکاب جرم

هدف دوم : شهری مطلوب از لحاظ ایمنی و سلامتی، ایجاد محیطی مطلوب و خوشایند

هدف سوم : شهری فراگیر و همه شمول، ایجاد و گسترش جامعه ای که از مردم آسیب پذیر حمایت و نگهداری نمایند.

هدف چهارم : شهری سالم، کاهش خشونت ها و آسیب ها افزایش میزان امنیت

در ادامه چهار هدف فوق و نتایج حاصله از هر یک توضیح بیشتری داده می شود.

هدف اول : شهری بدون جرم

پیشگیری از وقوع جرم تنها به عهده پلیس نیست بلکه مسئولیت جمعی همه سازمان ها و اشخاص است. بنابراین، رویکردی هماهنگ با مصوبات، همراه با مشارکت تمام افراد ذینفع برای یافتن راه حلی کلی و فراگیر در جهت حصول نتایج مورد اتفاق عموم مورد نیاز است. شورای شهر می تواند با ایجاد و بکارگیری روش های ابتکاری مانند اقدامات پیشرفته امنیتی، نصب دوربین های مدار بسته، بالابردن سطح آگاهی و توجه عمومی و همچنین ایجاد روشنایی مناسب، احتمال وقوع و ارتکاب جرم را کاهش داده و با مدیریت مکان های عمومی و تسهیل در حل مشکلات شهری، نقش موثر در کاهش وقوع جرم رد شهر ایفا می نماید. همچنین شورا شهر قادر است با همکاری در زمینه تشخیص و حل و فصل مسایل محلی، امکان ایجاد خیابان ها و محله های مسکونی امن تر را به حداکثر رسانده و از طریق همکاری با دولت مرکزی، برنامه هایی را طرح ریزی و اجرا نماید که معضلاتی همچون دیوارنویسی، خرابکاری و تخلفات وسایل نقلیه موتوری در شهر را کاهش داده و محیطی

مطلوب را فراهم کند. یکی از شاخصه های چشمگیر شهرآدلاید پارک ها و فضاهای سبزااست که مورد توجه ساکنان شهر و گردشگران قرار می گیرد. شورای شهر و دولت مرکزی باید از این موضوع اطمینان حاصل کنند که این پارک ها مستمراً برای مراجعان جذاب و امن است.

نتایج هدف اول :

۱. کاهش چشمگیر معضلاتی همچون خرابکاری، دیوارنویسی و رفتارهای ضد اجتماعی
۲. افزایش توجه به معضلاتی مصرف الکل
۳. ایجاد خیابان ها و محله های امن تر
۴. کاهش جرم مربوط به وسایل نقلیه موتوری
۵. افزایش میزان جذب گردشگران با ایجاد مکان های مناسب برای پارک اتومبیل ها
۶. افزایش تاثیر استفاده از دوربین های مدار بسته در سرتاسر شهر
۷. افزایش تعداد افرادی که از پارک ها و فضای سبز استفاده می کنند
۸. موفقیت در جذب کمک ها از منابع گوناگون برای اجرای پروژه های مرتبط با کاهش معضلات امنیتی

هدف دوم شهری مطلوب از لحاظ ایمنی و سلامتی

ساختن شهری امن و مطلوب چالشی بزرگ برای شورای شهر است، شورا و دولت مرکزی در این زمینه باید با یکدیگر همکاری کنند.

تصور عمومی از یک ناحیه می تواند تاثیری مهم بر مسئله جرم داشته باشد. با افزایش و خاومت موقعیت اجتماعی مناطق، نظو انضباط در محیط های عمومی و رفتارهای

مسئولانه کاهش یافته و خرابکاری افزایش می یابد. استفاده از اصول پیشگیری جرم از طریق طراحی محیط در طراحی ساختمان ها، زمین های بازی، فضاهای باز باعث کاهش وقوع جرم، ترس از جرایم و افزایش امید به زندگی می شود. این اصول در حال حاضر توسعه شهر آدلاید منعکس شده و به عنوان بخشی از روند کنونی در حال اجرا است. هر ساختمان باید از لحاظ امنیتی طبق کاربری مصوب مورد بهره برداری قرار گیرد. شورای شهر جهت افزایش میزان شاخصه های لازم امنیتی ساختمان های موجود و اطمینان از رعایت این شاخصه ها، با مالکان ساختمان ها همکاری می کند.

طراحی معابر عمومی نیازمند ایجاد توازنی میان امنیت پیاده روها و استفاده از دوچرخه و اتومبیل می باشد. عابران معابر با کاربری مشترک باید نسبت به داشتن رفتار ایمن تر در این معابر آگاه شوند. استفاده و ایجاد پناهگاههای بیشتر برای عابران و بهبود امکانات چهارراههای پرتردد میزان امنیت موجود برای عابران را افزایش می دهد. پیاده رویهای دارای شاخصه های امنیتی، ساختمانی و معماری، افراد را به پیاده روی در شهر، به ویژه در شب تشویق می کنند.

پس از تاریکی هوا مسائل امنیتی، به عنوان عواملی مهم شناخته شده و شورای شهر نیز به حل آن تاکید بیشتری نموده است. همچنین فعالیت های گسترده تری جهت افزایش ضریب امنیتی زنان انجام داده و سیستم روشنایی و نورپردازی پیشنهادی شوار در ایجاد محیطی امن بسیار موثر بوده است.

عبور و مرور وسایط نقلیه در شهر تسهیل گردیده و تعیین و محدودیت سرعت ۵۰ کیلومتر در ساعت، تأثیری مثبت و چشمگیر در کاهش تصادفات داشته است.

نتایج هدف دوم :

۱. پیشرفت محیط ها اماکن عمومی از لحاظ امنیتی
۲. ساختن و بهره برداری ساختمان ها برطبق اصول امنیتی و کاربری مصوب
۳. افزایش جذب مردم بوسیله توسعه روش های نورپردازی و روشنایی
۴. افزایش رفاه عمومی
۵. افزایش میزان استفاده مسئولانه از معابر و پیاده روهای عمومی
۶. افزایش تعداد زنان فعال شهر
۷. کاهش تعداد حوادث در فضاهاى عمومی و گذرگاه عابران مسن یا معلول

هدف سوم : شهری فراگیر و همه شمول

جمعیت شهرآدلاید مجموعه متنوعی از گروه های جمعیتی است که شامل افراد محروم و آسیب پذیر نیز می باشد. چنین طبقات جمعیتی شامل اشخاص بی خانمان، ناتوان و کم درآمد یا کسانی که از مشکلات و بیماری های روانی رنج می برند، می شود. تضمین واطمینان از ایفای نقش مناسب این گروه ها در زندگی اجتماعی شهرمنجر به ایجاد شهری جامع تر و همه گیرتر می شود. برای رویارویی با مسایلی همچون بی خانمانی، بیماری های روحی و روانی و مصرف مواد مخدر یا الکل باید به تمام منابع دولت مرکزی و جامعه تجهیزشد. درمارس ۲۰۰۲ دولت مرکزی برنامه ای را به نام ابتکاری جامعه شمول در دستورکارخود قرارداد تا بخش عظیمی از مشکلات حاد اجتماعی پیش روی دولت را تحت کنترل درآورده و سیاست اجتماعی و اقتصادی خود را با آن تطبیق دهد. دولت مرکزی و شواری شهر دراین زمینه با یکدیگر همکاری کرده و طی برنامه فوق امکان اسکان مناسب برای افراد آسیب پذیراجتماعی را فراهم آوردند.

نتایج هدف سوم :

۱. افزایش سلامتی، ایمنی و امنیت افراد آسیب پذیر
۲. کاهش چشمگیر تعداد افراد بی خانمان
۳. شناخته شدن آدلاید به عنوان شهری پیشرو در زمینه ابتکارات اجتماعی بخاطر تدارک برنامه هایی با هدف ایجاد امنیت برای اقشار آسیب پذیر

هدف چهارم : شهری سالم

چالش پیش روی شورای شهر آدلاید، کاهش میزان خشونت ها و آسیب دیدگی ها و در نهایت ایجاد شهری امن تر و سالم تر در شهر آدلاید است. به عنوان مثال بسیاری از ساکنان شهر، از صدمات و آسیب هایی که عاملان آن، معتادان مواد مخدر و افراد دایم الخمر هستند، نگرانند، زیرا بیشتر خشونت های جنایی و بزهکاری در ارتباط با معتادان مواد مخدر و مشروبات الکلی می باشد. از این رو نیاز به همکاری با دولت مرکزی برای کاهش این نوع نگرانی ها و اتخاذ روش هایی برای کاهش آسیب های ناشی از مصرف الکل و مواد مخدر وجود دارد. شورای شهر به منظور ایجاد فضاهای عمومی امن، به مردم درباره دسترسی به مواد و وسایل زاید و خطرناک همانند سرنگ های زیر پوستی و یا سایر مواد پرخطر آموزش می دهد. همچنین با همکاری متقابل با واحدها و بخش های تفریحی، برنامه های ایمنی و سلامتی را در اماکن تفریحی تقویت می نماید. در مناطق عمومی، لغزشگاه های خطرناک همانند پیاده رویایی ناهموار و پلکان هایی که به طور نامناسب طراحی شده اند، یک نگرانی برای ساکنان شهر محسوب می شود، بویژه برای افراد نابینا، ناشنوا و معلول. از این رو، باید مسئله سلامتی و ایمنی ناتوانان در توسعه آینده فضاهای عمومی لحاظ می شود. هر ساله، تعدادی سوانح آتش سوزی رخ می دهد که با ایجاد آگاهی عمومی و توسل به ابتکارات آموزشی و با حمایت فعالیت های خدمات آتش نشانی، احتمال وقوع سوانح آتش

سوزی کاهش می یابد. خانه شورا (دفتر شورا) و نهاد حمایت های اجتماعی در این زمینه نیز می توانند فعال باشند.

نتایج هدف چهارم :

۱. شناخته شدن آدلاید به عنوان شهری امن وسالم از نظر سازمان بهداشت جهانی
۲. کاهش وقوع خشونت ها، جراحات ها وآسیب دیدگی های مربوط به مصرف الکل
۳. کاهش چشمگیر معطلات ناشی از مصرف مواد مخدر
۴. افزایش جذب مردم برای بهره مندی از امکانات این شهر بدلیل کاهش آمار خشونت ها و حوادث

۵. افزایش دیدگاه های مثبت مردم در مورد شهر به عنوان مکاین سالم و ایمن برای سکونت، آموزش، فعالیت و تفریح

آشنایی بامدیریت شهری (تجارب جهانی):مرکز پژوهش های شورای اسلامی

شهر مشهد(۱۳۸۵/۲/۳۰)

Take a Stand.
Join Neighborhood
Watch.

National Crime Prevention Council
2120 K Street, NW, National Plaza
Washington, DC 20006-2617
© National Crime Prevention Council
Division of Justice Administration, Office of Justice Programs, U.S. Department of Justice

استاداری هرزکن
معاونت امور عمرانی
دفتر امور شهری و شوراهای

وزارت کشور
سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور
پژوهشکده مدیریت شهری و روستایی

دشمن باران

پژوهشکده مدیریت شهری و روستایی
تهران - بلوار کشاورز
استدای خیابان تادری
پلاک ۱۷

تلفن : ۸۸۹۸۶۳۹۸

نماین : ۸۸۹۷۷۹۱۸

www.imo.org.ir

ISBN 978-964-8466-86-7

9 789648 466867

قیمت : ۴۴۰۰۰ ریال